

De arbeidsmarkt van Holland Rijnland

Deel 1: Foto van 2006/2007

Een onderzoek in opdracht van het Samenwerkingsorgaan
Holland Rijnland

drs. P.M. de Klaver, drs. D.H. Grijpstra (Research voor Beleid)
drs. M. Folkeringa, drs. W. Verhoeven (EIM)

Projectnummer: B3280

Leiden, 2 augustus 2007

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij Research voor Beleid. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldigen en/of openbaarmaking in welke vorm ook, alsmede opslag in een retrieval system, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van Research voor Beleid. Research voor Beleid aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

Voorwoord

De twaalf gemeenten die de regio Holland Rijnland vormen - Alkemade, Hillegom, Katwijk, Leiden, Leiderdorp, Lisse, Noordwijk, Noordwijkerhout, Oegstgeest, Teylingen, Voorschoten en Zoeterwoude - werken binnen het Samenwerkingsorgaan Holland Rijnland op verschillende terreinen samen om integraal regionaal beleid te ontwikkelen. Eén van die terreinen betreft de Sociale Agenda. Een belangrijk punt op deze agenda is het arbeidsmarktbeleid.

De regionale samenwerking op het gebied van arbeidsmarktbeleid richtte zich tot op heden vooral op re-integratie van bijstandsgerechtigden. De ambitie van Holland Rijnland is deze samenwerking in de toekomst te verbreden. Men wil een meer vraagzijdegericht arbeidsmarktbeleid ontwikkelen dat aansluit op de behoefte van het bedrijfsleven en de situatie op de arbeidsmarkt in de regio, nu en in de toekomst.

Als basis voor de ontwikkeling van dit beleid heeft het samenwerkingsorgaan Research voor Beleid en EIM opdracht gegeven een 'foto' te maken van de huidige situatie op de regionale arbeidsmarkt (2006/2007) en de te verwachten ontwikkelingen op de middellange termijn (2012) te schetsen.

Dit deelrapport doet verslag van de eerste fase van het onderzoek: de 'foto' van de huidige situatie op de regionale arbeidsmarkt.

Douwe Grijpstra
Directeur Research voor Beleid

Inhoudsopgave

Management samenvatting 'foto'	7
1 Achtergrond en opzet van het onderzoek	15
1.1 Achtergrond	15
1.2 Opzet van het onderzoek	16
1.3 Leeswijzer	18
2 Regionale economie	19
2.1 De wereldeconomie en de Nederlandse economie	19
2.2 De regionale economie	20
2.3 Bedrijvendynamiek	23
3 Vraagzijde van de arbeidsmarkt	29
3.1 Werkgelegenheid	29
3.2 Vacatures	33
4 Aanbodzijde van de arbeidsmarkt	37
4.1 Bevolking	37
4.2 Beroepsbevolking	38
4.3 Schoolverlaters	43
4.4 Werkzoekenden	56
4.5 Uitkeringen, re-integratie en gesubsidieerde arbeid	60
4.6 Pendel	65
5 Confrontatie van vraag en aanbod	69
5.1 Mismatch op de regionale arbeidsmarkt	69
5.2 SW-analyse	71

Management samenvatting 'foto'

Achtergrond en opzet van het onderzoek

In opdracht van het Samenwerkingsorgaan Holland Rijnland hebben Research voor Beleid en EIM een studie verricht naar de arbeidsmarkt van Holland Rijnland. Het betreft een schets ('foto') van de situatie op de regionale arbeidsmarkt anno 2006/ 2007 en een vooruitblik op de omstandigheden en de te verwachten discrepanties op de regionale arbeidsmarkt in 2012.

Dit eerste deelrapport bevat de 'foto', bestaande uit een kwantitatieve arbeidsmarktschets 2006/2007. Het rapport biedt – op basis van bestaande bronnen – actueel inzicht in de regionale economie en de vraag- en aanbodzijde van de regionale arbeidsmarkt. Bovendien vindt een confrontatie plaats tussen vraag en aanbod op de regionale arbeidsmarkt.

Het tweede deelrapport bevat een vooruitblik op het jaar 2012. Daarbij gaat het om een prognose van de vraag en het aanbod in 2012 (aan de hand van een rekenmodel voor de regionale arbeidsmarkt), een meer kwalitatieve analyse van te verwachten discrepanties op de regionale arbeidsmarkt en concrete beleidsaanbevelingen voor de ontwikkeling van (vraagzijdegericht) arbeidsmarktbeleid in de regio Holland Rijnland.

Regionale economie

- De Nederlandse economie zal volgens de raming van het CPB in 2006 met 3,25 procent groeien. Voor 2007 raamt het CPB een groei van 3 procent.
- In het verleden volgde Holland Rijnland in grote lijnen de economische ontwikkeling van Nederland. Wel liet de regio grotere uitschieters in economische groei zien (zowel naar boven als naar beneden). Dit hangt samen met de relatief beperkte omvang van de regio (en dus een eenzijdiger economische structuur) en het naar verhouding belangrijke aandeel in de regionale economie van de sterk conjunctuurgevoelige bloemen- en bollenteelt.
- Op een aantal punten scoort de regionale productiestructuur van Holland Rijnland beter dan landelijk (bedrijfsgrootte, bedrijvendynamiek, export), op een aantal andere punten slechter (aantal vestigingen, werkgelegenheid, productie, arbeidsproductiviteit en investeringen).
- In 2005 nam het aantal bedrijfsvestigingen in Holland Rijnland per saldo met 5,2 procent toe (tegenover een landelijke stijging van 5,6 procent). De bedrijvendynamiek had dat jaar een licht positieve impact op de werkgelegenheid in de regio (een toename van circa 1.100 werkzame personen).

Vraagzijde van de regionale arbeidsmarkt

Werkgelegenheid

- In 2006 bedroeg de werkgelegenheid in Holland Rijnland 174.000 werkzame personen. Ten opzichte van 2004 was dit een stijging van in totaal 0,7 procent. Landelijk was de stijging 1,7 procent.
- Naar verhouding kent de regio veel werkgelegenheid in de quataire sector, de landbouw, de detailhandel en horeca en de groothandel. Relatief weinig werkgelegenheid is er in de commerciële dienstverlening.

- In de periode 2004-2006 was er een bovengemiddelde groei van werkgelegenheid in de sectoren zorg- en welzijn, groothandel en financiële instellingen. In meeste andere sectoren was sprake van een afname van de werkgelegenheid, die veelal ook sterker was landelijk.
- Het Samenwerkingsorgaan Holland Rijnland heeft voor haar regio een zestal economische speerpuntclusters benoemd: Greenport bollen en bloemen; Life sciences; Space science; Detailhandel; Toerisme en recreatie; Zorg (en welzijn). In totaal waren in deze clusters in 2006 76.900 personen werkzaam (44 procent van de totale werkgelegenheid in de regio).

Vacatures

- In 2006 waren er in Holland Rijnland in totaal 31.190 nieuwe vacatures te tellen.
- Terwijl het aantal vacatures landelijk een stijgende trend toont, lijkt in Holland Rijnland (tijdelijk?) sprake te zijn van een stabilisatie. Het aantal vacatures in het vierde kwartaal van 2006 was in Holland Rijnland even hoog als in het zelfde kwartaal van 2005. Landelijk was in de laatste drie maanden van 2006 sprake van een stijging met 11 procent ten opzichte van dezelfde periode in 2005.
- De meeste vacatures in Holland Rijnland zijn te vinden in de sectoren zakelijke dienstverlening, zorg en welzijn, detailhandel en horeca en zorg en welzijn. Qua beroepsgroepen scoort vooral het administratief, commercieel en economisch personeel naar verhouding hoog. Daarnaast zijn er relatief veel vacatures voor verzorgend personeel.

Aanbodzijde van de regionale arbeidsmarkt

Beroepsbevolking

- De potentiële beroepsbevolking van Holland Rijnland (inwoners van 15-64 jaar) bleef in 2005 nagenoeg gelijk (263.000). Landelijk was sprake van een stijging van 0,2 procent ten opzichte van 2004.
- De feitelijke beroepsbevolking van de regio (inwoners die twaalf uur of meer per week werken óf daarvoor beschikbaar zijn) bedroeg in 2005 180.000 duizend, bijna 4 procent minder dan in 2004. Landelijk was sprake van een stabilisatie. Klaarblijkelijk was in Holland Rijnland meer dan landelijk sprake van het 'discouraged worker effect'.¹
- De werkzame beroepsbevolking van Holland Rijnland (inwoners die daadwerkelijk twaalf uur of meer per week werken) daalde van 180.000 in 2004 tot 171.000 in 2005, een afname van 5 procent. Landelijk bleef de werkzame beroepsbevolking nagenoeg gelijk.
- In vergelijking met Nederland als geheel waren er zowel onder de feitelijke als werkzame beroepsbevolking van Holland Rijnland naar verhouding minder allochtonen. Het aandeel middelbaar opgeleiden was kleiner en het aandeel hoger opgeleiden was beduidend groter.
- De regio kent naar verhouding veel inwoners die werkzaam zijn in de niet-commerciële dienstverlening. De sector nijverheid scoort duidelijker lager dan landelijk. Een meerderheid (bijna tweederde) van de werkzame beroepsbevolking van Holland Rijnland heeft een baan van 35 uur of meer per week. Dat is in overeenstemming met het landelijke beeld.

¹ Bij laagconjunctuur en een dalend aantal banen zullen mensen zich minder snel aanbieden op de arbeidsmarkt (het zogenaamde 'discouraged worker effect'). Als de conjunctuur verbetert en het aantal banen stijgt, wordt ook het arbeidsaanbod groter ('encouraged worker effect').

Voortijdige schoolverlaters

- Het totaal aantal geregistreerde voortijdige schoolverlaters in Holland Rijnland steeg van bijna 2.400 in het schooljaar 2004/2005 tot bijna 2.500 in het schooljaar 2005/2006 (een toename van 3 procent). Naar verhouding is voortijdig schoolverlaten in de regio een wat minder groot probleem dan in de grootstedelijke regio's van Nederland.
- Van de voortijdige schoolverlaters in Holland Rijnland is ruim de helft man, zo'n 14 procent jonger dan 16 jaar en een kwart allochtoon. Naar verhouding de grootste groep voortijdige schoolverlaters (een derde) heeft als laatste niet afgeronde opleiding bol/bbl niveau 2-4 gevolgd. Op enige afstand volgen onderbouw/ vmbo (ruim een vijfde) en ha-vo/vwo (bijna een vijfde).
- Medio 2006 waren een kleine 1.800 voortijdige schoolverlaters in bemiddeling. Dat betekent dat zij bekend waren bij de RMC-functie c.q. dat de RMC-functie actie ondernam met hen in contact te komen. Van deze groep kreeg een (beperkt) deel trajectbegeleiding.
- Van de 2.500 voortijdige schoolverlaters in het schooljaar 2005/2006 zijn er ruim 200 (8 procent) herplaatst, met name naar werk.

Geslaagden/afgestudeerden in het mbo, hbo en wo¹

- In 2004/2005 waren er aan de ROC's in West Zuid-Holland (Holland Rijnland plus Haaglanden) 10.712 geslaagden, bijna 3,5 procent meer dan in 2003/2004. Het aantal gediplomeerden in de sector Dienstverlening en Gezondheidszorg (DGO) toont een stijgende tendens. In de sector Techniek is een dalende trend waarneembaar.
- Het aantal hbo-afgestudeerden ontwikkelde zich aanmerkelijk positiever dan landelijk. In 2004/2005 bedroeg dit aantal in Holland Rijnland 930, 15 procent meer dan in 2003/2004. Landelijk was er een daling van 1 procent.
- Voor het wo geldt een omgekeerd beeld. Het aantal wo-afgestudeerden aan de Universiteit van Leiden steeg met 1 procent slechts zeer licht (van 1.800 in 2003/2004 tot 1.820 in 2004/2005). Landelijk was het stijgingspercentage 9 procent.
- Van de geslaagden van de bol niveau 4 gaat landelijk gezien ongeveer de ene helft werken en de andere helft verder leren. Het percentage dat verder leert is daarmee duidelijk hoger dan bij schoolverlaters van de lagere bol niveaus en bij de bbl. Het overgrote deel van de afgestudeerden van het hbo en het wo betreedt de arbeidsmarkt. Aan te nemen valt dat een en ander in grote lijnen ook voor Holland Rijnland geldt.

Werkzoekenden

- Op 1 december 2006 waren er in Holland Rijnland 6.800 werkloze werkzoekenden en 3.100 werkende werkzoekenden. Ten opzichte van 1 januari 2006 betekent dit een daling van 13 procent respectievelijk een stijging van 29 procent.
- De werkloze werkzoekenden in Holland Rijnland zijn in vergelijking met het land als geheel relatief vaak hoog opgeleid (34 procent hbo/wo tegenover 19 procent landelijk). De leeftijdsverdeling wijkt weinig af van het landelijke beeld (bijna tweederde ouder dan 40 jaar).
- Het aantal langdurig werklozen (langer dan een jaar ingeschreven als niet-werkend werkzoekend) in de gemeente Leiden neemt aanzienlijk minder snel af dan landelijk.

---

¹ Kanttekeningen bij de cijfers: 1) De gegevens betreffen het door de overheid bekostigde onderwijs. Het aantal leerlingen/studenten is geteld naar de hoofdvestiging. Leerlingen van de dependances zijn geteld bij de gemeente waar de hoofdvestiging staat; 2) Niet alle leerlingen/studenten die woonachtig zijn in een bepaalde regio volgen onderwijs aan een instelling in die regio. Andersom zijn er ook leerlingen/studenten van buiten de regio die onderwijs volgen aan een instelling in betreffende regio.

Uitkeringen, re-integratie en gesubsidieerde arbeid

- Het conjuncturele herstel weerspiegelt zich duidelijk in de ontwikkeling van het aantal WW-uitkeringen. Aan het eind van het derde kwartaal van 2006 werden er in Holland Rijnland zo'n 4.000 WW-uitkeringen verstrekt, 18 procent minder dan een jaar daarvoor (tegenover een landelijke daling van 16 procent).
- De nieuwe wetgeving gericht op het verminderen van de instroom in en het bevorderen van de uitstroom uit arbeidsongeschiktheidsregelingen werkt duidelijk door in het aantal AO-uitkeringen. In Holland Rijnland werden aan het eind van het derde kwartaal van 2006 nog bijna 15.700 AO-uitkeringen verstrekt, 9 procent minder dan een jaar eerder (tegenover een landelijke daling van 7 procent).
- Het totaal aantal bijstandsuitkeringen (inclusief IOAW en IOAZ) nam in Holland Rijnland in de periode oktober 2005 - oktober 2006 volgens het CBS met 4 procent af, van ruim 5.000 tot bijna 4.900. Vergeleken met het land als geheel (met een afname van 7 procent) was deze daling duidelijk minder sterk. Mogelijke verklaringen hiervoor zijn dat in deze regio minder 'winst' is te behalen dan in de frauderijke grootstedelijke gebieden van ons land en/ of dat de gemeentelijke sociale diensten in de regio minder hard optreden tegen (potentiële) fraude. Verder kan een rol spelen dat de regio al op een relatief laag niveau zat (zie ook hieronder), waardoor men sneller op het zogenaamde 'granieten bestand' stuit.
- De WWB-populatie van Holland Rijnland is – in vergelijking met het land als geheel - relatief klein (in oktober 2006 12 respectievelijk 20 WWB-uitkeringen per 1.000 inwoners).
- Tegenover de daling van het aantal 'traditioneel' gesubsidieerd werkenden (WIW en ID) in de periode 1 januari 2006 – 1 januari 2007 stond een stijging van het aantal gesubsidieerd werkenden in het kader van de WWB (detacheringen, loonkostensubsidies, werken met behoud van uitkering e.d.). Per saldo nam de gesubsidieerde arbeid in genoemde periode toe (met ongeveer een tiende).

Pendel

- Beide subregio's kennen een negatief pendelsaldo. Voor Holland Rijnland als geheel bedroeg het pendelsaldo -20.400 personen. Ten opzichte van 2000, toen het saldo nog -23.200 bedroeg, betekent dit een daling. Deze daling komt vooral voor rekening van de Leidse regio.
- De uitgaande pendel vanuit Holland Rijnland richt zich vooral op Groot-Amsterdam en Agglomeratie 's-Gravenhage.

Confrontatie van vraag en aanbod

Mismatch op de regionale arbeidsmarkt

De mismatch op de regionale arbeidsmarkt is in beeld te brengen aan de hand van de zogenaamde arbeidsmarktbalans. Deze geeft een totaalbeeld van de arbeidsmarkt in Holland Rijnland, met vooral aandacht voor de kwantitatieve mismatch.

Arbeidsmarktbalans in Holland Rijnland, 2005 (aantallen x 1.000)

Werk in Holland Rijnland	1. In Holland Rijnland werkzame personen	173
	2. waarvan inkomende pendel	42
	3. waarvan inwoners van Holland Rijnland (1-2)	131
Beroepsbevolking van Holland Rijnland	4. Uitgaande pendel	63
	5. Werkzame inwoners van Holland Rijnland (3+4)	194
	6. waarvan 15-64 jaar en $\geq$ 12 uur pw	171
	7. Werkloze inwoners van Holland Rijnland (absoluut)	9
	8. Werkloze inwoners van Holland Rijnland (in % van 9)	5%
	9. Feitelijke beroepsbevolking van Holland Rijnland (6+7)	180
	10. Bevolking van Holland Rijnland	389
	11. waarvan bevolking 15-64 jaar	263
	Bevolking van Holland Rijnland	

Bron: CBS Statline, LISA, bewerking Research voor Beleid/EIM

De conclusie is dat er in Holland Rijnland op de arbeidsmarkt momenteel nog een labiel evenwicht bestaat. In de nabije toekomst kan dit echter omslaan in een situatie van tekorten. De werkloosheid in de regio toont een dalende tendens. Het totaal aantal vacatures in de regio lijkt weliswaar (tijdelijk?) te stabiliseren, maar ook hier is een stijgende trend van het aantal moeilijk vervulbare vacatures waarneembaar. Daar komt bij dat de omringende regio's bij een toenemende conjunctuur – meer dan nu al het geval is – arbeid uit Holland Rijnland wegzuigen. Verder profiteert Holland Rijnland weinig van het belangrijke en groeiende arbeidspotentieel dat allochtonen in ons land vormen. Er wonen in de regio naar verhouding weinig allochtonen. Van de allochtonen die wel in Holland Rijnland wonen, is een belangrijk deel werkzaam buiten de regio. De inkomende pendelstroom bestaat grotendeels uit autochtonen.

Al met al bestaat de kans dat in Holland Rijnland het aanbod van arbeid de komende jaren onvoldoende zal zijn om in de vraag te voorzien. Het tweede deel van het onderzoek (de 'voortuitblik' op 2012) zal hier nader inzicht in verschaffen.

SW-analyse

Onderstaande SW-analyse (Strengths, Weaknesses) benoemt de belangrijkste sterke en zwakke punten van de regionale arbeidsmarkt en biedt aldus aanknopingspunten voor de ontwikkeling van (meer vraagzijdegericht) arbeidsmarktbeleid in de regio Holland Rijnland.

STERKTEN	ZWAKTEN
<p><i>Regio</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Positief imago ▪ Gunstige ligging (centraal in de Randstad; nabijheid van twee belangrijke mainports, t.w. Schiphol en de haven van Rotterdam) ▪ Aangename woonomgeving (landschap, [cultuur]historie, voorzieningen) 	<p><i>Regio</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Tekortkomingen in verkeerinfrastructuur/ congestieproblemen ▪ Relatief weinig uitgeefbaar bedrijfsterrein (probleem bij aantrekken nieuwe en behoud bestaande bedrijvigheid)
<p><i>Regionale economie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Gunstige exportpositie ▪ Aanwezigheid van een aantal stabiele sectoren zoals zorg en onderwijs ▪ Relatief gunstige bedrijvendynamiek (meer verschijningen dan verdwijningen) ▪ Veel innovatieve startende ondernemers (spin-off van hoogwaardige kennisinstellingen en kennisintensieve technologische bedrijven in de regio) 	<p><i>Regionale economie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Door beperkte schaal van de regio conjunctuurgevoelige regionale economie ▪ Versterking conjunctuurgevoeligheid door aanwezigheid van bloemen- en bollenteelt (sterk afhankelijk van wereldhandel) ▪ Achterblijvende productie (ontwikkelt zich wel in positieve richting) ▪ Achterblijvende arbeidsproductiviteit ▪ Achterblijvende investeringen
<p><i>Vraagzijde van de regionale arbeidsmarkt</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Relatief veel kennisintensieve bedrijvigheid (kennisinstellingen, bio/life sciences cluster, aerospace etc.) ▪ Mix van werkgelegenheid voor hoogopgeleiden (kennisinstellingen, bio/life sciences cluster, aerospace etc.) en laagopgeleiden (toerisme, tuinbouw) 	<p><i>Vraagzijde van de regionale arbeidsmarkt</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Achterblijvende bedrijvigheid (vestigingen) ▪ Achterblijvende werkgelegenheid
<p><i>Aanbodzijde van de regionale arbeidsmarkt</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Relatief hoog opgeleide beroepsbevolking ▪ Daling WW- en AO-uitkeringen (vergelijkbaar met landelijk beeld) ▪ Daling WWB-uitkeringen (minder sterk dan landelijk) 	<p><i>Aanbodzijde van de regionale arbeidsmarkt</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Relatief weinig allochtonen (allochtonen vormen groeiend arbeidspotentieel) ▪ Nog steeds een substantiële harde kern van langdurig werklozen (bijstandsgerechtigden), met name in Leiden. Relatief laag opleidings- en competentieniveau en relatief oud. Mede daardoor moeilijk inzetbaar op reguliere arbeidsmarkt ▪ Nog steeds sprake van jeugdwerkloosheid (zij het in afnemende mate). Een deel van de werkloze jongeren niet als zodanig geregistreerd. ▪ Omvangrijke uitgaande pendel
<p><i>Regionale onderwijsmarkt</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Goede kennisinfrastructuur/ sterk aanbod hoger onderwijs (hbo en wo) ▪ Gunstigere ontwikkeling studentenaantallen/ afgestudeerden hbo dan landelijk 	<p><i>Regionale onderwijsmarkt</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Minder gunstige ontwikkeling studentenaantallen/ afgestudeerden wo dan landelijk ▪ Onvoldoende instroom in beroepsonderwijs (mn in technische richtingen) ▪ Voortijdig schoolverlaten (zij het minder dan in grootstedelijke gebieden)
<p><i>Organisatorische context regionaal arbeidsmarktbeleid</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Omvang en overzichtelijkheid van regio (beperkt aantal relevante arbeidsmarktpartijen, korte lijnen) ▪ Reeds bestaande organisatorische infrastructuur voor samenwerking (Samenwerkingsorgaan Holland Rijnland) ▪ Aanwezigheid van één relatief grote centrumgemeente, te weten Leiden (samenballing financiële middelen; gemeenten kan fungeren als trekker, aanjager) 	<p><i>Organisatorische context regionaal arbeidsmarktbeleid</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Geen substantiële zwakten

Overzichtstabel Holland Rijnland

Kengetal	Aantal	Trends	(Subregionale) bijzonderheden
Bedrijvendynamiek			
<i>Nettogroei aantal vestigingen</i>	2005: +5,2 %	-	Nettogroei in Leidse regio hoger dan in DBS (5,5 resp. 5.0%)
<i>Nettogroei werkgelegenheid door bedrijvendynamiek</i>	2005: + 1.100 werkzame personen	-	Toename min of meer gelijk verdeeld over Leidse regio en DBS
Vraagzijde arbeidsmarkt			
<i>Werkgelegenheid</i>	2006: 174.000 werkzame personen	T.o.v 2004: stijging (in totaal +0,7%)	Naar verhouding veel werkgelegenheid in quartaire sector, landbouw, detailhandel en horeca en groothandel. Relatief weinig in commerciële dienstverlening. Bovengemiddelde groei in sectoren zorg- en welzijn, groothandel en financiële instellingen. In meeste andere sectoren afname van werkgelegenheid. Van de totale werkgelegenheid 44 procent in de zes economische speerpuntclusters (Greenport bollen en bloemen; Life sciences; Space science; Detailhandel; Toerisme en recreatie; Zorg en welzijn).
<i>Vacatures</i>	Kw 4 2006: 7.490 nieuwe vacatures Totaal 2006: 31.190 nieuwe vacatures	T.o.v. kw 4 2005: stabilisatie	Meeste vacatures in sectoren zakelijke dienstverlening, zorg en welzijn, detailhandel en horeca. Qua beroepsgroepen relatief veel vraag naar administratief/ commercieel/ economisch personeel en verzorgend personeel.
Aanbodzijde arbeidsmarkt			
<i>Bevolking</i>	Totaal okt 2006: 390.000 15-64 jaar 2005: 263.000	T.o.v. okt 2005: stabilisatie T.o.v. 2004: stabilisatie	In Leidse regio lichte daling t.o.v. okt 2005, in DBS lichte stijging.
<i>Beroepsbevolking</i>	Feitelijke bbv 2005: 180.000 Werkzame bbv 2005: 171.000	T.o.v. 2004: daling (-4%) T.o.v. 2004: daling (-5%)	In Holland Rijnland relatief wat minder allochtonen. Verhoudingsgewijs weinig middelbaar opgeleiden en veel hoger opgeleiden. In Holland Rijnland relatief minder allochtonen. Verhoudingsgewijs weinig middelbaar opgeleiden en veel hoger opgeleiden. Naar verhouding veel werkzaam in niet-commerciële diensten en weinig in nijverheid.
<i>Werkzoekenden</i>	31 december 2006: 6.800 werkloze werkzoekenden 3.100 werkende werkzoekenden	T.o.v. 31 januari 2006: daling werkloze werkzoekenden (-13%) stijging werkende werkzoekenden (+29%)	In Leidse regio minder sterke daling van werkloze werkzoekenden dan in DBS. In DBS stabilisatie van het aantal werkende werkzoekenden, in Leidse regio sterke stijging. Werkloze werkzoekenden in vergelijking met land als geheel relatief vaak hoog opgeleid. In Leiden minder sterke daling aantal langdurige werklozen dan landelijk

Kengetal	Aantal	Trends	(Subregionale) bijzonderheden
<i>WW-uitkeringen</i>	Ultimo kw3 2006: 4.000	T.o.v. ultimo kw3 2005: daling (-18%)	In beide subregio's zelfde beeld.
<i>AO-uitkeringen</i>	Ultimo kw3 2006: 15.700	T.o.v. ultimo kw3 2005: daling (-9%)	In beide subregio's zelfde beeld.
<i>WWB/IOAW/IOAZ- Uitkeringen</i>	Okt 2006 (CBS): 4.900	T.o.v. okt 2005 (CBS): daling (-4%)	Met name in DBS relatief forse daling. Bijstandspopulatie Holland Rijnland (afgezet tegen aantal inwoners) relatief klein. Centrumgemeente Leiden relatief meeste bijstandsuitkeringen.
<i>Re-integratie ihkv WWB</i>	Ultimo 2005: 2.700 lopende trajecten	T.o.v. medio 2005: stijging (+8%)	In betreffende periode stijging in DBS relatief sterker dan in Leidse regio.
<i>Gesubsidieerde arbeid</i>	-	In 2006 daling aantal 'traditioneel' gesubsidieerde werkenden en stijging gesubsidieerd werkenden i.h.k.v. WWB. Per saldo toename van gesubsidieerde arbeid.	Gesubsidieerde arbeid i.h.k.v. WWB betreft in Holland Rijnland met name loonkostensubsidies en werken met behoud van uitkering (waaronder Work First).
<i>Pendelsaldo</i>	2004: Inkomend 42.400 Uitgaand 62.800 Saldo - 20.400	T.o.v. 2000: daling negatief saldo (saldo was -23.200)	In beide subregio's negatief pendelsaldo; daling negatief pendelsaldo vooral voor rekening van Leidse regio. Uitgaande pendel vanuit Holland Rijnland vooral richting Groot-Amsterdam en Agglomeratie 's-Gravenhage.
Onderwijsmarkt			
<i>Aantal leerlingen vo</i>	Holland Rijnland Schooljaar 2005/2006: 22.700	T.o.v. schooljaar 2004/2005: lichte stijging (+1%)	-
<i>Aantal leerlingen mbo</i>	West Zuid-Holland Schooljaar 2005/2006: 36.500 (incl. AOC's)	T.o.v. schooljaar 2004/2005: lichte stijging (+0,6%)	-
<i>Aantal studenten ho</i>	Holland Rijnland Schooljaar 2005/2006: Hbo 5.200 Wo 17.300	T.o.v. schooljaar 2004/2005: stijging (+5%) lichte stijging (+1%)	-
<i>Aantal voortijdige schoolverlaters</i>	Schooljaar 2005/2006: 2.500	T.o.v. schooljaar 2004/2005: stijging (+4%)	In Holland Rijnland ruim de helft man, 14% jonger dan 16 jaar, een kwart allochtoon en een derde bol/bbl 2-4 als laatste opleiding.
<i>Aantal geslaagden vo</i>	Holland Rijnland Schooljaar 2004/2005: 3.700	T.o.v. schooljaar 2003/2004: daling (-4%1%)	-
<i>Aantal geslaagden mbo</i>	West Zuid-Holland Schooljaar 2004/2005: 10.700 (excl. AOC's)	T.o.v. schooljaar 2003/2004: Stijging (+3,5%)	-
<i>Aantal afgestudeerden ho</i>	Holland Rijnland Schooljaar 2004/2005: Hbo 900 Wo 1.800	T.o.v. schooljaar 2003/2004: stijging (+15%) lichte stijging (+1%)	-

Bbv=beroepsbevolking; DBS=Duin- en Bollenstreek; kw=kwartaal. Afrondingen op duizendtallen (indien >=100.000) of honderdtallen (indien <100.000)

1 Achtergrond en opzet van het onderzoek

1.1 Achtergrond

Holland Rijnland is een bestuurlijk samenwerkingsorgaan van twaalf gemeenten in het noordelijk deel van de provincie Zuid-Holland.¹ De regio herbergt bijna 400 duizend inwoners, waarvan iets minder dan de helft in de stedelijke kernen Leiden en Katwijk. De regio ligt ingeklemd tussen de sterk verstedelijkte Amsterdamse regio in het noorden en de Haagse en Rotterdamse regio's in het zuiden.²

In het samenwerkingsverband werken de twaalf gemeenten samen op een viertal beleidsterreinen: Economische Zaken, Ruimte, Sociale Agenda, en Verkeer & Vervoer. Het streven is daarbij een goede balans te vinden tussen ontwikkeling van de regio en het behoud van het oorspronkelijke karakter, zodat de streek aantrekkelijk blijft voor bewoners, toeristen en bedrijven.

Binnen het beleidsterrein Sociale Agenda zijn vier themagebieden: Cultuur, Jeugd, Zorg & Welzijn en Participatie. Het regionale arbeidsmarktbeleid valt onder het themagebied Participatie. De regionale samenwerking op het gebied van het arbeidsmarktbeleid richtte zich tot op heden vooral op re-integratie van bijstandsgerechtigden. De ambitie van Holland Rijnland is deze samenwerking in de toekomst te verbreden. Men wil een meer vraagzijdegericht arbeidsmarktbeleid ontwikkelen dat aansluit op de behoefte van het bedrijfsleven en de situatie op de arbeidsmarkt in de regio, nu en in de toekomst.

Als basis voor de ontwikkeling van dit beleid heeft het samenwerkingsorgaan Research voor Beleid en EIM opdracht gegeven een 'foto' te maken van de huidige situatie op de regionale arbeidsmarkt (2006/2007) en de te verwachten ontwikkelingen op de middellange termijn (2012) te schetsen.

---

¹ De samenwerking heeft in plaats in het kader van de Wet Gemeenschappelijke Regelingen (WGR). Zie voor meer informatie over het Samenwerkingsorgaan Holland Rijnland: www.hollandrijnland.net.

² Het territorium van WGR-regio Holland Rijnland komt overeen met COROP-gebied 25 (Agglomeratie Leiden en Bollenstreek). De regio Holland Rijnland is onder te verdelen in twee subregio's, te weten 'Leidse regio' en 'Duin- en Bollenstreek'. De subregio 'Leidse regio' bestaat uit de gemeenten Alkemade, Leiden, Leiderdorp, Oegstgeest, Voorschoten en Zoeterwoude (tevens het werkgebied van CWI Leiden). De subregio Duin- en Bollenstreek beslaat de gemeenten Hillegom, Katwijk, Lisse, Noordwijk, Noordwijkerhout en Teylingen (tevens het werkgebied van CWI Duin- en Bollenstreek). Een kaartje van de subregionale indeling van Holland Rijnland is opgenomen in het bijlagenrapport.

1.2 Opzet van het onderzoek

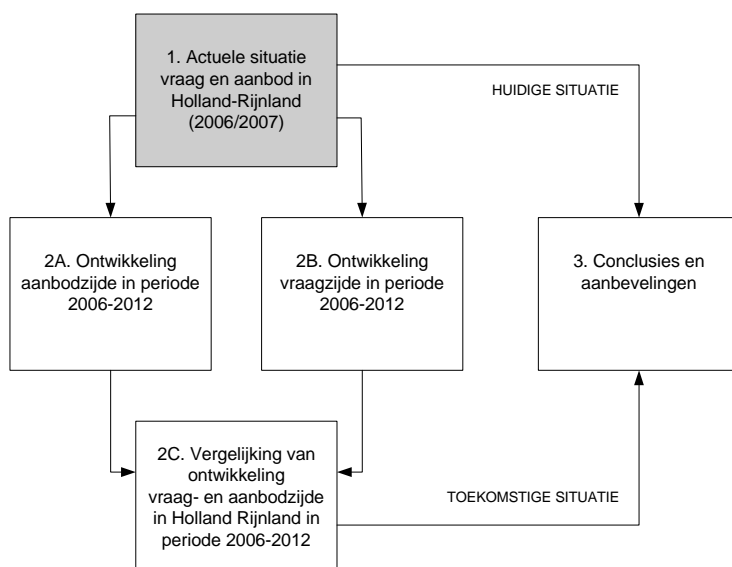
Het onderzoek is vooral kwantitatief van aard. Dat wil zeggen dat het op basis van bestaande bronnen relevante cijfers op het gebied van arbeidsmarkt en onderwijs in beeld brengt.

Het onderzoek bestaat globaal uit de volgende onderdelen:

- 1 Inzicht bieden in de huidige arbeidsmarkt van Holland Rijnland ('foto' van 2006/2007).
- 2 Inzicht bieden in de op middellange termijn te verwachten ontwikkelingen op de arbeidsmarkt van Holland Rijnland ('voortuitblik' op 2012).
- 3 Trekken van conclusies over de belangrijkste huidige en te verwachten discrepanties op de regionale arbeidsmarkt en het formuleren van aanbevelingen.

Schematisch is deze globale onderzoeksopzet als volgt weer te geven.

Figuur 1.1 Globale opzet van het onderzoek

Hieronder volgt een kort overzicht van de opzet van de drie onderdelen van het onderzoek. Voor een uitgebreidere uiteenzetting over de onderzoeksopzet en een methodologische verantwoording zij verwezen naar het bijlagenrapport.

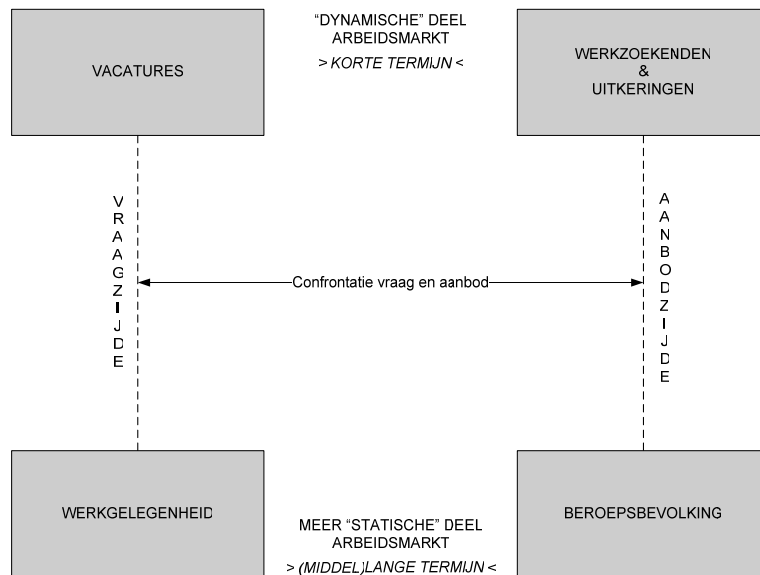
Ad 1. Maken van 'foto' van huidige regionale arbeidsmarkt (2006/2007)

Het onderzoek is gestart met het in kaart brengen van de huidige regionale arbeidsmarkt. Daartoe zijn bestaande gegevens over de vraag naar en het aanbod van arbeid alsook gegevens over het onderwijs in de regio verzameld en geanalyseerd. De situatie in de regio Holland Rijnland is afgezet tegen ontwikkelingen in de omliggende regio's¹ en in het land als geheel. Waar mogelijk en zinvol is binnen Holland Rijnland onderscheid gemaakt tussen de subregio's Leidse regio en Duin- en Bollenstreek.

Als kapstok bij het in kaart brengen van de huidige regionale arbeidsmarkt is onderstaand analysekader gehanteerd. Zie voor een nadere uiteenzetting hierover de methodologische verantwoording in het bijlagenrapport.

¹ Het betreft hier de COROP-gebieden Agglomeratie Haarlem, Groot-Amsterdam, Agglomeratie 's-Gravenhage en Oost Zuid-Holland.

Figuur 1.2 Schematische weergave van de arbeidsmarkt

Bron: Research voor Beleid

Centrale thema's van de 'foto' zijn:

- Regionale economie (context)
  - De wereldeconomie en de Nederlandse economie (kader)
  - De regionale economie
  - Bedrijvendynamiek
- Vraagzijde van de arbeidsmarkt
  - Werkgelegenheid (in de regio werkzame personen)
  - Vacatures
- Aanbodzijde van de arbeidsmarkt
  - (Potentiële) beroepsbevolking
  - Schoolverlaters
  - Werkzoekenden
  - Uitkeringen, re-integratie en gesubsidieerde arbeid
  - Pendel
- Confrontatie van vraag en aanbod

Op de gebruikte bestaande gegevens over vacatures en werkzoekenden van het CWI zijn aanvullende berekeningen uitgevoerd:

- Het CWI presenteert elke maand een overzicht van het aantal bij haar vestigingen ingediende vacatures. Werkgevers maken selectief gebruik van de dienstverlening van CWI. Zij gebruiken CWI vooral als wervingskanaal voor personeel met maximaal een middelbare opleiding. Met name voor de hogere opleidingsniveaus gebruiken zij doorgaans andere wervingskanalen. Het markt bereik van CWI (dat wil zeggen het totaal aantal vacatures waarvoor CWI is ingeschakeld ten opzichte van alle vacatures) bedraagt volgens recent onderzoek in totaal zo'n 25 procent.¹ Door herweging van de vacaturecijfers naar het markt bereik van het CWI is een betrouwbaar beeld geschetst van de totale (regionale) vacaturemarkt.

¹ Ecorys (2006). *Vacatures in Nederland 2006. De vacaturemarkt en personeelswerving in beeld.*

- Het CWI presenteert elke maand ook een overzicht van het aantal bij haar vestigingen ingeschreven niet-werkende en werkende werkzoekenden. Een deel van de ingeschreven niet-werkende werkzoekenden blijkt volgens de CWI-enquête 'Hoe Zoeken Werkzoekenden' (HZW) niet op zoek naar werk. Een ander deel blijkt inmiddels reeds werk te hebben. Van de bij het CWI geregistreerde werkende werkzoekenden is een deel naar eigen zeggen werkloos. Tegelijkertijd is er ook een groep werkende werkzoekenden die niet bij het CWI staat ingeschreven. Om een goede schatting te maken van het daadwerkelijk aantal werkloze en werkende werkzoekenden in Holland Rijnland zijn de CWI-cijfers over ingeschreven werkzoekenden gecombineerd met resultaten van HZW.

Ad 2. Schetsen van 'voorblik' op toekomstige regionale arbeidsmarkt (2012)

In de tweede fase van het onderzoek is een 'voorblik' geschetst op de toekomstige regionale arbeidsmarkt (2012). Daarbij heeft weer een vergelijking plaatsgevonden met de omliggende regio's en het land als geheel. Deze tweede fase bestond uit de volgende stappen:

- Allereerst is voor de periode 2006-2012 een prognose gemaakt van de ontwikkelingen aan de aanbodzijde van de regionale arbeidsmarkt.
- Vervolgens is voor de periode 2006-2012 de ontwikkeling van de regionale werkgelegenheid geprognosticeerd.
- Ten slotte zijn de uitkomsten van beide prognoses vergeleken. Daarbij is in beeld gebracht in welke sectoren naar verwachting tekorten en overschotten zullen optreden en van welke orde van grootte deze zullen zijn.

Ad 3. Kwalitatieve analyse van discrepanties op de arbeidsmarkt

In de laatste fase van het onderzoek zijn in een kwalitatieve knelpuntenanalyse conclusies getrokken over de belangrijkste (huidige en) te verwachten discrepanties op de regionale arbeidsmarkt. Op basis daarvan is een aantal aanbevelingen gedaan in de vorm van mogelijke oplossingsrichtingen voor deze discrepanties. Hierbij is gebruik gemaakt van de zogenaamde 'Arbeidsmarktcrinkel' (ofwel 'Cirkel van Stimulus').

1.3 Leeswijzer

Dit eerste deelrapport bevat de 'foto' van de huidige arbeidsmarkt van Holland Rijnland (onderdeel 1). Hoofdstuk 2 gaat in op de regionale economie. Vervolgens beschrijft hoofdstuk 3 de vraag naar arbeid op de regionale arbeidsmarkt. Daarna komt in hoofdstuk 4 het aanbod van arbeid op de regionale arbeidsmarkt aan de orde. Onderwerp van hoofdstuk 5 ten slotte is de confrontatie van vraag en aanbod op de regionale arbeidsmarkt.

Het tweede deelrapport biedt een 'voorblik' op de toekomstige regionale arbeidsmarkt in de vorm van prognoses van de ontwikkeling van vraag en aanbod in de periode 2006-2012. Daarin zijn ook de conclusies over de (huidige en) te verwachten discrepanties op regionale arbeidsmarkt en de aanbevelingen opgenomen (onderdelen 2 en 3).

Bij beide deelrapporten hoort een bijlagenrapport. Dit rapport bestaat uit aanvullende en/of meer gedetailleerde informatie, een methodologische verantwoording en meer algemene praktische informatie (zoals overzichten van arbeidsmarktrelevante begrippen en definities, links en subsidieregelingen).

2 Regionale economie

Centraal in dit hoofdstuk staat de economie. Eerst volgt een beeld van de wereldeconomie en de Nederlandse economie (paragraaf 2.1). Dit vormt het kader voor een uiteenzetting over de regionale economie van Holland Rijnland (paragraaf 2.2). Tot slot komt de bedrijvendynamiek in de regio aan de orde (paragraaf 2.3).

2.1 De wereldeconomie en de Nederlandse economie

Op basis van het *Centraal Economisch Plan (CEP) 2007* van het Centraal Planbureau (CPB) is het volgende beeld te schetsen van de (te verwachten) economische ontwikkeling¹:

- De wereldeconomie presteerde in 2006 opnieuw zeer goed. De gemiddelde economische groei was hoog, vooral in de opkomende economieën in Azië. Naar verwachting houdt de gunstige mondiale ontwikkeling in 2007 en 2008 aan, ook al zullen in de Verenigde Staten de problemen op de huizenmarkt leiden tot een minder hoge economische groei (2,25 procent in 2007 en 2,75 procent in 2008).
- In het eurogebied loopt de economische groei in 2007 wat terug, tot 2,25 procent, als gevolg van restrictief begrotingsbeleid en de opwaardering van de euro. Desondanks blijft ook hier de ontwikkeling gunstig, met een boventrendmatige economische groei, een verdere daling van de werkloosheid en gematigde inflatie.
- De Nederlandse economie bloeit. Zowel in 2007 als 2008 verwacht het CPB een economische groei van 2,75 procent. Deze groei kent een breed draagvlak; de binnenlandse bestedingen en de uitvoer nemen beide ongeveer de helft van de BBP-groei voor hun rekening. De rooskleurige vooruitzichten voor de Nederlandse economie krijgen nog meer reliëf door deze in internationaal perspectief te plaatsen. Voor het eerst in zes jaar komt in 2007 de BBP-groei waarschijnlijk hoger uit dan die in de Verenigde Staten. Naar verwachting groeit de Nederlandse economie in de periode 2006-2008 ook ieder jaar harder dan die van het eurogebied.

Tabel 2.1 geeft de economische ontwikkeling van Nederland in de periode 2003-2007 weer op een aantal kengetallen.

Tabel 2.1 Kerngegevens Nederlandse economie 2004-2008 (mutaties per jaar in %)

	2004	2005	2006	2007*	2008*
Bruto Binnenlands Product (BBP)	2,0	1,5	3,0	2,75	2,75
Productie marktsector	2,2	2,3	3,8	3,0	3,5
Particuliere consumptie	0,6	0,7	**2,5	2,5	2,25
Arbeidsproductiviteit marktsector	4,5	**3,1	**2,1	1,5	2,0
Goederenuitvoer (exclusief energie)	9,8	6,8	8,1	6,75	8,0
Contractloon marktsector	1,5	0,8	2,0	2,25	3,25
Koopkracht (mediaan alle huishoudens)	0,1	-1,7	2,1	1,75	0,75

*Ramingen. ** Gecorrigeerd voor financieringsverschuivingen als gevolg van de wet Verlenging Loondoorbetalingsverplichting bij ziekte (wet VLZ) in 2005 en 2006 en de Zorgverzekeringswet (in 2006).

Bron: CPB (2007). *CEP 2007*.

¹ In de raming voor 2008 is nog geen rekening gehouden met de gevolgen van het Coalitieakkoord van het kabinet Balkenende IV. Dat kan pas wanneer in de Miljoenennota 2008 de plannen concreet zijn uitgewerkt.

Vervolgens geeft tabel 2.2 enkele kerngegevens van de Nederlandse arbeidsmarkt weer.

Tabel 2.2 Kerngegevens Nederlandse arbeidsmarkt 2004-2008

	2004	2005	2006	2007*	2008*
Werkgelegenheid in arbeidsjaren (mutatie per jaar in %)	-1,4	** -0,6	** 1,2	1,5	1,25
Werkzame beroepsbevolking (>= 12 u.p.w.) (mutatie per jaar in %)	-1,2	** -0,3	** 2,0	1,75	1,25
Beroepsbevolking (mutatie per jaar in %)	0,0	** -0,2	** 0,9	0,75	0,75
Werkloze beroepsbevolking (niveau x 1.000)	479	483	413	355	315
Werkloze beroepsbevolking (niveau in % van beroepsbevolking)	6,5	6,5	5,5	4,75	4

*Ramingen. ** Gecorrigeerd voor financieringsverschuivingen als gevolg van de wet Verlenging Loondoorbetalingsverplichting bij ziekte (wet VLZ) in 2005 en 2006 en de Zorgverzekeringswet (in 2006).

Bron: CPB (2007). *CEP 2007*.

De spanning op de arbeidsmarkt neemt toe:

- Omdat de werkgelegenheid (werkzame beroepsbevolking) in de jaren 2006 tot en met 2008 substantieel sneller stijgt dan het arbeidsaanbod (beroepsbevolking), neemt de werkloosheid in rap tempo af. Gemiddeld ligt de werkloosheid in 2008 waarschijnlijk bijna 1,5 procentpunt onder de geschatte evenwichtswerkloosheid.
- Het aantal vacatures heeft inmiddels een recordomvang bereikt. Maar ook de bezettingsgraad van de productiecapaciteit in de marktsector loopt verder op in de ramingsperiode. Deze ontwikkelingen leiden ertoe dat in 2008 de zogenaamde "output gap" naar verwachting ongeveer 1,5 procent bedraagt, dat wil zeggen dat het feitelijke productieniveau 1,5 procent hoger ligt dan het potentiële productieniveau.
- Door de snel toenemende spanning op de arbeidsmarkt trekt de contractloonstijging naar verwachting aan van 2,25 procent in 2007 naar 3,25 procent in 2008.

2.2 De regionale economie

Regionaal economische structuur

Holland Rijnland ligt centraal in de Randstad en onderscheidt zich van de aangrenzende regio's door een grote diversiteit aan landschappen, kleinschaligheid en open ruimte. Er zijn sterke relaties met centra buiten de regio: Amsterdam, Schiphol, Den Haag en Rotterdam. Bewoners van Holland Rijnland vinden daar voor een groot deel hun werk en gebruiken grootstedelijke voorzieningen zoals het ruime culturele aanbod.

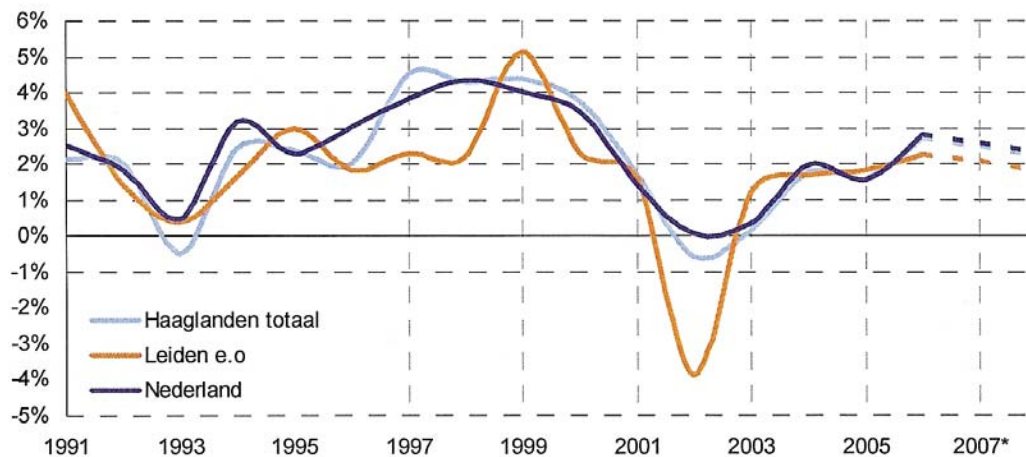
De regio is niet alleen aantrekkelijk voor bewoners, maar ook voor toeristen en congresbezoekers (Noordwijk en Noordwijkerhout). Met name voor Noordwijk en Leiden is het toerisme van grote economische betekenis. Naast toerisme zijn de tuinbouw (en dan vooral de bloemen- en bollenteelt), de zorg, de dienstverlening en de kenniseconomie de belangrijkste pijlers van de regionale economie. Belangrijke kennisinstellingen als de Universiteit van Leiden, het Leids Universitair Medisch Centrum (LUMC) en ESA/Estec zorgen voor een spin-off, waardoor de regio internationaal een toonaangevende positie inneemt op het gebied van biosciences en ruimtevaart.¹

¹ Zie: www.hollandrijnland.net/ruimte/profiel

Regionaal economische groei

Figuur 2.1 biedt - op basis van recent onderzoek van ING - inzicht in de economische ontwikkeling van Holland Rijnland (in de figuur aangeduid met 'Leiden e.o.') in vergelijking met de regio Haaglanden & Rijnland¹ (in de figuur aangeduid met 'Haaglanden totaal') en met het land als geheel.

Figuur 2.1 Economische groei in Holland Rijnland, 1991-2008

* De cijfers voor 2006-2008 betreffen prognoses.

Bron: ING (2006). *Haaglanden & Rijnland. Regio in Economisch Perspectief*. ING (2006). *Holland Rijnland in de regio*.

- De regio Haaglanden & Rijnland als geheel heeft sinds 1991 de economische groei van Nederland zeer nauwkeurig gevolgd en zal dat naar verwachting ook in de komende jaren blijven doen.
- Voor Holland Rijnland geldt dat niet. Deze regio laat duidelijk meer schommelingen zien in de economische groei. De relatief sterke fluctuaties van de economische groei in Holland Rijnland zijn vooral te verklaren door de schaal en de economische structuur van de regio. Kleinere regio's laten grotere uitschieters zien omdat de economische structuur in deze gebieden eenzijdiger is. Economische schokken zijn daardoor minder goed op te vangen. In versterkte mate geldt dat voor een regio als Holland Rijnland, waar de tuinbouw (en met name de bloemen- en bollenteelt) sterk oververtegenwoordigd is. Een verandering in de vraag naar tuinbouwproducten is dan ook van grote invloed op de totale economische prestatie van de regio. Bijkomende factor is dat deze vraag voor een belangrijk deel afkomstig is uit het buitenland, waardoor de regio sterk gevoelig is voor veranderingen elders in de wereld.²

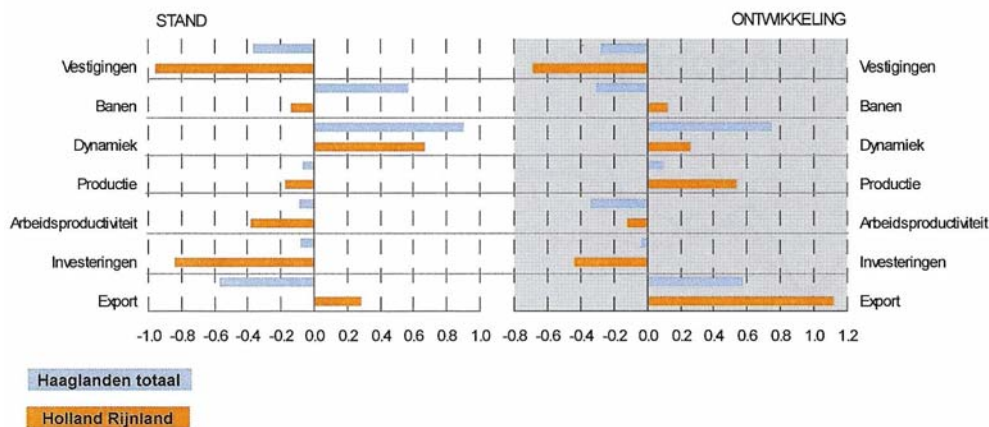
¹ De regio Haaglanden & Rijnland beslaat het noordelijk deel van de provincie Zuid-Holland en bestaat uit vier afzonderlijke COROP-gebieden, te weten Agglomeratie Leiden en Bollenstreek (= subregio Holland Rijnland), Oost Zuid-Holland, Agglomeratie 's-Gravenhage en Delft en Westland.

² Zie: ING (2006). *Haaglanden & Rijnland. Regio in Economisch Perspectief*; ING (2006). *Holland Rijnland in de regio*.

Regionale productiestructuur

Vervolgens geeft figuur 2.2 - wederom op basis van eerder genoemd ING-onderzoek - de regionale productiestructuur van Holland Rijnland weer. Onder productiestructuur is te verstaan de wijze waarop de productie binnen een economie is ingericht. Naast de sectorstructuur (zie hierboven) gaat het om zaken als groottestructuur, bedrijvendynamiek, productiewaarde, arbeidsproductiviteit, investeringen en export. De figuur maakt onderscheid tussen de stand van zaken in 2005 en de ontwikkeling in de periode 2000-2005. Voor verschillende indicatoren voor de productiestructuur is de waarde van Holland Rijnland respectievelijk de regio Haaglanden & Rijnland (in de figuur weer aangeduid met 'Haaglanden totaal') afgezet tegen Nederland (0,0). Een negatieve waarde betekent dat betreffende regio slechter scoort dan landelijk. Andersom houdt een positieve waarde in dat de regio beter scoort dan Nederland als geheel. De waarden zijn genormeerd (dat wil zeggen dat 95 procent van alle uitkomsten valt binnen een waarde van -2 en 2).

Figuur 2.2 Regionale productiestructuur van Holland Rijnland, stand van zaken (2005) en ontwikkeling (2000-2005)

Bron: ING (2006). *Haaglanden & Rijnland. Regio in Economisch Perspectief*. ING (2006). *Holland Rijnland in de regio*.

- Stand van zaken 2005:** De bedrijvigheid (het aantal vestigingen) in Holland Rijnland blijft duidelijk achter bij het Nederlandse gemiddelde. De vestigingen in Holland Rijnland zijn gemiddeld wel groter dan die in Haaglanden & Rijnland en Nederland als geheel. Ook de dynamiek, het verschil tussen oprichtingen en opheffingen van bedrijven, is groter dan gemiddeld in Nederland. Toch ligt in 2005 ook het aantal banen in Holland Rijnland onder dat van Nederland.

Het achterblijven van bedrijvigheid en werkgelegenheid, kunnen in de toekomst de economie van de regio schaden. Verontrustender op de korte termijn zijn echter het achterblijven van de productie, de arbeidsproductiviteit en investeringen. Met name dit laatste kan grote gevolgen hebben voor de regionale concurrentiekracht.

Wat export betreft, scoort Holland Rijnland beter dan Haaglanden & Rijnland en Nederland als geheel.

- *Ontwikkeling 2000-2005:* In de periode 2000-2005 groeide het aantal vestigingen in Holland Rijnland veel minder snel dan in Nederland als geheel. In vergelijking met 2000 is het aantal vestigingen in de regio zelfs nauwelijks veranderd, terwijl Nederland 5 procent groei liet zien. Dit komt onder meer door een verregaande consolidatie in de tuinbouw. Daarnaast is het aantal overheidsbedrijven afgenomen. Belangrijkste factor is de relatief geringe groei van de - in de regio toch al ondervertegenwoordigde - zakelijke dienstverlening. Het aantal banen in de regio daarentegen ontwikkelde zich iets positiever dan landelijk.

Opvallend is verder de relatief sterk toegenomen productie in Holland Rijnland, terwijl de ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit en de investeringen in de regio wel achterbleven. Voor deze relatief grote groei in de productie zijn met name de bouw en zakelijke dienstverlening verantwoordelijk.

Ten slotte ontwikkelde de export zich in de regio aanzienlijk beter dan landelijk.¹

2.3 Bedrijvendynamiek

Bedrijvendynamiek

Bedrijvendynamiek is gedefinieerd als de jaarlijkse veranderingen in het aantal vestigingen als gevolg van oprichting, verhuizing en opheffing ('verschijnen en verdwijnen'). Bij oprichting gaat het om de nieuw gestichte bedrijven of (neven-)vestigingen. Daarbij is nog onderscheid te maken tussen startende ondernemingen (nieuwe economische activiteit begonnen door een man/vrouw die nog niet een onderneming heeft) en overige oprichtingen (nieuwe economische activiteit begonnen door een bestaande onderneming, voornamelijk nevenvestigingen en dochterondernemingen). Opheffing betreft de opgeheven bedrijven of (neven-)vestigingen. Aanwas is het verschil tussen oprichting en opheffing. Migratiesaldo is het verschil tussen de in een regio ingekomen en uit de regio vertrokken bedrijven of (neven-)vestigingen. Groeisaldo is de som van aanwas en migratiesaldo.

De (mate van) bedrijvendynamiek in Holland Rijnland is van invloed op de ontwikkeling van de werkgelegenheid in de regio. Door oprichting van nieuwe bedrijven en door groei en immigratie van bestaande bedrijven vindt banencreatie plaats. Opheffingen, krimp en emigratie van bedrijven leiden daarentegen tot verlies van werkgelegenheid. Het is daarom van belang goed zicht te hebben op de ontwikkeling van het aantal bedrijven en de verhouding van het aantal oprichtingen ten opzichte van het aantal opheffingen.

Aantal vestigingen

Tabel 2.3 biedt inzicht in het aantal gevestigde bedrijven in Holland Rijnland en omliggende regio's. Voor de regionale werkgelegenheid is het van belang deze bestaande bedrijfsvestigingen zo veel mogelijk te behouden.

¹ Zie: ING (2006). *Haaglanden & Rijnland. Regio in Economisch Perspectief*; ING (2006). *Holland Rijnland in de regio*.

Tabel 2.3 Aantal en aandeel vestigingen, Holland Rijnland, omliggende regio's en Nederland 2005

(Sub)regio	Stand 31 december	Aandeel landelijk (%)	Aantal per 1.000 inwoners
<i>Leidse regio</i>	12.276	1	58
<i>Duin- en Bollenstreek</i>	10.737	1	60
Holland Rijnland	23.013	2	59
Aggl. Haarlem	15.177	1	70
Groot-Amsterdam	100.980	10	83
Aggl. 's-Gravenhage	49.188	5	63
Oost Zuid-Holland	21.589	2	67
Nederland	1.032.483	100	63

Bron: Kamer van Koophandel, bewerking EIM

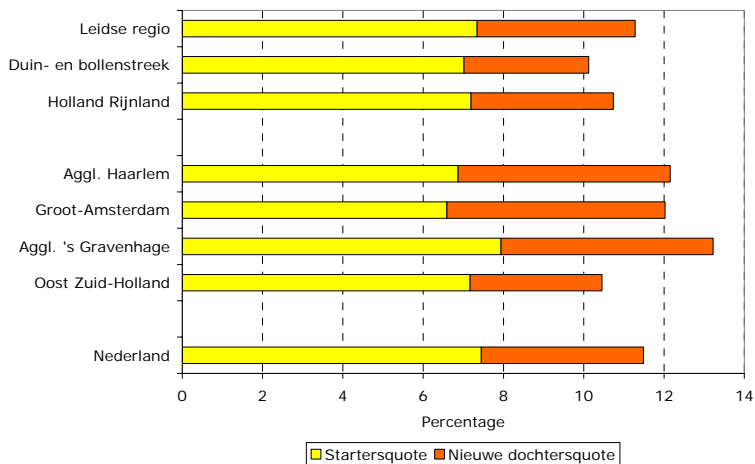
- In Holland Rijnland waren ultimo 2005 in totaal ruim 23 duizend vestigingen actief. Daarvan bevond 53 procent zich in de Leidse regio en 47 procent in de Duin- en Bollenstreek. Samen maken de vestigingen in Holland Rijnland 2 procent van alle vestigingen in Nederland uit.
- Het belang van de vestigingen in Holland Rijnland is vergelijkbaar met dat van aangrenzende regio's Agglomeratie Haarlem en Oost Zuid-Holland.¹ Het wekt geen verbazing dat de meeste vestigingen in en rondom de grote steden Den Haag en Amsterdam te vinden zijn. Het aantal vestigingen in Agglomeratie 's-Gravenhage is tweemaal zo groot als in Holland Rijnland, terwijl het aantal vestigingen in Groot Amsterdam het viervoudige is van het aantal in Holland Rijnland.
- Het aantal vestigingen afzettend tegen het aantal inwoners in de regio blijkt dat Holland Rijnland achterblijft bij de overige regio's en bij het land als geheel. In Holland Rijnland zijn er gemiddeld 59 vestigingen per 1.000 inwoners. Zelfs in de minder bevolkte gebieden Agglomeratie Haarlem (70) en Oost Zuid-Holland (67) ligt het aantal vestigingen per 1.000 inwoners hoger. Groot Amsterdam is koploper met 83 vestigingen per 1.000 inwoners.

Oprichtingen

Naast de reeds gevestigde bedrijven zorgen nieuwe opgerichte bedrijven (de som van het aantal startende bedrijven en nieuwe dochterbedrijven) voor de creatie van werkgelegenheid. De bijdrage aan de groei van het aantal werkenden is zowel direct als indirect. Een startende ondernemer is per definitie een werkende. Daarnaast kunnen deze starters nieuwe werknemers aannemen. Bovendien hebben bedrijven behoefte aan toeleveranciers van goederen en diensten, wat nog meer werkgelegenheid rondom de nieuwe bedrijven kan opleveren. Figuur 2.3 geeft de oprichtingsquote (het aantal oprichtingen als percentage van het aantal bestaande bedrijven) weer, onderscheiden naar starters en nieuwe dochterbedrijven.

¹ Oost Zuid-Holland bestaat uit de WGR-regio's Rijnstreek en Midden-Holland. Zie voor een kaartje van Holland Rijnland en de omliggende regio's het bijlagenrapport.

Figuur 2.3 Oprichtingsquote, uitgesplitst naar starters en nieuwe dochters, Holland Rijnland, omringende regio's en Nederland, 2005

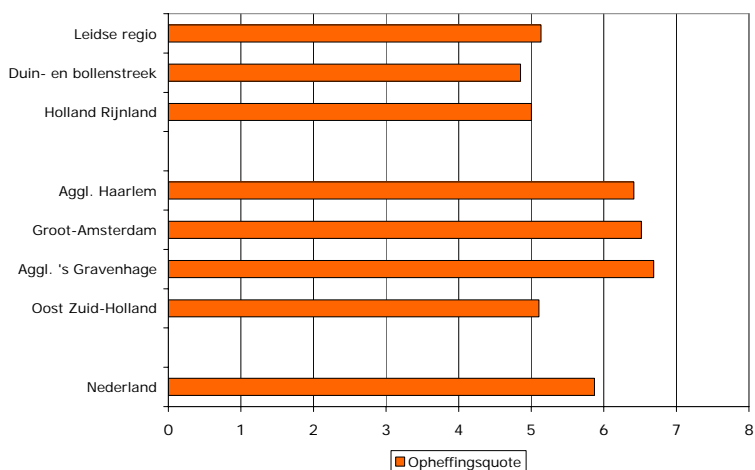
Bron: Kamer van Koophandel, bewerking EIM

- In Holland Rijnland werden in 2005 1.620 nieuwe bedrijven opgestart en kwamen er 799 nieuwe dochterbedrijven bij. De meeste bedrijven vestigden zich in de Leidse regio. Deze subregio heeft een oprichtingsquote van 11,3 procent tegenover 10,1 procent in de Duin- en Bollenstreek.
- Ten opzichte van de omliggende regio's is het beeld minder gunstig. Alleen Oost Zuid-Holland heeft een lagere oprichtingsquote (met name als gevolg van het lage percentage nieuwe dochterbedrijven in deze regio). Wederom is het meest gunstige beeld waarneembaar in de regio Agglomeratie 's-Gravenhage. Met een oprichtingsquote van 13,2 procent laat deze regio de andere regio's ver achter zich. Nederland als geheel heeft in 2005 een oprichtingsquote van 11,5 procent, 0,8 procentpunt hoger dan Holland Rijnland.

Opheffingen

Een hoge mate van bedrijvendynamiek in een regio is vaak het gevolg van een hoge opheffingsquote. Veel starters zien zich genoodzaakt om in de eerste jaren hun bedrijf te beëindigen. Figuur 2.4 biedt inzicht in de opheffingsquote (het aantal opheffingen als percentage van het aantal bestaande bedrijven).

Figuur 2.4 Opheffingsquote, Holland Rijnland, omringende regio's en Nederland, 2005

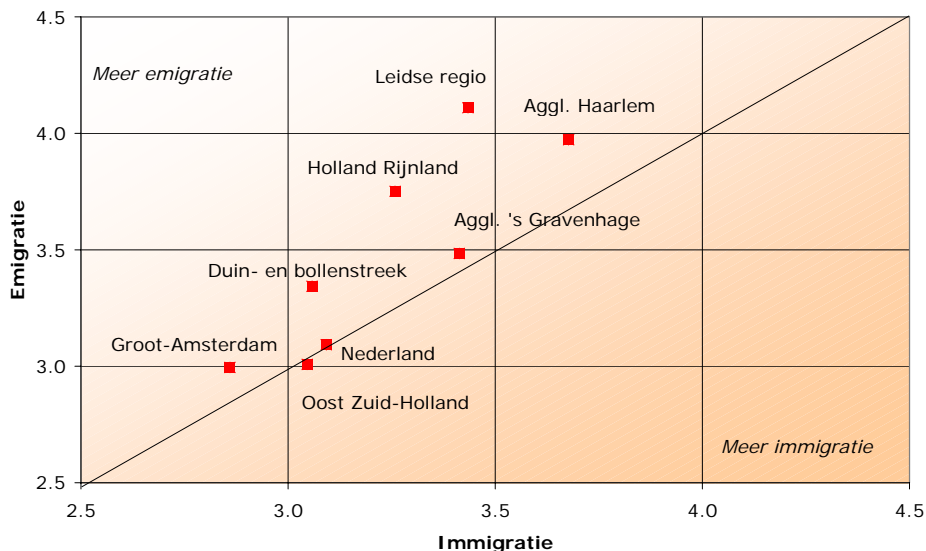
Bron: Kamer van Koophandel, bewerking EIM

- De opheffingsquote van Holland Rijnland is met 5 procent lager dan het landelijke gemiddelde van 5,9 procent. De Leidse regio heeft een iets hogere opheffingsquote dan de Duin- en Bollenstreek (5,1 procent respectievelijk 4,9 procent). De regio met het hoogste percentage oprichtingen, Agglomeratie 's-Gravenhage, is tevens de regio met het hoogste aantal opheffingen (6,7 procent).¹

Immigratie en emigratie van bedrijven

Behalve door oprichting van bedrijven, kan het aantal vestigingen ook toenemen door immigratie. Andersom kan een hoog aandeel vertrekkende bedrijven leiden tot krimp van het vestigingenbestand. Figuur 2.5 geeft het aandeel immigrerende en emigrerende vestigingen in het totaal weer. Samen vormen zij het migratiesaldo.

Figuur 2.5 Aantal geïmmigreerde en geëmigreerde bedrijfsvestigingen naar herkomst- respectievelijk bestemmingsregio, Holland Rijnland, omringende regio's* en Nederland, 2005

Bron: Kamer van Koophandel, bewerking EIM

- Er immigreren naar verhouding meer bedrijven naar de Leidse Regio (3,4 procent) dan naar de Duin- en Bollenstreek (3,1 procent). Deze scores zijn iets hoger respectievelijk vrijwel gelijk aan het landelijk gemiddeld (3,1 procent). Van de omliggende gebieden is Agglomeratie Haarlem de regio met het hoogste percentage immigrerende vestigingen. Ook de meeste omringende regio's kennen een bovengemiddeld immigratiepercentage, met uitzondering van Oost Zuid-Holland.

¹ Het lijkt logisch opheffingen van bedrijven te associëren met faillissementen. Toch is slechts bij een klein gedeelte van alle opheffingen sprake van een faillissement. In 2004 was in heel Nederland slechts 14 procent van de opheffingen een faillissement. Ondanks het lage percentage faillissementen gaan opheffingen gepaard met werkgelegenheidsverlies. De regio's waar opheffingen relatief minder vaak voorkomen, hebben daarom relatief minder vaak met werkgelegenheidsverlies te maken.

- Naast de immigratie speelt ook de emigratie een rol in de bedrijvendynamiek. Net als bij bedrijfsopheffingen heeft een geëmigreerd bedrijf zijn impact op de werkgelegenheid. De emigratie van bedrijven is vanuit de Leidse regio erg hoog, maar ligt in de Duin- en Bollenstreek aanzienlijk lager dan in de omliggende gebieden.
- Opmerkelijk is dat het migratiesaldo in zowel Holland Rijnland als in de aangrenzende regio's negatief is. Voor sterk verstedelijkte gebieden als Agglomeratie 's-Gravenhage en groot Amsterdam is dat goed verklaarbaar; de grenzen aan de ruimte zijn hier bereikt, bedrijven gaan op zoek naar gebieden waar die ruimte wel aanwezig is. In Holland Rijnland is weliswaar meer ruimte maar tegelijkertijd ook sprake van een tekort aan bedrijfsterreinen, zowel in de Leidse regio als in de Duin- en Bollenstreek.

Nettogroei

Het aantal oprichtingen (starters en nieuwe dochterbedrijven), het aantal opheffingen en het migratiesaldo bepalen gezamenlijk de nettogroei van het aantal vestigingen. In tabel 2.4 zijn deze kengetallen opgenomen.

Tabel 2.4 Nettogroei van het aantal vestigingen, Holland Rijnland, omringende regio's en Nederland, 2005

	Starters- quote	nieuwe dochtersquote	Opheffings- quote	migratiesaldo	nettogroei
<i>Leidse regio</i>	7,3	3,9	-5,1	-0,7	5,5
<i>Duin- en Bollenstreek</i>	7,0	3,1	-4,9	-0,3	5,0
Holland Rijnland	7,2	3,5	-5,0	-0,5	5,2
Aggl. Haarlem	6,9	5,3	-6,4	-0,3	5,4
Groot Amsterdam	6,6	5,4	-6,5	-0,1	5,4
Aggl. 's-Gravenhage	7,9	5,3	-6,7	-0,1	6,5
Oost Zuid-Holland	7,2	3,3	-5,1	0,0	5,4
Nederland	7,4	4,0	-5,9	0,0	5,6

Bron: Kamer van Koophandel, bewerking EIM

- In Holland Rijnland is het percentage bedrijven in 2005 met 5,2 procent toegenomen. Dat is lager dan het landelijk gemiddeld van 5,6 procent. De nettogroei in de Leidse Regio ligt met 5,5 procent net onder dit landelijke gemiddelde. De subregio Duin- en Bollenstreek kent een lagere nettogroei van 5,0 procent.
- Vergeleken met de aanpalende regio's is de nettogroei van Holland Rijnland lager. Vooral Agglomeratie 's-Gravenhage scoorde in 2005 met 6,5 procent relatief hoog.

Impact op werkgelegenheid

De bedrijvendynamiek heeft een directe impact op de ontwikkeling van de werkgelegenheid. Startende bedrijven en zich in de regio vestigende bedrijven, al dan niet met personeel, zorgen voor groei van het aantal werkenden. Andersom zorgen opheffingen en vertrekkende bedrijven voor krimp van de werkgelegenheid. In tabel 2.5 zijn de directe effecten van de bedrijvendynamiek op de werkgelegenheid weergegeven. Eventuele indirecte effecten (bij toeleveranciers van goederen en effecten) zijn buiten beschouwing gelaten.

Tabel 2.5 Nettogroei van werkgelegenheid als gevolg van bedrijvendynamiek, Holland Rijnland, omringende regio's en Nederland, 2005

	starters	nieuwe dochter-vestigingen	opheffingen	migratie	nettogroei
<i>Leidse regio</i>	1.000	900	-1.400	100	600
<i>Duin- en Bollenstreek</i>	800	700	-1.200	200	500
Holland Rijnland	1.800	1.600	-2.600	300	1.100
Aggl. Haarlem	1.200	1.600	-2.200	400	900
Groot-Amsterdam	7.500	10.700	-15.000	2.500	5.600
Aggl. 's-Gravenhage	4.400	5.100	-7.500	1.500	3.400
Oost Zuid-Holland	1.700	1.400	-2.500	700	1.300
Nederland	85.600	81.100	-139.200	-	27.600

Bron: Kamer van Koophandel/CBS, bewerking EIM

De bedrijvendynamiek heeft in 2005 een licht positieve invloed gehad op de werkgelegenheid in Holland Rijnland en de omringende regio's. Per saldo gaat het in Holland Rijnland om een toename van circa 1.100 werkzame personen, min of meer gelijk verdeeld over beide subregio's. Van de omliggende regio's laat Agglomeratie Haarlem het kleinste en Groot-Amsterdam het grootste positieve saldo zien.

3 Vraagzijde van de arbeidsmarkt

De vraag naar arbeid heeft als basis onder andere de productie, de arbeidsproductiviteit en de arbeidsduur. De vraag naar aanbod vertaalt zich in werkgelegenheid en vacatures.

Dit hoofdstuk gaat eerst in op de werkgelegenheid in Holland Rijnland (paragraaf 3.1). Daarna komen de vacatures in de regio aan de orde (paragraaf 3.2).

3.1 Werkgelegenheid

Werkgelegenheid

De werkgelegenheid in een regio is uit te drukken in arbeidsvolume (arbeidsjaren), aantal werkzame personen of aantal banen. Door de factor deeltijdwerk lopen deze begrippen niet synchroon: niet ieder werkzaam persoon is voor een heel arbeidsjaar verantwoordelijk. Een werkzaam persoon kan voorts één of meer banen hebben. Dit rapport gaat uit van de grootte werkzame personen. Onder de in Holland Rijnland werkzame personen zijn te verstaan diegenen die betaalde activiteiten verrichten op of vanuit een vestiging in de regio, ongeacht of men in de regio woonachtig is (LISA-definitie).

Werkgelegenheid naar sector

Tabel 3.1A en 3.1B tonen voor het peiljaar 2006 het totaal aantal werkzame personen alsmede de verdeling van de werkgelegenheid naar sector. Gegevens over de werkgelegenheid op subregionaal en gemeentelijk niveau zijn te vinden in het bijlagenrapport.

Tabel 3.1A Werkgelegenheid naar sector (x1.000), Holland Rijnland, omringende regio's en Nederland, 2006

	Holland Rijnland	Aggl Haarlem	Groot Amsterdam	Aggl Oost 's-Gravenhage	Zuid- Holland	Nederland
Landbouw, bosbouw en visserij	6,9	0,5	10,1	7,9	9,8	234,6
Industrie (incl. delfstoffenwinning en openbare voorzieningsbedrijven)	17,6	6,4	43,8	16,1	15,5	900,1
Bouwnijverheid	9,0	3,4	25,3	16,5	11,1	449,2
Groothandel en handelsbemiddeling	13,8	4,3	52,6	13,6	13,4	460,3
Detailhandel (incl. autobedrijven)	20,4	11,4	69,9	37,5	17,3	876,0
Horeca	8,2	5,5	45,9	16,0	4,1	324,6
Vervoer, opslag en communicatie	5,8	3,4	90,4	26,1	6,7	455,0
Financiële en zakelijke dienstverlening	26,3	16,3	249,6	105,2	24,7	1631,3
Overheid	9,0	8,5	40,3	63,7	5,6	493,7
Onderwijs	13,8	5,3	41,7	22,3	7,6	475,4
Gezondheids- en welzijnszorg	35,5	17,4	97,8	53,8	19,1	1194,7
Cultuur, recreatie en ov. dienstverl.	7,3	6,3	44,8	29,0	5,6	369,5
Totaal werkgelegenheid (x 1.000 pers.)	173,6	88,8	812,3	407,8	140,5	7864,4

Bron: CBS/LISA; bewerking EIM

Tabel 3.1B Werkgelegenheid naar sector (%), Holland Rijnland, omliggende regio's en Nederland, 2006

	Holland Rijnland	Aggl Haarlem	Groot Amsterdam	Aggl 's-Gravenhage	Oost Zuid- Holland	Nederland
Landbouw, bosbouw en visserij	4	1	1	2	7	3
Industrie (incl. delfstoffenwinning en openbare voorzieningsbedrijven)	10	7	5	4	11	11
Bouwnijverheid	5	4	3	4	8	6
Groothandel en handelsbemiddeling	8	5	6	3	10	6
Detailhandel (incl. autobedrijven)	12	13	9	9	12	11
Horeca	5	6	6	4	3	4
Vervoer, opslag en communicatie	3	4	11	6	5	6
Financiële en zakelijke dienstverlening	15	18	31	26	18	21
Overheid	5	10	5	16	4	6
Onderwijs	8	6	5	5	5	6
Gezondheids- en welzijnszorg	20	20	12	13	14	15
Cultuur, recreatie en ov. dienstverl.	4	7	6	7	4	5
Totaal werkgelegenheid (x 1.000 pers.)	173,6	88,6	812,2	407,8	140,5	7864,4

Bron: CBS/LISA; bewerking EIM

- De werkgelegenheid in Holland Rijnland bedroeg in 2006 bijna 174 duizend werkzame personen. Veel mensen in de regio hebben werk in de quartaire sector. De zorgsector en het onderwijs zijn sterk oververtegenwoordigd, onder meer de aanwezigheid van het Academisch Ziekenhuis en de Leidse universiteit. Rondom deze instituten is in aanverwante kennisintensieve sectoren, zoals de life sciences en de biotechnologie, relatief veel werk te vinden.
- Daarnaast hebben de landbouw, handel en horeca een bovengemiddeld aandeel werkzame personen. Binnen de agrarische sector neemt de (glas)tuinbouw een sterke positie in. Het gaat dan met name om de bloemen- en bollenteelt in de Duin- en Bollenstreek. Het toerisme in de cultuurhistorische stad Leiden, maar ook aan de kuststreek (Katwijk, Noordwijk), creëert in de betreffende gemeenten veel werkgelegenheid in de detailhandel en horeca. Ook de groothandel kent relatief veel werkgelegenheid. De groothandel is vooral van belang voor de handel in bloembollen, bloemen en planten. Deze producten zijn het belangrijkste exportproduct van de regio. Daarnaast speelt de gunstige ligging tussen de sterk verstedelijkte gebieden rondom Den Haag en Amsterdam een rol.
- Holland Rijnland moet wat betreft de werkgelegenheid vooral in de commerciële dienstverlening concurreren met de omliggende regio's. Dit geldt natuurlijk voor de grootste gebiedsgebieden Groot-Amsterdam en Agglomeratie 's-Gravenhage, maar ook in de Agglomeratie Haarlem en Oost Zuid-Holland is het aandeel werkgelegenheid in de verhuur en zakelijke dienstverlening naar verhouding hoger. In Den Haag en omgeving is het aandeel personen werkzaam in overheid/onderwijs begrijpelijkerwijs fors hoger, gegeven de sterke concentratie van Rijksambtenaren aldaar. Hoewel het aandeel werkgelegenheid in de industrie in Holland Rijnland benedengemiddeld is, valt op dat in vergelijking met de omliggende regio's in deze sector nog relatief veel mensen werkzaam zijn. Alleen in Oost Zuid-Holland is het aandeel vergelijkbaar met dat van Holland Rijnland. Juist in het groene deel van de Randstad is dus veel industrie aan te treffen.

Werkgelegenheid in de speerpuntclusters

Het Samenwerkingsorgaan Holland Rijnland heeft voor haar regio een zestal economische speerpunten benoemd. Het betreft de volgende clusters:

- Greenport bollen en bloemen
- Life sciences
- Space science
- Detailhandel
- Toerisme en recreatie
- Zorg (en welzijn).

Deze clusters zijn zeer belangrijk voor de regionale economie. In totaal zijn in de clusters 74.600 personen werkzaam. Daarmee vertegenwoordigen zij 43 procent van de totale werkgelegenheid in de regio.

Greenport bollen en bloemen

Deze cluster omvat de bollen- en bloementeel en de veiling- en groothandelsactiviteiten daaromheen. De cluster telt in de regio in totaal 1.525 vestigingen waar gezamenlijk ongeveer 7.400 personen werkzaam zijn.

De grootste groep bedrijven binnen deze cluster bestaat uit de bollen- en bloementelers. De regio telt momenteel circa 360 bollentelers en 420 bloementelers. Deze bedrijven vertegenwoordigen een werkgelegenheid van 3.700 werkzame personen. Hiermee is meer dan de helft van de agrarische werkgelegenheid (inclusief visserij) in de regio geconcentreerd in de bollen- en bloementeel.

De regio Holland Rijnland telt verder twee veilingactiviteiten: FloraHolland in Rijnsburg en de Coöperatieve Nederlandse Bloembollencentrale (CNB) in Lisse. Beide bedrijven samen bieden werk aan 700 werkzame personen.

Ten slotte zijn in Holland Rijnland 765 groothandels in bollen, bloemen en planten actief. In deze bedrijven werken in totaal 3.000 personen. Hiermee is 22 procent van de werkgelegenheid in de groothandel geconcentreerd rond bollen, bloemen en planten.

Life sciences

De life sciences-activiteiten hebben vooral betrekking op farmacie en speur- en ontwikkelingswerk. In deze cluster zijn in Holland Rijnland – en dan met name in de Leidse regio - in totaal 65 bedrijven economisch actief¹ met een werkgelegenheid van in totaal bijna 1.800 personen.²

Daarnaast zijn de nodige (onderzoeks)medewerkers van de Leidse Universiteit en het LUMC werkzaam op het terrein van life sciences. Deze zijn in bovenstaande cijfers buiten beschouwing gelaten.

Space science

Space science omvat de industriële activiteiten rond vliegtuigbouw en ruimtevaart en het speur- en ontwikkelingswerk op dit gebied. Mede door de aanwezigheid van ESA/Estec in Noordwijk kent Holland Rijnland een sterke concentratie van deze activiteiten. In het handelsregister van de Kamer van Koophandel staan 25 economisch actieve bedrijven ingeschreven. Deze bedrijven vertegenwoordigen samen met ESTEC zelf een werkgelegenheid van 3.000 personen. Bij ESA/Estec zelf werken alleen al circa 2.300 personen, bij de overige bedrijven 700 personen.

¹ Bedrijven met minimaal 1 werkzame persoon die per week 15 uur of meer werkzaam zijn.

² Met name het Bio Science Park Leeuwenhoek in Leiden biedt de nodige werkgelegenheid. Daar bevinden zich veertig biosciencebedrijven, meer dan de helft van alle biosciencebedrijven in Nederland.

Detailhandel

Holland Rijnland telt in totaal ruim 3.000 detailhandelsbedrijven (inclusief autobedrijven). Het assortiment winkels is zeer divers. Zo zijn er 490 autobedrijven, 490 textiel- en schoe-nenzaken, 415 foodzaken, 180 woninginrichtingszaken (inclusief vloeren en keukens) en 145 winkels in medische artikelen en cosmetica (inclusief apotheken). In totaal biedt de sector werk aan 20.300 personen.

Toerisme en recreatie

De veelzijdigheid van het landschap met daarin hoogtepunten als de bollenvelden (Keuken-hof), de cultuurhistorische stad Leiden (met zes Rijksmusea), de duinen en de kust, het plasseengebied en het grootste Ford-museum ter wereld maken de regio niet alleen aantrek-kelijk voor bewoners, maar ook voor toeristen en congresbezoekers (Noordwijk en Noord-wijkerhout). Met name voor Noordwijk en Leiden is de sector toerisme en recreatie van grote economische betekenis.

Deze sector omvat de traditionele horeca (hotels, cafés, cafetaria's en restaurants), cam-pings en vakantieparken, musea en recreatiebedrijven (waaronder jachthavens). In totaal betreft het circa 910 bedrijven met in totaal een werkgelegenheid van zo'n 8.900 personen. De traditionele horeca neemt met 810 vestigingen een dominante positie in.

Zorg en welzijn

Dit cluster is in Holland Rijnland sterk vertegenwoordigd. In totaal zijn er in de regio circa 1.145 vestigingen. De sector biedt werk aan 35.500 personen werk en is daarmee verreweg de grootste werkverschaffer in Holland Rijnland. In de regio zijn zeven ziekenhuizen en kli-nieken en 31 andere instellingen die tevens huisvesting bieden, zoals verpleeg- en verzor-gingshuizen. De ziekenhuizen en klinieken bieden werk aan 12.600 personen en de andere instellingen met huisvesting aan 10.900 personen. De restgroep (zorgpraktijken, maat-schappelijk werk, kinderopvang en dergelijke) omvat ruim 1.100 vestigingen met een werkgelegenheid van in totaal 12.000 personen.

Samenvattend overzicht speerpuntclusters

De speerpuntclusters en hun belang voor de regionale economie en arbeidsmarkt zijn in onderstaande tabel nog eens samengevat.

Tabel 3.2 De speerpuntclusters: aantal vestigingen en werkgelegenheid (2006)

	vestigingen	werkgelegenheid	
Greenport bollen en bloemen	1.525	7.400	
w.v. Teelt van bollen en bloemen		760	3.700
Veilingen in bollen en bloemen		2	700
Groothandel in bloemen, bollen en planten		763	3.000
Life sciences	65	1.800	
Space science (inclusief ESA/Estec)	25	3.000	
Detailhandel	3.000	20.300	
Toerisme en recreatie	910	8.900	
Zorg en welzijn	1.145	35.500	
w.v. Ziekenhuizen en klinieken		7	12.600
Zorginstellingen met huisvesting		31	10.900
Overige zorg en welzijn		11007	12.000
Totaal speerpuntclusters	6.670	76.900	
Totaal Holland Rijnland	17.760	173.600	
Aandeel speerpuntclusters in totaal Holland Rijnland (%)	38%	44%	

Bron: EIM, mede op basis van CBS en Kamer van Koophandel

Groei van de werkgelegenheid

Tabel 3.3 geeft de groei van de werkgelegenheid in de periode 2004-2006 naar sector weer.

Tabel 3.3 Groei van de werkgelegenheid 2004-2006 (in %) naar sector, Holland Rijnland, omringende regio's en Nederland

	Holland Rijnland	Aggl Haarlem	Groot Amsterdam	Aggl 's-Gravenhage	Oost Zuid- Holland	Nederland
Landbouw, bosbouw en visserij	-0,4	-3,9	2,0	-9,4	-1,7	-1,7
Industrie (incl. delfstoffenwinning en openbare voorzieningsbedrijven)	-2,5	-9,9	-3,5	-4,7	-3,1	-3,9
Bouwnijverheid	-1,1	-4,4	-2,3	2,4	-4,3	1,2
Groothandel en handelsbemiddeling	0,5	-1,8	-1,6	-6,5	-0,4	-1,0
Detailhandel (incl. autobedrijven)	-2,8	5,1	-4,7	-2,0	1,2	-0,1
Horeca	-2,7	2,5	0,3	2,1	-1,2	0,4
Vervoer, opslag en communicatie	-4,8	-16,3	0,4	-6,3	7,6	-2,8
Financiële en zakelijke dienstverlening	2,5	3,4	6,3	5,0	3,3	7,4
Overheid	-5,9	2,9	-6,0	-8,0	-3,4	-3,8
Onderwijs	-0,9	1,7	3,4	5,5	0,5	1,6
Gezondheids- en welzijnzorg	8,5	1,5	2,4	2,3	2,0	4,6
Cultuur, recreatie en ov. dienstverl.	0,4	0,9	1,7	-3,5	0,9	0,9
Totaal werkgelegenheid	0,7	-0,9	1,3	-0,9	0,3	1,3

Bron: CBS/LISA; bewerking EIM

- Het totaal aantal werkzame personen in Holland Rijnland is tussen 2004 en 2006 toegenomen met 0,7 procent. De groei was in 2004-2005 iets hoger (0,4 procent) dan in 2005-2006 (0,3 procent). Voor het overgrote deel kwam de groei voor rekening van de gezondheids- en welzijnzorg. De toename van de werkgelegenheid in deze sector bedroeg in Holland Rijnland 8,5 procent, ver boven het landelijk gemiddelde van 4,6 procent. Ook in de groothandel en de financiële sector was de groei bovengemiddeld. In de meeste andere sectoren was sprake van een afname van de werkgelegenheid, die in veel gevallen ook sterker was dan het landelijke gemiddelde.
- Het beeld in de omliggende regio's is wisselend. Groot Amsterdam (1,3 procent) en in mindere mate Oost Zuid-Holland (0,3 procent) zagen de werkgelegenheid toenemen, terwijl in agglomeraties Haarlem en 's-Gravenhage juist sprake was van krimp (0,9 procent).

3.2 Vacatures

Vacatures

De vraag van werkgevers naar nieuw (gekwaliceerd) personeel komt tot uiting in het aantal vacatures. Een vacature is een arbeidsplaats waarvoor de werkgever, binnen of buiten een onderneming of instelling, personeel zoekt dat onmiddellijk of zo spoedig mogelijk is te plaatsen.

Tabel 3.4 geeft de ontwikkeling van het aantal vacatures in het vierde kwartaal van 2005 tot en met het vierde kwartaal van 2006 weer. Het betreft het aantal nieuw ontstane vacatures.

Tabel 3.4 Ontwikkeling van het aantal nieuw ontstane vacatures per kwartaal, Holland Rijnland en Nederland, vierde kwartaal 2005 – vierde kwartaal 2006

	Holland Rijnland	Nederland
4 ^e kwartaal 2005	7.490	215.940
1 ^e kwartaal 2006	7.810	306.110
2 ^e kwartaal 2006	8.200	291.910
3 ^e kwartaal 2006	7.690	311.580
4 ^e kwartaal 2006	7.490	239.400

Bron: CWI, PAR Nielsen Media Research, Ecorys (2006); bewerking Research voor Beleid/EIM

- In 2006 waren er in Holland Rijnland in totaal 31.190 nieuwe vacatures te tellen. De ontwikkeling van het aantal vacatures in de regio volgt over het algemeen de landelijke trend, maar is iets minder 'onstuimig'. In het tweede en derde kwartaal van 2006 was sprake van een tegengestelde ontwikkeling. Landelijk gezien nam het aantal nieuwe baanopeningen in het tweede kwartaal af, terwijl dit aantal in Holland Rijnland juist steeg. In het derde kwartaal was dit precies andersom. In het vierde kwartaal van 2006 nam het aantal vacatures in Nederland als geheel met 11 procent toe ten opzichte van hetzelfde kwartaal van 2005. In Holland Rijnland bleef het aantal nieuwe vacatures in de laatste drie maanden van 2006 stabiel ten opzichte van dezelfde periode een jaar eerder.

Tabel 3.5 splitst het aantal vacatures in het vierde kwartaal van 2005 en 2006 uit naar branche.

Tabel 3.5 Vacatures naar branche, Holland Rijnland en Nederland, vierde kwartaal 2005 en 2006

	Holland Rijnland		Nederland	
	4 ^e kwartaal 2005	4 ^e kwartaal 2006	4 ^e kwartaal 2005	4 ^e kwartaal 2006
Landbouw en visserij	310	180	19.500	17.330
Delfstoffenwinning	-	-	250	290
Industrie	340	510	9.890	11.850
Openbare nutsvoorzieningen	-	-	290	210
Bouwnijverheid	350	190	7.090	7.410
Reparatie van consumentenartikelen en handel	890	1.060	25.940	34.450
Horeca	860	820	12.220	13.100
Vervoer, opslag en communicatie	120	130	7.280	7.930
Financiële instellingen	-	80	2.500	1.750
Zakelijke dienstverlening	2.250	2.280	91.360	90.150
Openbaar bestuur en overheid	540	470	5.210	9.750
Onderwijs	160	130	4.950	5.380
Gezondheids- en welzijnszorg	1.470	1.270	24.360	24.650
Overige dienstverlening	180	370	5.100	15.140
Totaal	7.490	7.490	215.940	239.400

- = minder dan 10 waarnemingen.

Bron: CWI, PAR Nielsen Media Research, Ecorys (2006); bewerking Research voor Beleid/EIM

- In het vierde kwartaal van 2006 waren de meeste vacatures in Holland Rijnland te vinden in de zakelijke dienstverlening (30 procent), gevolgd door de gezondheids- en welzijnzorg (17 procent), de detailhandel (14 procent) en de horeca (11 procent). Vergelijken met het land als geheel scoort vooral de zorgsector bovengemiddeld; landelijk gezien was het aandeel vacatures in de zorgsector in het vierde kwartaal van 2006 10 procent. De (semi-)overheid is binnen Holland Rijnland vooral sterk vertegenwoordigd in de Leidse regio. Onder meer de aanwezigheid van het academisch ziekenhuis en de universiteit zorgt daar voor relatief veel baanopeningen.
- Ten opzichte van het vierde kwartaal van 2005 is in Holland Rijnland vooral het aantal vacatures in de industrie en de detailhandel toegenomen. Zowel in de industrie als in de detailhandel was het aantal vacatures in het vierde kwartaal van 2006 170 hoger dan in hetzelfde kwartaal van 2005. Opvallend is verder dat het aantal vacatures in de zakelijke dienstverlening in dezelfde periode licht toenam, terwijl er landelijk gezien sprake was van een afname van het aantal vacatures. In de meeste andere branches was sprake van een afname van het aantal vacatures.

Tabel 3.6 toont het aantal vacatures in het vierde kwartaal van 2006 naar beroepsgroep.

Tabel 3.6 Vacatures naar beroepsgroep, Holland Rijnland en Nederland, vierde kwartaal 2006

	Holland Rijnland	Nederland
Elementair*	1.170	55.300
Pedagogisch	90	3.760
Agrarisch	140	9.100
Technisch	670	30.970
Transport	140	10.380
(Para)medisch	130	4.170
Administratief, commercieel en economisch	3.290	82.730
Juridisch, bestuurlijk en beveiliging	70	7.030
Taalkundig en cultureel	110	1.030
Gedrag en maatschappij	390	5.600
Verzorgend	1.070	24.000
Overig	220	5.320
Totaal	7.490	239.400

* Beroepen waarvoor enkel lager onderwijs volstaat en met een normale inwerkperiode van maximaal een maand. Voorbeelden zijn schoonmaker en vakkenvuller.

Bron: CWI, PAR Nielsen Media Research, Ecorys (2006); bewerking Research voor Beleid/EIM

- In verreweg de meeste vacatures in Holland Rijnland is vraag naar administratief, commercieel en economisch opgeleid personeel. Het aandeel vacatures voor deze beroepsgroep bedroeg in het vierde kwartaal van 2006 44 procent (bij een landelijk gemiddelde van 35 procent). Daarnaast is er in de regio een aanzienlijk aantal vacatures in de elementaire beroepen. Het aandeel hiervan in het totaal aantal vacatures is wel lager dan landelijk. Verder zijn er in Holland Rijnland (ook relatief gezien) veel vacatures voor verzorgend personeel. Deze beroepsgroep was in het vierde kwartaal van 2006 in Holland Rijnland goed voor 14 procent van het aantal vacatures. Landelijk gezien was het aandeel 10 procent.

4 Aanbodzijde van de arbeidsmarkt

Het aanbod op de arbeidsmarkt van Holland Rijnland is afhankelijk van de omvang van de potentiële beroepsbevolking (de bevolking van 15-64 jaar), het deel hiervan dat actief is op de arbeidsmarkt als werkend of werkzoekend (de feitelijke beroepsbevolking) en de pendel.

Aan de orde in dit hoofdstuk komen achtereenvolgens de bevolking, beroepsbevolking, (voortijdige) schoolverlaters, werkzoekenden, uitkeringen en gesubsidieerde arbeid en pendel.

4.1 Bevolking

In de eerste plaats hangt het aanbod op de arbeidsmarkt van Holland Rijnland samen met de omvang en samenstelling van de regionale bevolking. Tabel 4.1 biedt inzicht in de ontwikkeling van de bevolking van Holland Rijnland in de periode eind oktober 2005 – eind oktober 2006. Gegevens over de bevolkingsontwikkeling op gemeentelijk niveau zijn te vinden in het bijlagenrapport.

Tabel 4.1 Ontwikkeling van de bevolking van Holland Rijnland, omringende regio's en Nederland in de periode eind oktober 2005 – eind oktober 2006

(Sub)regio	Aantal inwoners		
	Eind oktober 2005	Eind oktober 2006	% Mutatie
<i>Leidse regio</i>	211.982	211.604	-0,2
<i>Duin- en Bollenstreek</i>	177.522	178.047	0,3
Holland Rijnland	389.504	389.651	0,0
Aggl Haarlem	216.831	216.707	-0,1
Groot-Amsterdam	1.208.212	1.213.613	0,4
Aggl 's-Gravenhage	778.844	783.321	0,6
Oost Zuid-Holland	322.123	321.380	-0,2
Nederland	16.330.818	16.353.720	0,1

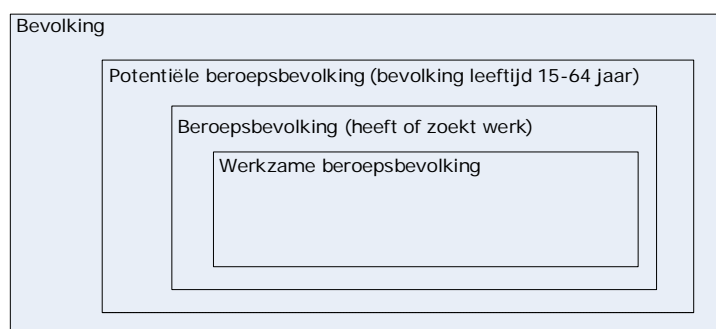
Bron: CBS Statline; bewerking Research voor Beleid

- In de periode eind oktober 2005 – eind oktober 2006 bleef de bevolkingsomvang van Holland Rijnland nagenoeg gelijk. Dit was het gevolg van een daling van het inwonertal van de Leidse regio (-0,2 procent) en een toename van de bevolking in subregio Duin- en Bollenstreek (0,3 procent). Eind oktober 2006 telde Holland Rijnland in totaal 389.651 inwoners.
- Vergeleken met het land als geheel (0,1 procent stijging) bleef de bevolkingsontwikkeling in Holland Rijnland achter.
- Het beeld in de omringende regio's is wisselend. De grootstedelijke regio's Groot-Amsterdam en Agglomeratie 's-Gravenhage lieten een bevolkingstoename zien, terwijl het inwonertal van Agglomeratie Haarlem en Oost Zuid-Holland afnam.

4.2 Beroepsbevolking

Beroepsbevolking

De potentiële beroepsbevolking (het arbeidspotentieel) omvat alle personen in de leeftijd van 15 tot en met 64 jaar. Een deel daarvan gaat naar school, vervult zorgtaken of is niet (volledig) arbeidsgeschikt. De rest vormt het arbeidsaanbod. Het grootste deel hiervan heeft een baan van minstens twaalf uur per week, dan wel zoekt zo'n baan. Deze groep vormt de beroepsbevolking. Het verschil tussen potentiële beroepsbevolking en beroepsbevolking vormt de arbeidsreserve (doorgaans uitgedrukt in een percentage van de potentiële beroepsbevolking). Van de beroepsbevolking heeft een deel wel en een deel geen werk (de werkzame respectievelijk werkloze beroepsbevolking).

Naast demografische, sociaal-culturele en institutionele factoren beïnvloeden macro-economische factoren zoals de hoogte van de beloning en de ontwikkeling van het aantal banen de omvang van de beroepsbevolking:

- Hoe hoger de netto lonen zijn, des te aantrekkelijker het voor mensen is beschikbaar te zijn voor de arbeidsmarkt.¹
- Bij laagconjunctuur en een dalend aantal banen zullen mensen zich minder snel aanbieden op de arbeidsmarkt (het zogenaamde 'discouraged worker effect'). Als de conjunctuur verbetert en het aantal banen stijgt, wordt ook het arbeidsaanbod groter ('encouraged worker effect').²

Tabel 4.2 toont de ontwikkeling van de potentiële beroepsbevolking, de feitelijke beroepsbevolking en de werkzame beroepsbevolking in de periode 2004-2005.

Tabel 4.2 Potentiële beroepsbevolking, feitelijke beroepsbevolking en werkzame beroepsbevolking van Holland Rijnland, omringende regio's en Nederland, 2004-2005

(Sub)regio	<i>Potentiële beroepsbevolking</i>			<i>Feitelijke beroepsbevolking</i>			<i>Werkzame beroepsbevolking</i>		
	2004 (x1000)	2005 (x1000)	% mutatie	2004 (x1000)	2005 (x1000)	% mutatie	2004 (x1000)	2005 (x1000)	% mutatie
Holland Rijnland	263	263	0,0	187	180	-3,7	180	171	-5,0
Aggl Haarlem	143	142	-0,7	100	99	-1,0	93	95	2,2
Groot-Amsterdam	841	849	1,0	593	603	1,7	552	556	0,7
Aggl 's-Gravenhage	519	525	1,2	362	370	2,2	339	345	1,8
Oost Zuid-Holland	216	215	-0,5	151	152	0,7	144	145	0,7
Nederland	10.925	10.943	0,2	7398	7401	0,0	6.919	6.918	0,0

Bron: CBS Statline; bewerking Research voor Beleid

¹ Voor de hoogte van de uitkeringen, geldt het omgekeerde.

² CWI (2006). *Arbeidsmarktprognose 2006-2011*.

- De potentiële beroepsbevolking van Holland Rijnland bleef in 2005 nagenoeg gelijk (263.000). Landelijk was een stijging te zien (0,2 procent). Dat geldt - in versterkte mate - ook voor de grootstedelijke regio's Groot-Amsterdam en Agglomeratie 's-Gravenhage. In de twee andere omringende regio's daalde de potentiële beroepsbevolking.
- De feitelijke beroepsbevolking van Holland Rijnland bedroeg in 2005 180.000. Dat is 3,7 procent minder dan in 2004. In Nederland als geheel was sprake van stabilisatie. Van de omringende regio's liet alleen Agglomeratie Haarlem ook een daling zien (zij het minder sterk dan in Holland Rijnland). Klaarblijkelijk was in Holland Rijnland meer dan landelijk sprake van het 'discouraged worker effect'.
- De werkzame beroepsbevolking van Holland Rijnland daalde in 2005 van 180.000 tot 171.000 (-5,0 procent). Deze daling was sterker dan die van de beroepsbevolking. Landelijk bleef de werkzame beroepsbevolking nagenoeg gelijk. De aan Holland Rijnland grenzende regio's lieten allen een toename zien van de werkzame beroepsbevolking.

Vervolgens geeft tabel 4.3 de samenstelling van de feitelijke beroepsbevolking voor het peiljaar 2005 weer naar een aantal achtergrondkenmerken.

Tabel 4.3 Samenstelling van de feitelijke beroepsbevolking van Holland Rijnland, omringende regio's en Nederland, 2005, naar geslacht, leeftijd, herkomst en opleidingsniveau

<i>Geslacht</i>	abs (x1000)		in %	
	totaal	mannen	vrouwen	totaal
Holland Rijnland	180	56	44	100
Aggl Haarlem	99	57	43	100
Groot-Amsterdam	603	54	46	100
Aggl 's-Gravenhage	370	54	46	100
Oost Zuid-Holland	152	57	43	100
Nederland	7.401	57	43	100

<i>Leeftijd</i>	abs (x1000)					in %	
	totaal	15-24 jaar	25-34 jaar	35-44 jaar	45-54 jaar	55-64 jaar	totaal
Holland Rijnland	180	12	24	29	24	11	100
Aggl Haarlem	99	8	27	27	26	11	100
Groot-Amsterdam	603	10	28	30	22	10	100
Aggl 's-Gravenhage	370	12	28	27	21	11	100
Oost Zuid-Holland	152	13	22	28	24	13	100
Nederland	7401	12	25	29	24	11	100

<i>Herkomst*</i>	abs (x1000)		in %	
	totaal	autochtoon	allochtoon	totaal
Holland Rijnland	180	84	16	100
Aggl Haarlem	99	78	22	100
Groot-Amsterdam	603	67	33	100
Aggl 's-Gravenhage	370	66	34	100
Oost Zuid-Holland	152	87	13	100
Nederland	7401	82	18	100

<i>Opleidingsniveau**</i>	abs (x1000)			in %	
	totaal	lager	middelbaar	hoger	totaal
Holland Rijnland	180	24	38	37	100
Aggl Haarlem	99	19	40	39	100
Groot-Amsterdam	603	19	38	42	100
Aggl 's-Gravenhage	370	23	38	38	100
Oost Zuid-Holland	152	26	43	30	100
Nederland	7401	24	44	31	100

* Onderscheid op basis van het geboorteland van de ouders. Allochtonen zijn personen waarvan minstens een ouder niet in Nederland is geboren. Onder allochtonen vallen zowel niet-westerse als westerse allochtonen.

** lager = maximaal vmbo; middelbaar = havo/vwo/mbo; hoger = hbo/wo.

Bron: CBS Statline; bewerking Research voor Beleid

- Van de feitelijke beroepsbevolking van Holland Rijnland is meer dan de helft (56 procent) man, de rest (44 procent) vrouw. In de aangrenzende regio's Groot-Amsterdam en Agglomeratie 's-Gravenhage telt de feitelijke beroepsbevolking naar verhouding iets meer vrouwen.
- Zo'n 12 procent van de feitelijke beroepsbevolking van Holland Rijnland is jongere (15-24 jaar) en 11 procent is oudere (55-64 jaar). De aan Holland Rijnland grenzende regio's Agglomeratie Haarlem en Groot-Amsterdam kennen naar verhouding weinig jongeren (en dus veel personen van middelbare leeftijd), Oost Zuid-Holland relatief veel ouderen.
- In vergelijking met het land als geheel zijn er onder de feitelijke beroepsbevolking van Holland Rijnland wat minder allochtonen (18 respectievelijk 16 procent). Van de omliggende regio's scoort alleen Oost Zuid-Holland lager. Met name de grootstedelijke regio's Groot-Amsterdam en Agglomeratie 's-Gravenhage kennen een naar verhouding groot aandeel allochtonen.
- Ten slotte telt de feitelijke beroepsbevolking van Holland Rijnland in vergelijking met de totale Nederlandse feitelijke beroepsbevolking relatief weinig middelbaar opgeleiden (38 respectievelijk 44 procent) en veel hoger opgeleiden (37 respectievelijk 31 procent). De belendende regio's Agglomeratie Haarlem en Groot-Amsterdam kennen naar verhouding weinig laagopgeleiden en Oost Zuid-Holland weinig hoogopgeleiden. Groot-Amsterdam herbergt het grootste aandeel hoogopgeleiden.

De tabellen 4.4 en 4.5 tonen voor het peiljaar 2005 de verdeling van de werkzame beroepsbevolking naar een aantal persoonskenmerken (geslacht, leeftijd, herkomst en opleidingsniveau) respectievelijk naar sector en arbeidsduur.

Tabel 4.4 Samenstelling van de werkzame beroepsbevolking van Holland Rijnland, omringende regio's en Nederland, 2005, naar geslacht, leeftijd, herkomst en opleidingsniveau

<i>Geslacht</i>	abs (x1000)		in %	
	totaal	mannen	vrouwen	totaal
Holland Rijnland	171	57	43	100
Aggl Haarlem	95	58	42	100
Groot-Amsterdam	556	54	46	100
Aggl 's-Gravenhage	345	54	46	100
Oost Zuid-Holland	145	57	43	100
Nederland	6.918	58	42	100

<i>Leeftijd</i>	abs (x1000)					in %	
	totaal	15-24 jaar	25-34 jaar	35-44 jaar	45-54 jaar	55-64 jaar	totaal
Holland Rijnland	171	11	25	30	23	11	100
Aggl Haarlem	95	8	26	27	27	11	100
Groot-Amsterdam	556	9	28	30	23	10	100
Aggl 's-Gravenhage	345	11	28	28	21	12	100
Oost Zuid-Holland	145	12	23	28	24	13	100
Nederland	6.918	11	25	29	24	11	100

<i>Herkomst*</i>	abs (x1000)		in %	
	totaal	autochtoon	allochtoon	totaal
Holland Rijnland	171	84	16	100
Aggl Haarlem	95	78	22	100
Groot-Amsterdam	556	69	31	100
Aggl 's-Gravenhage	345	68	32	100
Oost Zuid-Holland	145	88	12	100
Nederland	6.918	83	17	100

<i>Opleidingsniveau**</i>	abs (x1000)				in %	
	Totaal	lager	Middelbaar	hoger	totaal	
Holland Rijnland	171	23	39	37	100	
Aggl Haarlem	95	19	40	41	100	
Groot-Amsterdam	556	18	38	43	100	
Aggl 's-Gravenhage	345	22	38	40	100	
Oost Zuid-Holland	145	26	43	30	100	
Nederland	6.918	23	44	32	100	

* Onderscheid op basis van het geboorteland van de ouders. Allochtonen zijn personen waarvan minstens een ouder niet in Nederland is geboren. Onder allochtonen vallen zowel niet-westerse als westerse allochtonen.

** lager = maximaal vmbo; middelbaar = havo/vwo/mbo; hoger = hbo/wo.

Bron: CBS Statline; bewerking Research voor Beleid

- De samenstelling van de werkzame beroepsbevolking van Holland Rijnland wijkt weinig af van die van totale werkzame beroepsbevolking van ons land. Een meerderheid (57 procent respectievelijk 58 procent) is man, een minderheid (43 procent respectievelijk 42 procent) is vrouw. De aangrenzende grootstedelijke regio's Groot-Amsterdam en Agglomeratie 's-Gravenhage kennen een wat groter aandeel vrouwen onder de werkzame beroepsbevolking.
- Zo'n 11 procent van de werkzame beroepsbevolking van Holland Rijnland is jongere (15-24 jaar) en een even groot percentage is oudere (55-64 jaar). Dit komt overeen met het landelijke beeld. Van de omringende regio's tellen Agglomeratie Haarlem en Groot-Amsterdam relatief weinig jongeren onder de werkzame beroepsbevolking. De regio's Agglomeratie 's-Gravenhage en Oost Zuid-Holland herbergen naar verhouding veel ouderen.

- Onder de werkzame beroepsbevolking van Holland Rijnland zijn naar verhouding iets minder allochtonen dan landelijk het geval is (17 procent respectievelijk 16 procent). Oost Zuid-Holland scoort met 12 procent aanzienlijk lager. De werkzame beroepsbevolking van de regio's Groot-Amsterdam en Agglomeratie 's-Gravenhage bestaat voor bijna een derde uit allochtonen.
- In vergelijking met de totale werkzame beroepbevolking van Nederland telt de werkzame beroepsbevolking van Holland Rijnland relatief weinig middelbaar opgeleiden (44 procent respectievelijk 39 procent) en veel hoger opgeleiden (32 procent respectievelijk 37 procent). Van de aangrenzende regio's kennen Agglomeratie Haarlem en Groot-Amsterdam verhoudingsgewijs weinig laagopgeleiden en Oost Zuid-Holland weinig hoogopgeleiden. In Groot-Amsterdam is het aandeel hoogopgeleiden het hoogst.

Tabel 4.5 Samenstelling van de werkzame beroepsbevolking van Holland Rijnland, omringende regio's en Nederland, 2005, naar sector en arbeidsduur

Sector	abs (x1000)			in %		
	totaal	landbouw, bosbouw en visserij	nijverheid	commerciële dienst- verlening	niet-commer- ciële dienst- verlening	totaal
Holland Rijnland	171	3	15	39	38	100
Aggl Haarlem	95	.	16	45	33	100
Groot-Amsterdam	556	1	11	49	34	100
Aggl 's-Gravenhage	345	1	10	43	43	100
Oost Zuid-Holland	145	3	17	43	32	100
Nederland	6.918	3	21	38	34	100

Arbeidsduur	abs (x1000)			in %		
	totaal	12-19 upw	20-34 upw	>= 35 upw	totaal	
Holland Rijnland	171	11	26	63	100	
Aggl Haarlem	95	7	29	63	100	
Groot-Amsterdam	556	8	31	62	100	
Aggl 's-Gravenhage	345	7	27	66	100	
Oost Zuid-Holland	145	11	26	63	100	
Nederland	6.918	10	27	63	100	

Bron: CBS Statline; bewerking Research voor Beleid

- Holland Rijnland heeft naar verhouding veel inwoners die werkzaam zijn in de niet-commerciële dienstverlening (38 procent tegenover landelijk 34 procent). Nijverheid scoort duidelijker lager dan landelijk (respectievelijk 15 procent en 21 procent).
- Ook in de omringende regio's is het aandeel van de werkzame beroepsbevolking dat werkt in de nijverheid (aanzienlijk) lager dan landelijk het geval is. In deze regio's is met name de commerciële dienstverlening relatief sterk vertegenwoordigd. In Agglomeratie 's-Gravenhage geldt dat ook voor de niet-commerciële dienstverlening (onder meer als gevolg van de aanwezigheid van de Rijksoverheid in deze regio).
- Wat arbeidsduur betreft, wijkt Holland Rijnland weinig af van het landelijke beeld. Van de werkzame beroepsbevolking heeft 11 procent een baan van 12-19 uur per week, 26 procent een baan van 20-34 uur per week en een meerderheid van 63 procent een baan van 35 uur per week of meer. Van de belendende regio's valt vooral Agglomeratie 's-Gravenhage op met een relatief hoog percentage fulltimers.

4.3 Schoolverlaters

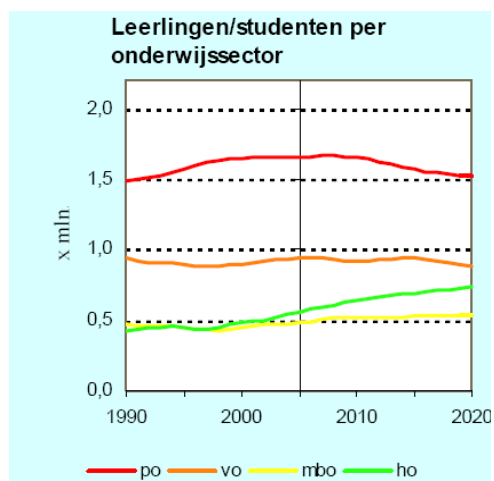
De (in-, door en) uitstroom uit het (beroeps)onderwijs is mede bepalend voor het arbeidsaanbod in de regio. Deze paragraaf beschrijft eerst globaal de landelijke ontwikkelingen van deelname aan en uitstroom uit het (beroeps)onderwijs en de bestemming van gediplomeerde schoolverlaters. Aan te nemen valt dat dit landelijk beeld - althans in grote lijnen - ook geldt voor Holland Rijnland. Daarna is het (beroeps)onderwijs in Holland Rijnland aan de orde.

Landelijke ontwikkelingen

Leerlingen-/studentenaantallen

Figuur 4.1 schetst – op basis van de ‘Referentieraming 2006’ van het ministerie van OCW - per onderwijssoort de landelijke ontwikkeling van de leerlingen-/ studentenaantallen.

Figuur 4.1 Leerlingen/ studenten per onderwijssector, Nederland, 1990-2020

Bron: Ministerie van OCW (2006). *Onderwijsdeelname 1990-2020*.

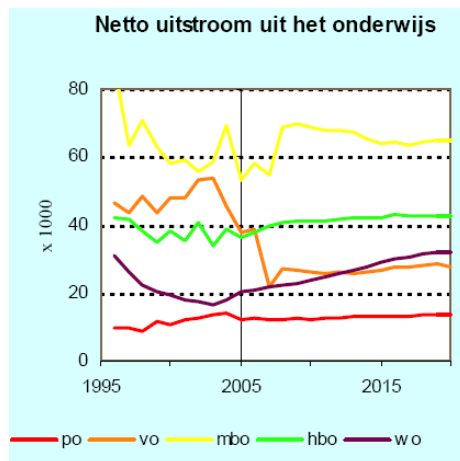
- Het primair onderwijs is de afgelopen jaren sterk gegroeid.
- Het voortgezet onderwijs (vmbo/havo/vwo) volgt de ontwikkeling van het primair onderwijs met circa 6 jaar vertraging. Binnen het voortgezet onderwijs kiezen steeds meer leerlingen voor havo/vwo in plaats van vmbo. Dit verklaart voor een belangrijk deel de zeer beperkte groei van het middelbaar beroepsonderwijs en de sterke groei van het hoger onderwijs.
- In de afgelopen 15 jaar is het aandeel van technische opleidingen in het vmbo en mbo aanzienlijk gedaald. Deels door het stijgende aandeel van vrouwen, die traditioneel veel minder voor techniek kiezen dan mannen, deels door het minder positieve imago van techniek. Nu al leiden deze ontwikkelingen tot spanningen op de arbeidsmarkt in de technische richtingen.¹

¹ Bron: Ministerie van OCW (2006). *Onderwijsdeelname 1990-2020*. Dit is een onderdeel van de *Referentieraming 2006* van het ministerie, een jaarlijkse publicatie waarin het (toekomstige) landelijke beeld wordt geschetst van ontwikkelingen in de verschillende onderwijssectoren.

Uitstroom

Vervolgens toont figuur 4.2 per onderwijssector de ontwikkeling van de netto-uitstroom per onderwijssector.¹

Figuur 4.2 Netto uitstroom uit het onderwijs, Nederland, 1990-2020

Bron: Ministerie van OCW (2006). *Onderwijsdeelname 1990-2020*.

De afgelopen jaren laten het volgende beeld zien:

- De uitstroom uit het vmbo toont als gevolg van de veranderende onderwijssoortkeuze een dalende tendens. De havo-uitstroom toont een stijgende trend. Havo-ge diplomaerden stromen in toenemende mate direct door naar het hbo, dit ten koste van vwo en mbo.
- De uitstroom uit de bol (beroepsopleidende leerweg) is in de afgelopen jaren in beperkte mate toegenomen. Bol-ge diplomaerden kiezen in toenemende mate voor een vervolgoopleiding in het hbo. De uitstroom uit de bbl (beroepsbegeleidende leerweg) vertoont een licht dalende tendens.² Slechts weinig bbl-ge diplomaerden stromen door naar het hbo. Veelal betreedt men direct de arbeidsmarkt.
- De uitstroom uit het hbo toont een stijgende trend. Van de uitstroom gaat ongeveer een tiende naar het wo. Ook de uitstroom uit het wo kent een stijgende tendens.³

Bestemming van gediplomeerde schoolverlaters

ROA heeft onderzoek verricht naar de bestemming van gediplomeerde schoolverlaters en afgestudeerden van het school- of studiejaar 2003/2004.⁴ Het betreft een meting die eind 2005/begin 2006 over de volle breedte van het Nederlandse onderwijsstelsel (exclusief bbl) is uitgevoerd en die dus betrekking heeft op de situatie van schoolverlaters en afgestudeerden ongeveer anderhalf jaar na het voltooien van de opleiding. Tabel 4.6 geeft de belangrijkste resultaten van dit onderzoek weer.

¹ Netto-uitstroom betreft de uitstroom gecorrigeerd voor herintreding of 'zij-instroom'. Dit is het verschijnsel dat uitstromende deelnemers na één of meer jaren opnieuw bekostigd onderwijs volgen. Met name in het mbo komt dit veel voor.

² In een periode van neergaande conjunctuur neemt de bol altijd toe ten opzichte van de bol. Momenteel gaat het weer de andere kant op.

³ Bron: Ministerie van OCW (2006). *Onderwijsdeelname 1990-2020*.

⁴ ROA (2006). *Schoolverlaters tussen onderwijs en arbeidsmarkt 2005*.

Tabel 4.6 Bestemming schoolverlaters van het school- of studiejaar 2003/2004 anderhalf jaar na voltooien van de opleiding (eind 2005/ begin 2006) naar onderwijssoort, Nederland

Onderwijssoort	Verder leren	Werkloosheid	Flexibele aanstelling	Bruto uurloon	Minimaal eigen niveau	Eigen/ verwante richting	Zelfde opleiding opnieuw kiezen
	%	%	%	€	%	%	%
Avo	87	19	53	6,00	49	X	X
Vmbo	85	12	54	4,75	87	58	X
Bol niveau 1	34	30	47	6,70	29	49	63
Bol niveau 2	36	17	46	6,95	61	53	60
Bol niveau 3	26	9	43	8,00	64	67	71
Bol niveau 4	55	7	43	8,75	79	72	78
Hbo	32	5	44	11,75	77	76	78
Wo	30	4	52	13,40	62	70	81
Totaal	63	8	47	10,05	73	70	77

x = vraag niet opgenomen; uurloon afgerond op 5 cent.

Bron: ROA (2006). *Schoolverlaters tussen onderwijs en arbeidsmarkt 2005*.

- Van de schoolverlaters van de bol niveau 4 gaat ongeveer de ene helft werken en de andere helft verder leren. Het percentage dat verder leert is daarmee duidelijk hoger dan bij schoolverlaters van de lagere bol niveaus. Het overgrote deel van de afgestudeerden van het hbo en het wo betreedt de arbeidsmarkt.
- Anderhalf jaar na het voltooien van de opleiding is 8 procent van de schoolverlaters die zich aanbieden op de arbeidsmarkt werkloos. Dit percentage is gelijk aan het percentage in de vorige meting in 2004. Het percentage werklozen is gemiddeld het hoogst onder schoolverlaters van de bol niveau 1 (30 procent) en het algemeen vormend onderwijs (avo) (19 procent). De werkloosheid is het laagst voor afgestudeerden van het wo (4 procent).
- In vergelijking tot de vorige meting is het percentage gediplomeerde schoolverlaters met betaald werk dat een flexibele aanstelling heeft, gestegen van 38 procent naar 47 procent. Vooral schoolverlaters van het avo en het vmbo hebben beduidend vaker een flexibele aanstelling dan in 2004. Het percentage onder de schoolverlaters van de bol, het hbo en het wo met een flexibele aanstelling is redelijk stabiel gebleven. Verder geldt voor opleidingssectoren waar vrouwen sterk zijn vertegenwoordigd (zoals gezondheidszorg en gedrag en maatschappij) dat relatief veel schoolverlaters een deeltijdaanstelling hebben.
- Het werk sluit in de ogen van de gediplomeerde schoolverlaters in het algemeen goed aan bij hun opleidingsniveau en opleidingsrichting. In totaal heeft 73 procent (vorige meting 74 procent) van de schoolverlaters met betaald werk een baan die aansluit bij het bereikte opleidingsniveau. Daarnaast heeft 70 procent (vorige meting 71 procent) van de werkzame schoolverlaters een baan die qua richting aansluit bij de gevolgde opleiding. Wel is er een aantal uitzonderingen. Het percentage schoolverlaters van het avo dat een baan op minimaal eigen niveau heeft, is gedaald van 58 procent (vorige meting) naar 49 procent en het percentage schoolverlaters van de bol niveau 1 met werk op minimaal eigen niveau zelfs van 44 procent (vorige meting) naar 29 procent. Verder is het percentage schoolverlaters van de bol niveau 2 dat een goede aansluiting tussen werk en opleiding heeft qua richting gedaald van 64 procent (vorige meting) naar 53 procent.

- In het algemeen zijn de werkzame schoolverlaters tevreden met hun gevolgde opleiding. Ruim driekwart (77 procent) geeft aan dat men, achteraf gezien, opnieuw voor dezelfde opleiding zou kiezen. De tevredenheid neemt toe met het niveau van de gevolgde opleiding.¹

Ontwikkelingen in Holland Rijnland

In het hiernavolgende komen de ontwikkelingen in het (beroeps)onderwijs in Holland Rijnland aan bod. Aan de orde komen achtereenvolgens de onderwijsinstellingen, de leerlingen- en studentenaantallen, het voortijdig schoolverlaten en de aantallen geslaagden en afgestudeerden in de regio.

Onderwijsinstellingen

De regio Holland Rijnland kent - naast basisscholen en REC-scholen² – een aantal instellingen voor voortgezet onderwijs (vo), vestigingen van instellingen voor middelbaar beroeps- onderwijs en volwasseneneducatie (bve), vestigingen van twee hogescholen en een universiteit. Belangrijkste bve-instellingen in de regio zijn ROC Leiden en ID College.

Vo-, bve-, hbo en wo-instellingen Holland Rijnland

Vo-scholen

- Andreas College (Katwijk)
- Bonaventura College (Leiden)
- British School (Voorschoten)
- Da Vinci College (Leiden)
- Don Bosco College (Lisse)
- Driestar College (Leiden)
- Fioretti College (Hillegom, Lisse)
- Marecollege (Leiden)
- Northgo College (Noordwijk)
- OrthoPedagogisch en Didactisch Centrum (OPDC) prof. Vliegenthart (Leiden)
- Rijnlands Lyceum (Oegstgeest, Teylingen)
- Rijnschool, school voor praktijkonderwijs (Katwijk)
- Scholen voor Praktijkonderwijs (Leiden)
- Stedelijk Gymnasium (Leiden)
- Teylingen College (Oegstgeest, Teylingen)
- Visser 't Hooft College (Leiden, Leiderdorp)
- Vlietland College (Leiden)
- Vrijbergen, Instituut (Leiden)
- Wellantcollege (Katwijk, Oegstgeest)

ROC's

- ID College (Katwijk, Leiden en Lisse)
- Nova College (Lisse)
- Mondriaan (Leiden)
- ROC Leiden (Leiden, Leiderdorp en Lisse)

AOC's

- Wellantcollege (Katwijk, Oegstgeest)

Vakocholen³

- Leidse Instrumentmakersschool (Leiden)
- Scheepvaart en Transport College (Katwijk)

Hogescholen

- Hogeschool Leiden (Leiden)
- Hogeschool INHOLLAND (Oegstgeest)

Universiteiten

- Universiteit Leiden (Leiden)

Bron: Scholenlijst Regionaal Bureau Leerplicht Holland Rijnland

¹ ROA (2006). *Schoolverlaters tussen onderwijs en arbeidsmarkt 2005*.

² De afkorting REC staat voor Regionale Expertisecentra.

³ Naast de Leidse Instrumentmakersschool en het Scheepvaart en Transport College is er de Bouwopleiding Rijnland, het vakopleidingscentrum voor de bouw in de regio Leiden en omstreken. In samenwerking met de in de regio gevestigde bouwbedrijven beschikt dit centrum beschikt jaarlijks over ruim 50 banen voor jongeren die een bbl-opleiding willen volgen. De vaktheoretische opleiding is in handen van ROC Leiden.

Leerlingen/-studentenaantallen

Voortgezet onderwijs

Allereerst toont tabel 4.7 – op basis van Cfi-gegevens - het aantal leerlingen van instellingen voor voortgezet onderwijs in Holland Rijnland in de periode 2001-2005 (peilmaand oktober). Het voortgezet onderwijs omvat de onderwijssoorten vwo, havo, mavo, vmbo, vbo, leerweg ondersteunend onderwijs (lwoo), praktijkonderwijs en het speciaal voortgezet onderwijs (svo).

Tabel 4.7 Ontwikkeling van het aantal leerlingen in het voortgezet onderwijs naar schoolvestiging, Holland Rijnland, 2001-2005 (peilmaand oktober)

School	2001	2002	2003	2004	2005
Teylingen College	2.401	2.447	2.567	2.597	2.620
Bonaventuracollege	2.303	2.374	2.383	2.452	2.500
Visser t Hooft Lyceum	2.538	2.523	2.502	2.472	2.448
Fioretti College	2.169	2.260	2.304	2.356	2.361
Andreas College	2.257	2.351	2.469	2.401	2.338
Da Vinci College	2.016	2.093	2.128	2.125	2.199
Stedelyk Gymnasium	1.291	1.375	1.523	1.541	1.553
Sgm Het Rynlands Sassenh	1.075	1.076	1.146	1.235	1.320
Het Rijnlands lyceum	1.364	1.361	1.299	1.293	1.245
Het Vlietland College	938	919	979	1.000	1.044
Leonardo	455	522	666	778	924
Northgo College	941	941	971	980	923
Driestar College	324	378	374	415	439
Vrije School Z-Holland	289	303	316	335	307
Rijnschool	90	115	145	167	190
Praktijkschool SO	133	142	156	159	151
School voor Praktijkonderwijs	120	125	122	118	110
Totaal	20.704	21.305	22.050	22.424	22.672

Bron: Provincie Zuid-Holland (2007). *Integrale Provinciale Onderwijsdata (IPOD) West*; Cfi.

- In oktober 2005 telde het voortgezet onderwijs in Holland Rijnland in totaal 17 scholen. Daarvan hadden er zes meer dan 2.000 leerlingen. Vier scholen hadden tussen de 1.000 en 2.000 leerlingen. De resterende zeven scholen hadden minder dan 1.000 leerlingen. In totaal ging het om bijna 22.700 leerlingen, 1 procent meer dan in oktober 2004. Die groei was minder sterk dan in voorgaande jaren.
- Van de leerlingen in het voortgezet onderwijs in Holland Rijnland volgde in oktober 2005 65 procent havo/vwo en 32 procent vmbo (inclusief lwoo en praktijkonderwijs). De resterende 4 procent zat in een brede (vmbo/havo/vwo) brugklas. Deze percentages geven een vertekening van het onderwijsniveau aangezien de havo/vwo opleidingen langer duren dan de vmbo opleiding. Het is daarom beter te kijken naar het aantal leerlingen in het vierde leerjaar. Van de leerlingenpopulatie in het vierde leerjaar zat 47 procent op het vmbo, 28 procent op het havo en 25 op het vwo.¹

¹ Provincie Zuid-Holland (2007). *Integrale Provinciale Onderwijsdata (IPOD) West*

Vervolgens zoomt tabel 4.8 in op de ontwikkeling van het aantal vmbo-leerlingen in Holland Rijnland naar sector.

Tabel 4.8 Ontwikkeling van het aantal vmbo-leerlingen naar sector (exclusief vmbo-groen), Holland Rijnland, 2001-2005 (peilmaand oktober)

Sector	2001	2002	2003	2004	2005
Economie	28%	30%	29%	25%	24%
Techniek	43%	42%	43%	42%	40%
Zorg en Welzijn	29%	28%	29%	33%	36%
Totaal (absolute cijfers)	2.158	2.391	2.447	2.355	2.335

Bron: Provincie Zuid-Holland (2007). *Integrale Provinciale Onderwijsdata (IPOD) West*; Cfi.

- In oktober 2005 was binnen het vmbo in Holland Rijnland techniek met 40 procent nog steeds de grootste sector, gevolgd door zorg en welzijn met 36 procent. De sector economie volgde met 24 procent op afstand.
- Het aandeel techniekleerlingen in het vmbo toonde wel een dalende tendens (van 43 procent in 2001 tot 40 procent in 2005). Hetzelfde geldt voor het aandeel economieleerlingen (van 28 tot 24 procent). Het aandeel leerlingen in de sector zorg en welzijn nam toe (van 29 tot 36 procent).¹

Middelbaar beroepsonderwijs

Voor het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) zijn bij Cfi alleen gegevens beschikbaar op het niveau van regio West Zuid-Holland.² Deze regio bestaat uit Holland Rijnland en Haaglanden. Bij onderstaande cijfers van Cfi passen verder de volgende kanttekeningen:

- De gegevens betreffen steeds het aantal leerlingen van door de overheid (OCW dan wel LNV) bekostigde onderwijsinstellingen.
- Verder telt Cfi het aantal leerlingen naar hoofdvestiging. Dit houdt in dat leerlingen van de nevenvestigingen meetellen bij de gemeente waar de hoofdvestiging staat.

Tabel 4.9 biedt inzicht in de ontwikkeling van het aantal leerlingen aan mbo-instellingen met een hoofdvestiging in de regio West Zuid-Holland.

Tabel 4.9A Ontwikkeling van het aantal leerlingen van door OCW bekostigde mbo-instellingen (ROC's en vakscholen), regio West Zuid-Holland, 2000-2005

Mbo-instelling	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Effatha Chr Sch v BBO	29	34	31	26	29	28
ID College	8.881	8.971	9.488	9.824	9.646	9.487
Leidse Instr Makers School	145	138	131	129	166	193
Mondriaan onderwijsgroep	16.079	16.367	17.233	17.691	17.565	17.405
ROC Leiden	7.636	7.383	7.184	7.072	7.309	7.508
Totaal	32.770	32.893	34.067	34.742	34.715	34.621

Bron: Provincie Zuid-Holland (2007). *Integrale Provinciale Onderwijsdata (IPOD) West*; Cfi.

¹ Provincie Zuid-Holland (2007). *Integrale Provinciale Onderwijsdata (IPOD) West*

² De gebiedscoördinatie van de provincie onderscheidt vier regio's: Oost, Rijnmond, West en Zuid.

Tabel 4.9B Ontwikkeling van het aantal leerlingen van door LNV bekostigde mbo-instellingen (AOC's), regio West Zuid-Holland, 2003-2005

AOC	2003	2004	2005
AOC Holland College	830	877	1.118
Wellantcollege	684	666	740
Totaal	1.514	1.543	1.858

Bron: Provincie Zuid-Holland (2007). *Integrale Provinciale Onderwijsdata (IPOD) West*; Cfi.

- De regio West Zuid-Holland telt in totaal vijf door het ministerie van OCW bekostigde mbo-instellingen: drie grote ROC's (Mondriaan onderwijsgroep, ID College en ROC Leiden) en twee instellingen van een beperktere omvang (de Leidse Instrumentenmakerschool en Effatha Christelijke School voor Beroepsbegeleidend Onderwijs [BBO] voor mensen met hoor-, spraak en taalproblemen). Daarnaast zijn er in de regio twee AOC's (AOC Holland College en Wellantcollege), bekostigd door het ministerie van LNV. In oktober 2005 telden deze instellingen samen 36.500 leerlingen, 0,6 procent meer dan een jaar eerder. Deze stijging kwam voor rekening van de AOC's, de overige mbo-instellingen in de regio lieten een daling zien.
- In oktober 2005 volgde 71 procent van de bij mbo-instellingen (inclusief AOC's) in regio West Zuid-Holland ingeschreven leerlingen een opleiding in de beroepsopleidende leerweg (bol) en de resterende 29 procent een opleiding in de beroepsbegeleidende leerweg. Het aandeel van de bol is in de periode 2001-2005 sterk toegenomen ten koste van de bbl; in 2001 was de verhouding 62:38 (exclusief AOC's)
- Van de bij de mbo-instellingen (inclusief AOC's) in regio West Zuid-Holland ingeschreven leerlingen volgde in oktober 2005 41 procent een middenkaderopleiding (niveau 4), 30 procent een vakopleiding (niveau 3) en 26 procent een basisberoepsopleiding (niveau 2). Het aandeel leerlingen dat een assistentenopleiding (niveau 1) volgde, bedroeg slechts 3 procent.
- Binnen het mbo in de regio West Zuid-Holland waren in oktober 2005 de sectoren economie en dienstverlening en gezondheid (DGO) het grootst (met respectievelijk 37 en 36 procent van het aantal mbo-leerlingen). De sector techniek volgde met 22 procent op afstand. De groene opleidingen van de AOC's maakten 5 procent van het totaal in de regio uit. Laten we de leerlingen van de AOC's buiten beschouwing dan is de periode 2000-2005 een toename te zien van de sector dienstverlening en gezondheid (van 31 tot 38 procent) en een afname van de sector techniek (van 30 tot 23 procent). De sector economie bleef nagenoeg constant (rond de 40 procent).¹

¹ Provincie Zuid-Holland (2007). *Integrale Provinciale Onderwijsdata (IPOD) West*

In Holland Rijnland woonachtige leerlingen van ROC Leiden en het ID College

Ter aanvulling op bovenstaande Cfi-gegevens over mbo-leerlingen in regio West Zuid-Holland zijn bij ROC Leiden en ID College cijfers opgevraagd over de bij deze onderwijsinstellingen ingeschreven deelnemers die woonachtig zijn in Holland Rijnland. Met betrekking tot ROC Leiden zijn de volgende conclusies te trekken:

- Het totaal aantal deelnemers in opleiding aan het ROC Leiden nam in 2005/2006 ten opzichte van 2004/2005 met 3 procent toe (van 8.127 tot 8.334). Die stijging was toe te schrijven aan leerlingen woonachtig in andere regio's. Het aantal leerlingen woonachtig in Holland Rijnland nam met 2 procent af (van 4.341 tot 4.269).
- Van de leerlingen van ROC Leiden woonachtig in regio Holland Rijnland volgde in 2005/2006 iets meer dan de helft (51 procent) de bol en iets minder dan de helft (49 procent) de bbl.
- In 2005/2006 volgde 35 procent van de leerlingen van ROC Leiden woonachtig in Holland Rijnland een basisberoepsopleiding (niveau 2), 31 procent een vakopleiding (niveau 3) en 30 procent een middenkaderopleiding (niveau 4). Het aandeel leerlingen dat een assistentenopleiding (niveau 1) volgde, bedroeg 5 procent.
- Van de in Holland Rijnland woonachtige leerlingen van ROC Leiden volgde in 2005/2006 41 procent een opleiding in de sector Techniek, 38 in de sector Economie en 20 procent in de sector Zorg en Welzijn.

Ten aanzien van de leerlingpopulatie van het ID College is het volgende te concluderen:

- Het aantal deelnemers in opleiding aan het ID College woonachtig in Holland Rijnland nam in 2005/2006 ten opzichte van het daaraan voorafgaande jaar met 3 procent af (van 2.658 tot 2.582).
- Van de leerlingen van het ID College woonachtig in regio Holland Rijnland volgde in 2005/2006 de overgrote meerderheid (87 procent) de bol en een kleine minderheid (13 procent) de bbl.
- In 2005/2006 volgde 43 procent van de in Holland Rijnland woonachtige leerlingen van het ID College een vakopleiding (niveau 3), 38 procent een middenkaderopleiding (niveau 4) en 18 procent een basisberoepsopleiding (niveau 2). Het aandeel leerlingen dat een assistentenopleiding (niveau 1) volgde, bedroeg slechts 2 procent.
- Van de in Holland Rijnland woonachtige leerlingen van het ID College volgde in 2005/2006 43 procent een opleiding in de branche Welzijn, 18 procent in de branche Uiterlijke verzorging, 15 procent in de branche Administratief en nog eens 15 procent in de branche Gezondheidszorg. De branches ICT en Handel en de arbeidsmarktkwalificerende leerweg (AKA) waren samen goed voor de resterende 9 procent.

Hoger onderwijs

Bij onderstaande Cfi-cijfers over studentenaantallen in het hoger onderwijs passen dezelfde kanttekeningen als bij de mbo-instellingen. De gegevens betreffen steeds het aantal studenten van door de overheid (OCW dan wel LNV) bekostigde onderwijsinstellingen. Cfi telt het aantal studenten naar hoofdvestiging. Dit houdt in dat studenten van de nevenvestigingen meetellen bij de gemeente waar de hoofdvestiging staat.

Tabel 4.10 Studentenaantallen ho (hbo en wo)* van hbo en wo-instellingen in Holland Rijnland, omringende regio's en Nederland, 2004 en 2005 (peilmaand oktober)

(Sub)regio	Hbo			Wo		
	2004	2005	% Mutatie	2004	2005	% Mutatie
Holland Rijnland	4.970	5.200	5	17.270	17.490	1
Aggl Haarlem	0	0	0	0	0	0
Groot-Amsterdam	33.720	36.620	9	41.250	43.100	4
Aggl 's-Gravenhage	20.400	20.770	2	0	0	0
Oost Zuid-Holland	1.330	1.390	5	0	0	0
Nederland	346.760	356.540	3	199.910	205.180	3

* Het betreft hier voltijd- en deeltijdonderwijs.

Bron: CBS Statline; Cfi; bewerking Research voor Beleid

- In de regio is een hoofdvestiging van een hbo-instelling (Hogeschool Leiden) en van een wo-instelling (Universiteit Leiden).
- In oktober 2005 telde Hogeschool Leiden zo'n 5.200 bekostigde studenten, 5 procent meer dan in het voorgaande jaar. Landelijk was de stijging van het aantal hbo-studenten slechts 3 procent. Van de aangrenzende regio's scoorde alleen Groot-Amsterdam met een toename van 9 procent hoger. Agglomeratie Haarlem kent geen zelfstandige hogeschool meer, vandaar de nulcores in de tabel.
- Inclusief onbekostigde studenten had de hogeschool Leiden in 2005 5.700 studenten (inclusief onbekostigde studenten). Een kleine 1.500 daarvan volgden de opleiding tot leeraar basisonderwijs (pabo), waarvan een deel op de locatie Leiden en een deel op de dependance in Rotterdam (Pabo Thomas More). De overige opleidingen van Hogeschool Leiden vinden alleen plaats op de locatie Leiden. Naast de pabo waren in 2005/2006 de qua studentenaantallen belangrijkste opleidingen: verpleegkunde, sociaal pedagogische hulpverlening, fysiotherapie, biologie en medisch laboratoriumonderzoek en rechten.¹
- Het aantal bekostigde studenten aan de Universiteit Leiden steeg in de periode oktober 2004 – oktober 2005 met 1 procent (van 17.300 tot 17.500). Landelijk gezien was de stijging met 3 procent aanzienlijk sterker. Dat geldt ook voor de belendende regio Groot-Amsterdam, de enige andere omringende regio met een hoofdvestiging van een wo-instelling.
- De grootste faculteiten in het studiejaar 2005/2006 waren sociale wetenschappen, rechten en letteren (met respectievelijk zo'n 5.000, 4.300 en 3.600 studenten), op enige afstand gevolgd door LUMC/Geneeskunde (2.200) en wiskunde en natuurwetenschappen (1.500).²

Studenten geven de Hogeschool Leiden en de Universiteit Leiden in de Nationale Studentenenquête een kleine voldoende. Gemiddeld over alle opleidingen krijgen de hogeschool en de universiteit een 6,66 respectievelijk een 6,89. De rapportcijfers voor de overige hogescholen en universiteiten in Nederland variëren van 6,36 tot 7,19 respectievelijk van 6,74 tot 7,15.³

Voortijdige schoolverlaters

Voortijdige schoolverlaters

Voortijdige schoolverlaters zijn jongeren tot 23 jaar die het (beroeps)onderwijs verlaten zonder een startkwalificatie (dat wil zeggen een diploma op minimaal havo/vwo of mbo-2 niveau).

De regierol en eindverantwoordelijkheid voor de opvang en begeleiding van voortijdige schoolverlaters liggen sinds jaar en dag bij de gemeenten. Sinds 1 augustus 2001 is de Regionale Meld- en Coördinatiefunctie (RMC) van gemeenten wettelijk verankerd. In de RMC's werken gemeenten (opsporingsambtenaren, sociale dienst), CWI en onderwijsinstellingen nauw samen om te zorgen voor een sluitende aanpak en doorverwijzing richting werk, stages, de sociale diensten of terug naar een opleiding (al dan niet op maat). Holland Rijnland kent één RMC, te weten RMC Zuid-Holland Noord (RMC regio 26). De RMC-functie berust bij het Regionaal Bureau Leerplicht (RBL) Holland Rijnland te Leiden.

¹ Zie voor meer informatie over de studentenpopulatie van de Hogeschool Leiden het bijlagenrapport.

² Voor meer informatie over studentenaantallen per faculteit zij weer verwezen naar het bijlagenrapport.

³ Choice (2006). *Keuzegids Hoger Onderwijs 2005-2006*.

Vergeleken met de provincie Zuid-Holland als geheel is het voortijdige schoolverlaten in Holland Rijnland een minder groot probleem. Uit onderzoek van Sardes blijkt dat Zuid Holland in het schooljaar 2003/2004 van alle provincies het grootste aantal voortijdige schoolverlaters had. Van de landelijk geregistreerde voortijdige schoolverlaters in dat schooljaar woonde 41 procent in Zuid Holland: daar waren in 2003/2004 in totaal 44.497 voortijdige schoolverlaters geregistreerd, waarvan 21.071 nieuwe en 23.426 oude voortijdige schoolverlaters. De regio Rijnmond was koploper in Nederland met 25.201 geregistreerde (oude en nieuwe) voortijdige schoolverlaters. Ook Haaglanden kende een fors aantal voortijdige schoolverlaters (15.126). Het aantal voortijdige schoolverlaters in de regio Rijnstreek (Holland Rijnland en Oost Zuid-Holland) was naar verhouding beperkt (4.170).¹

Op basis van gegevens aangeleverd door RMC Zuid-Holland Noord is een recenter en specifiek beeld te schetsen van de omvang en samenstelling van de groep voortijdige schoolverlaters in Holland Rijnland.² Allereerst geeft tabel 4.11 voor de schooljaren 2004/2005 en 2005/2006 het totaal aantal (oude en nieuwe³) schoolverlaters in Holland Rijnland weer.

Tabel 4.11 Totaal aantal geregistreerde voortijdige schoolverlaters (oud en nieuw) in Holland Rijnland in schooljaar 2004/2005 en 2005/2006

Groep	Schooljaar 2004/2005	Schooljaar 2005/2006
Oud	1.176	1.281
Nieuw	1.219	1.212
Totaal	2.395	2.493

Bron: RMC Zuid-Holland Noord; bewerking Research voor Beleid

Alle scholen in Holland Rijnland hebben in beide schooljaren hun aantallen voortijdige schoolverlaters aan het RMC gemeld. Het totaal aantal geregistreerde voortijdige schoolverlaters in Holland Rijnland steeg van 2.395 in 2004/2005 tot 2.493 in 2005/2006 (een toename van 4 procent). Deze toename kwam volledig voor rekening van de groep oude voortijdige schoolverlaters. Het aantal nieuwe voortijdige schoolverlaters bleef nagenoeg gelijk.

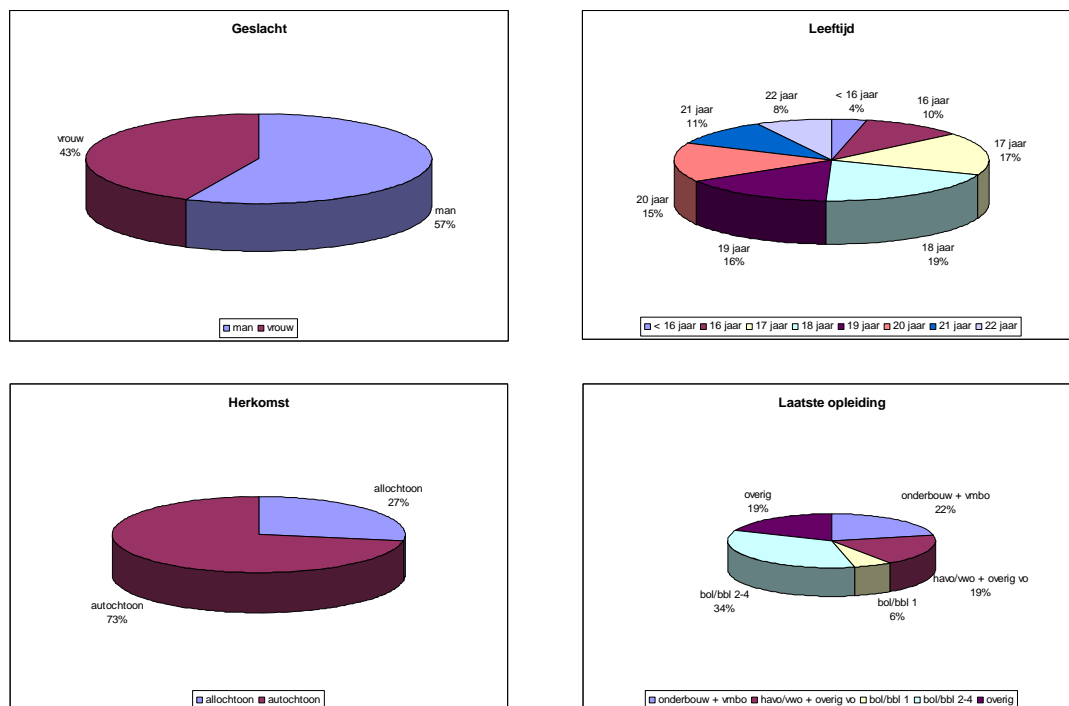
Vervolgens biedt onderstaande figuur voor het schooljaar 2005/2006 inzicht in de samenstelling van de totale groep (oude en nieuwe) voortijdige schoolverlaters in Holland Rijnland.

¹ Sardes (2005). *Risicjongeren, onderwijs en werk. Verkenning naar de stand van zaken in de provincie Zuid-Holland*.

² RMC Zuid-Holland Noord (2005). *Effectrapportage 2004/2005 RMC-functie regio Zuid-Holland Noord*; RMC Zuid-Holland Noord (2006). *Effectrapportage 2005/2006 RMC-functie regio Zuid-Holland Noord*. Hoewel in de RMC-regio Zuid-Holland Noord wordt gewerkt met twee officiële subregio's (Leidse regio en Duin- en Bollenstreek), wordt in de effectrapportages alleen een beeld geschetst voor de regio als geheel. In het algemeen is voortijdig schoolverlaten in een stedelijk gebied (Leidse regio) naar verhouding een groter probleem dan in een minder stedelijk gebied (Duin- en Bollenstreek).

³ Nieuwe schoolverlaters hebben hun opleiding beëindigd tijdens het schooljaar van de rapportage. Bij oude schoolverlaters gaat het om reeds bestaande schoolverlaters. Deze hebben hun opleiding in een van de voorgaande schooljaren beëindigd.

Figuur 4.3 Totaal aantal geregistreerde voortijdige schoolverlaters (oud en nieuw) in Holland Rijnland in schooljaar 2005/2006 naar geslacht, leeftijd, herkomst* en laatste opleiding*

* Herkomst en laatste opleiding exclusief onbekend (respectievelijk 1.529 en 1.528); Categorie 'overig' bij laatste opleiding bevat: volwasseneneducatie (inclusief inburgering), bol-niveau onbekend en beroepsonderwijsniveau onbekend.

Bron: Bron: RMC Zuid-Holland Noord; bewerking Research voor Beleid

Met betrekking tot de samenstelling van de groep voortijdige schoolverlaters in Holland Rijnland is het volgende op te merken:

- Ruim de helft (57 procent) van de voortijdige schoolverlaters in de regio is man.
- Zo'n 14 procent is jonger dan 16 jaar. Het zwaartepunt ligt bij 18 jaar (19 procent).
- Van alle voortijdige schoolverlaters waarvan de herkomst bekend is, is ruim een kwart allochtoon.
- De laatste opleiding van de voortijdige schoolverlaters is vaak bol/bbl niveau 2-4. Het betreft 34 procent van de voortijdige schoolverlaters waarvan de laatste opleiding bekend is.

Op 31 juli 2006 waren in Holland Rijnland in totaal 1.782 voortijdige schoolverlaters in bemiddeling. Dat betekent dat zij bekend waren bij de RMC-functie c.q. dat de RMC-functie actie ondernam met hen in contact te komen. Van deze groep kreeg een (beperkt) deel trajectbegeleiding.¹

Van de in totaal 2.493 voortijdige schoolverlaters in het schooljaar 2005/2006 zijn er 207 (ruim 8 procent) herplaatst. In veruit de meeste gevallen (165) betrof het herplaatsing naar werk.

¹ In de regio bieden naast de RMC-functie van het Regionaal Bureau Leerplicht Holland Rijnland diverse organisaties trajectbegeleiding aan voortijdige schoolverlaters. Het gaat onder meer om het project Oriëntatiejaar, Reboundvoorziening De Witte Poort, Jongerenloket Onderwijs en Werk Leidse Regio en VSV-jongerenloket Duin- en Bollenstreek.

Geslaagden/afgestudeerden

Voortgezet onderwijs

Tabel 4.12 toont – op basis van Cfi-gegevens - het aantal geslaagden aan vo-instellingen in Holland Rijnland in de jaren 2003 en 2004 (peilmaand oktober). Het gaat dus om geslaagden in de schooljaren 2003/ 2004 en 2004/2005

Tabel 4.12 Geslaagden (speciaal) voortgezet onderwijs in Holland Rijnland, omringende regio's en Nederland, 2003 en 2004 (peilmaand oktober)

(Sub)regio	2003	2004	% Mutatie
<i>Leidse regio</i>	1.950	1.830	-6
<i>Duin- en Bollenstreek</i>	1.870	1.830	-2
Holland Rijnland	3.820	3.660	-4
Aggl Haarlem	1.920	1.980	3
Groot-Amsterdam	8.310	8.320	0
Aggl 's-Gravenhage	6.620	6.260	-5
Oost Zuid-Holland	3.420	3.120	-9
Nederland	164.430	162.500	-1

Bron: CBS Statline; Cfi; bewerking Research voor Beleid

- In 2004/2005 behaalden aan de vo-instellingen in Holland Rijnland een kleine 3.700 jongeren een diploma. Dat is 4 procent minder dan in 2003/2004. Landelijk was deze daling met 1 procent duidelijk minder sterk. Met name de Leidse regio liet een relatief sterke daling van het aantal vo-geslaagden zien.
- Het beeld in de omringende regio's is wisselend. In Groot-Amsterdam was sprake van een stabilisatie van het aantal geslaagden, Agglomeratie Haarlem liet een stijging zien en de twee overige regio's een daling (die naar verhouding sterker was dan in Holland Rijnland).
- Van de geslaagden in Holland Rijnland in het schooljaar 2004/2005 behaalde 52 procent een vmbo-, 24 procent een havo- en eveneens 24 procent een vwo diploma.¹

Middelbaar beroepsonderwijs

Voor het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) zijn weer alleen Cfi-gegevens beschikbaar op het niveau van regio West Zuid-Holland. Deze regio bestaat naast Holland Rijnland uit Haaglanden. Bij onderstaande cijfers van Cfi passen verder weer de volgende kanttekeningen. De gegevens betreffen steeds het aantal geslaagden aan door de overheid (OCW dan wel LNV) bekostigde onderwijsinstellingen. Verder telt Cfi het aantal geslaagden naar hoofdvestiging. Dit houdt in dat geslaagden aan de nevenvestigingen meetellen bij de gemeente waar de hoofdvestiging staat.

De volgende tabel schetst een beeld van de aantallen geslaagden aan mbo-instellingen (exclusief AOC's) naar sector in regio West Zuid-Holland in de periode 2000-2004 (peilmaand oktober). Op basis van de beschikbare Cfi-cijfers is helaas geen (verdere) uitsplitsing te maken naar onderwijsniveau.

¹ Provincie Zuid-Holland (2007). *Integrale Provinciale Onderwijsdata (IPOD) West*.

Tabel 4.13 Geslaagden aan door OCW bekostigde mbo-instellingen (dus exclusief AOC's), regio West 2000-2004 (peilmaand oktober)

Sector	2000	2001	2002	2003	2004
DGO	33%	33%	36%	37%	39%
Economie	40%	39%	37%	38%	38%
Techniek	27%	28%	27%	26%	23%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%
Totaal	8.898	9.559	9.467	9.833	10.172

Bron: Provincie Zuid-Holland (2007). *Integrale Provinciale Onderwijsdata (IPOD) West*; Cfi.

- Ten opzichte van het schooljaar 2003/2004 steeg het totaal aantal geslaagden aan de ROC's in West Zuid-Holland in 2004/2005 met bijna 3,5 procent (van 9.833 tot 10.712).
- De eerder geschetste ontwikkeling van een toenemend leerlingenaantal in de sector DGO en een afname van leerlingen in de sector Techniek, heeft ook zijn weerslag op de verdeling in sectoren van het aantal geslaagde mbo-ers.
- Inclusief AOC's is de verdeling van geslaagden tussen de sectoren DGO, Economie, Techniek en Landbouw in 2004/2005 37, 36, 22 en 4 procent.¹

In Holland Rijnland woonachtige gediplomeerden aan ROC Leiden en het ID College

Ter aanvulling op bovenstaande Cfi-gegevens over mbo-geplumeerden in regio West Zuid-Holland zijn bij ROC Leiden en ID College cijfers opgevraagd over de aan deze onderwijsinstellingen gediplomeerde leerlingen die woonachtig zijn in Holland Rijnland. Met betrekking tot ROC Leiden zijn de volgende conclusies te trekken:

- Het totaal aantal gediplomeerden aan ROC Leiden nam in 2005/2006 ten opzichte van 2004/2005 met 6 procent toe (van 2.166 tot 2.299). Het aantal gediplomeerden woonachtig in Holland Rijnland nam met 3 procent minder sterk toe (van 1.201 tot 1.234).
- Van de gediplomeerden aan ROC Leiden woonachtig in Holland Rijnland volgde in 2005/2006 46 procent de bol en 54 procent de bbl.
- In 2005/2006 volgde 34 procent van de gediplomeerden aan ROC Leiden woonachtig in Holland Rijnland een basisberoepsopleiding (niveau 2), 31 procent een vakopleiding (niveau 3) en 26 procent een middenkaderopleiding (niveau 4). Het aandeel leerlingen dat een assistentenopleiding volgde (niveau 1) bedroeg 8 procent.
- Van de in Holland Rijnland woonachtige gediplomeerden aan ROC Leiden volgde in 2005/2006 39 procent een opleiding in de sector Techniek, 35 in de sector Economie en 26 procent in de sector Zorg en Welzijn.

Voor het ID College is het volgende beeld te schetsen:

- Het aantal gediplomeerden aan het ID College woonachtig in Holland Rijnland nam in 2005/2006 ten opzichte van het daaraan voorafgaande schooljaar met 4 procent toe (van 834 tot 869).
- Van de gediplomeerden aan het ID College woonachtig in Holland Rijnland volgde in 2005/2006 82 procent de bol en 18 procent de bbl.
- In 2005/2006 volgde 40 procent van de gediplomeerden aan het ID College woonachtig in Holland Rijnland een vakopleiding (niveau 3), nog eens 40 procent een middenkaderopleiding (niveau 4) en 16 procent een basisberoepsopleiding (niveau 2). Het aandeel gediplomeerden dat een assistentenopleiding volgde (niveau 1) bedroeg 5 procent.
- Van de in Holland Rijnland woonachtige gediplomeerden aan het ID College volgde in 2005/2006 44 procent een opleiding in de branche Welzijn, 14 procent in de branche Administratief, 13 procent in de branche Uiterlijke verzorging, nog eens 13 procent in de branche Gezondheidszorg en 11 procent in de branche ICT. De branche Handel en de arbeidsmarktkwalificerende leerweg (AKA) waren goed voor respectievelijk 5 en 1 procent.

¹ Provincie Zuid-Holland (2007). *Integrale Provinciale Onderwijsdata (IPOD) West*.

Hoger onderwijs

Bij onderstaande Cfi-cijfers over afgestudeerden in het hoger onderwijs passen dezelfde kanttekeningen als bij de mbo-instellingen. De gegevens betreffen steeds het aantal studenten van door de overheid (OCW dan wel LNV) bekostigde onderwijsinstellingen. Cfi telt het aantal studenten naar hoofdvestiging. Dit houdt in dat studenten van de nevenvestigingen meetellen bij de gemeente waar de hoofdvestiging staat.

Tabel 4.14 Afgestudeerden ho (hbo en wo)* in Holland Rijnland, omliggende regio's en Nederland, schooljaar 2003 en 2004 (peilmaand oktober)

(Sub)regio	Hbo			Wo		
	2003	2004	% Mutatie	2003	2004	% Mutatie
Holland Rijnland	810	930	15	1.800	1.820	1
Aggl Haarlem	1.550	0	-100	0	0	0
Groot-Amsterdam	6.800	5.300	-22	4.900	5.530	13
Aggl 's-Gravenhage	3.410	3.370	-1	0	0	0
Oost Zuid-Holland	290	250	-14	0	0	0
Nederland	59.610	58.930	-1	23.720	25.920	9

* Het betreft hier voltijd- en deeltijdonderwijs. Onder hbo-afgestudeerden worden hier verstaan de bachelor- en masteropleidingen, onder wo-afgestudeerden de doctoraal- en de masteropleidingen. Bron: CBS Statline; bewerking Research voor Beleid

- Het aantal hbo-afgestudeerden in Holland Rijnland ontwikkelde zich aanmerkelijk positiever dan landelijk. In 2004/2005 bedroeg dit aantal 930, 15 procent meer dan in 2003/2004. Landelijk was sprake van een daling van het aantal hbo-afgestudeerden van 1 procent. Ook de in de omliggende regio's gevestigde hbo-instellingen lieten een (soms forse) daling zien.
- Voor het wo geldt een omgekeerd beeld. Het aantal wo-afgestudeerden aan de Universiteit van Leiden steeg met 1 procent slechts zeer licht (van 1.800 in 2003/2004 tot 1.820 in 2004/2005).¹ Dat is aanmerkelijk minder dan landelijk en in de regio Groot-Amsterdam, waar de stijgingspercentages respectievelijk 9 en 13 procent waren.
- Bij het bovenstaande past verder de opmerking dat hbo- en wo-afgestudeerden veel minder dan andere geslaagden in de eigen regio blijven werken en wonen.

4.4 Werkzoekenden

Deze paragraaf gaat achtereenvolgens in op de werkloze werkzoekenden en de werkende werkzoekenden in Holland Rijnland. Zoals vermeld zijn om een goede schatting te maken van het daadwerkelijk aantal werkloze en werkende werkzoekenden de CWI-cijfers over ingeschreven werkzoekenden gecombineerd met resultaten van 'Hoe Zoeken Werkzoekenden'. Voor gegevens op gemeentelijk niveau zij weer verwezen naar het bijlagenrapport.

¹ Zie voor een verdeling van de afgestudeerden naar faculteit het bijlagenrapport.

Werkloze werkzoekenden

Tabel 4.15 geeft de ontwikkeling weer van het aantal werkloze werkzoekenden in de periode 31 januari 2006 tot en met 31 december 2006.¹

Tabel 4.15 Ontwikkeling van het aantal werkloze werkzoekenden (x 1.000), Holland Rijnland, omringende regio's en Nederland, 31 januari 2006 - 31 december 2006

(Sub)regio	31 januari 2006	31 december 2006	% Mutatie
<i>Leidse regio</i>	5,0	4,6	-8
<i>Duin- en Bollenstreek</i>	2,7	2,3	-15
Holland Rijnland	7,8	6,8	-13
Aggl Haarlem	6,0	4,9	-18
Groot Amsterdam	51,0	43,0	-16
Aggl 's-Gravenhage	8,8	7,0	-20
Oost Zuid-Holland	6,6	5,6	-15
Nederland	458,2	401,0	-12

Bron: CWI, HZW; bewerking EIM

- Tussen 31 januari en 31 december 2006 is het aantal werkloze werkzoekenden in Holland Rijnland gedaald met 13 procent. Dat is min of meer vergelijkbaar met de landelijke daling (12 procent). Met name in de Duin- en Bollenstreek was sprake van een sterke daling (15 procent). De Leidse regio bleef met een daling van 8 procent achter.
- De omringende regio's kenden elk een sterkere daling van het aantal werkloze werkzoekenden dan landelijk. Vooral in Agglomeratie 's-Gravenhage (20 procent) en Agglomeratie Haarlem (18 procent) nam het aantal werkloze werkzoekenden relatief sterk af.

Tabel 4.16 toont de verdeling van het aantal werkloze werkzoekenden naar leeftijd op de peildatum 31 december 2006.

Tabel 4.16 Verdeling werkloze werkzoekenden naar leeftijd (%), Holland Rijnland, omringende regio's en Nederland, 31 december 2006

(Sub)regio	jonger dan 25 jaar	25 tot en met 40 jaar	ouder dan 40 jaar	Totaal
<i>Leidse regio</i>	11	27	62	100
<i>Duin- en Bollenstreek</i>	7	25	68	100
Holland Rijnland	10	27	64	100
Aggl Haarlem	7	28	65	100
Groot Amsterdam	10	28	62	100
Aggl 's-Gravenhage	9	27	63	100
Oost Zuid-Holland	9	25	67	100
Nederland	10	28	62	100

Bron: CWI, HZW; bewerking EIM

¹ CWI is in 2005 overgegaan op een nieuw automatiseringssysteem. De statistische informatie is geleidelijk aangepast. Hierdoor verschilt de opbouw van de presentaties over de periode vóór 2005 sterk met 2006. Daarom wordt in deze paragraaf de ontwikkeling geschetst tussen 1 januari 2006 en 1 december 2006 (een periode van elf maanden) en niet tussen 1 december 2005 en 1 december 2006 (een periode van twaalf maanden).

- De groep 40 jaar en ouder vormt de grootste groep werkloze werkzoekenden. In alle beschouwde (sub)regio's bestaat deze groep uit om en nabij tweederde van alle werkloze werkzoekenden. Onder de werkloze werkzoekenden zijn zowel in (de subregio's van) Holland Rijnland als de omringende regio's relatief weinig jongeren (jonger dan 25 jaar). Dit is conform het landelijke beeld.

Tabel 4.17 geeft de verdeling weer van het aantal werkloze werkzoekenden naar opleiding, per 31 december 2006.

Tabel 4.17 Verdeling werkloze werkzoekenden naar opleidingsniveau (%), Holland Rijnland, omringende gebieden en Nederland, 31 december 2006

(Sub)regio	Lager onderwijs/ MBO/HAVO/VWO		HBO	WO	Totaal
	VBO/MAVO				
<i>Leidse regio</i>	29	33	20	17	100
<i>Duin- en Bollenstreek</i>	30	42	21	7	100
Holland Rijnland	30	36	21	13	100
Aggl Haarlem	27	37	25	11	100
Groot Amsterdam	31	32	24	13	100
Aggl 's-Gravenhage	28	41	22	9	100
Oost Zuid-Holland	35	40	20	5	100
Nederland	36	45	14	5	100

Bron: CWI, HZW; bewerking EIM

- Onder de werkloze werkzoekenden in Holland Rijnland zijn relatief veel hoogopgeleiden (hbo of wo) te vinden (34 procent). Met name in de Leidse regio is dit aandeel groot (37 procent). Alleen Agglomeratie Haarlem en Groot Amsterdam kennen vergelijkbare percentages. Deze hoge percentages zijn te verklaren doordat er in deze regio's relatief veel hoog opgeleide mensen wonen. Over heel Nederland is het percentage hoog opgeleide werkloze werkzoekenden slechts 19 procent.
- Landelijk gezien hebben de meeste werkloze werkzoekenden een middelbaar opleidingsniveau (mbo, havo of vwo). Hier scoren (de subregio's van) Holland Rijnland en de omringende regio's onder het Nederlandse gemiddelde.

Volgens cijfers van CWI neemt het aantal langdurig werklozen (langer dan een jaar ingeschreven als niet-werkend werkzoekend) in de gemeente Leiden aanzienlijk minder snel af dan in Nederland als geheel. In de periode december 2005 – september 2006 bedroeg de daling in Leiden 3 procent tegenover 8 procent landelijk.¹

¹ CWI (2006). *Arbeidsmarktjournaal Randstad. Nr 4. November 2006.*

Werkende werkzoekenden

Tabel 4.18 toont de ontwikkeling van het aantal werkende werkzoekenden in de periode 31 januari 2006 tot en met 31 december 2006.

Tabel 4.18 Ontwikkeling van het aantal werkende werkzoekenden (x 1.000), Holland Rijnland, omringende regio's en Nederland, 31 januari 2006 - 31 december 2006

(Sub)regio	31 januari 2006	31 december 2006	% Mutatie
<i>Leidse regio</i>	1,5	2,1	40
<i>Duin- en Bollenstreek</i>	0,9	0,9	0
Holland Rijnland	2,4	3,1	29
Aggl Haarlem	2,4	2,8	17
Groot Amsterdam	16,1	20,9	30
Aggl 's-Gravenhage	1,9	4,0	111
Oost Zuid-Holland	2,4	2,8	17
Nederland	195,2	218,7	12

Bron: CWI, HZW; bewerking EIM

- Het aantal werkende werkzoekenden in de regio nam in de beschouwde periode fors toe. Met 29 procent was deze toename aanzienlijk sterker dan landelijk. De toename kwam volledig voor rekening van de Leidse regio. In de Duin- en Bollenstreek was sprake van een stabilisatie.
- Ook de omringende regio's lieten een bovengemiddelde stijging zien. Met name in de regio Agglomeratie 's-Gravenhage is het aantal werkende werkzoekenden enorm toegenomen (meer dan een verdubbeling). Mogelijke verklaring hiervoor is (de dreiging van) het verdwijnen van banen in de overheidssector (en in mindere mate ook in de sector transport en logistiek).

Tabel 4.19 toont de verdeling van het aantal werkende werkzoekenden naar leeftijd op 31 december 2006.

Tabel 4.19 Verdeling werkende werkzoekenden naar leeftijd (%), Holland Rijnland, omringende regio's en Nederland, 31 december 2006

(Sub)regio	jonger dan 25 jaar	25 tot en met 40 jaar	ouder dan 40 jaar	Totaal
<i>Leidse regio</i>	9	40	51	100
<i>Duin- en bollenstreek</i>	11	33	56	100
Holland Rijnland	9	38	53	100
Aggl Haarlem	11	40	49	100
Groot Amsterdam	18	56	26	100
Aggl 's-Gravenhage	11	37	52	100
Oost Zuid-Holland	10	34	56	100
Nederland	12	37	52	100

Bron: CWI, HZW; bewerking EIM

- Net als de groep werkloze werkzoekenden bestaan de werkende werkzoekenden in Holland Rijnland voor een belangrijk deel uit ouderen (ouder dan 40 jaar). Subregio Duin- en Bollenstreek kent een wat hoger percentage ouderen dan de Leidse regio. Holland Rijnland als geheel voldoet wat het aandeel ouderen betreft aan het landelijke beeld.

- Van de omringende regio's scoort Oost Zuid-Holland met een aandeel van 56 procent het hoogst. In Groot-Amsterdam zijn het juist werkenden van middelbare leeftijd die op zoek zijn naar een nieuwe baan (56 procent tegenover landelijk 37 procent). Ook zijn er in die regio relatief veel jongere werkenden op zoek naar een nieuwe baan (18 procent). In heel Nederland gaat het om 12 procent.

Tabel 4.20 geeft de verdeling van het aantal werkende werkzoekenden naar opleidingsniveau weer, per 31 december 2006.

Tabel 4.20 Verdeling werkende werkzoekenden naar opleidingsniveau (%), Holland Rijnland, omringende regio's en Nederland, 31 december 2006

(Sub)regio	Lager onderwijs/				Totaal
	VBO/MAVO	MBO/HAVO/VWO	HBO	WO	
<i>Leidse regio</i>	25	23	25	27	100
<i>Duin- en bollenstreek</i>	22	36	30	12	100
Holland Rijnland	24	27	27	22	100
Aggl Haarlem	22	33	31	14	100
Groot Amsterdam	25	27	32	16	100
Aggl 's-Gravenhage	24	38	26	12	100
Oost Zuid-Holland	29	32	32	7	100
Nederland	30	40	22	8	100

Bron: CWI, HZW; bewerking EIM

- Van de werkende werkzoekenden in Holland Rijnland is 24 procent laag opgeleid, 27 procent middelbaar opgeleid, en 49 procent hoog opgeleid. Vergeleken met de werkloze werkzoekenden zijn onder de werkende werkzoekenden relatief veel hoogopgeleiden. Dat geldt zowel voor Holland Rijnland (en in versterkte mate voor de Leidse regio) als voor de omringende regio's. Opvallend is vooral het hoge percentage wo'ers onder de werkende werkzoekenden in Holland Rijnland (en met name in de Leidse regio). Landelijk gezien zijn het vooral de middelbaar opgeleide werkenden die op zoek zijn naar een andere baan en in mindere mate de hoogopgeleide werkenden.

4.5 Uitkeringen, re-integratie en gesubsidieerde arbeid

In deze paragraaf komen achtereenvolgens uitkeringen (WW, arbeidsongeschiktheid (AO) en bijstand), re-integratie en gesubsidieerde arbeid aan de orde. De presentatie van gegevens gebeurt op (sub)regionaal niveau. Gegevens over de gemeenten van Holland Rijnland zijn te vinden in het bijlagenrapport.

Tussen werkzoekenden en uitkeringsgerechtigden bestaat geen één-op-één relatie. Zo werkt een deel van de werkzoekenden en heeft geen uitkering en is een deel van de uitkeringsgerechtigden niet op zoek naar werk.

De nadruk bij gesubsidieerde arbeid komt steeds meer te liggen op doorstroom naar regulier werk. Gesubsidieerd werkenden vormen dan ook – meer dan in het verleden – potentieel aanbod voor de reguliere arbeidsmarkt.

WW- en arbeidsongeschiktheidsuitkeringen

Tabel 4.21 toont de ontwikkeling van het aantal WW-uitkeringen in de periode einde derde kwartaal 2005 – einde derde kwartaal 2006.

Tabel 4.21 Ontwikkeling van het aantal lopende WW-uitkeringen in Holland Rijnland, omringende regio's en Nederland, in de periode einde derde kwartaal 2005 – einde derde kwartaal 2006

(Sub)regio	Lopende uitkeringen		% Mutatie
	Eind 3e kw 2005	Eind 3e kw 2006	
<i>Leidse regio</i>	2.890	2.360	-18
<i>Duin- en Bollenstreek</i>	1.950	1.590	-18
Holland Rijnland	4.840	3.950	-18
Aggl Haarlem	3.470	2.990	-14
Groot-Amsterdam	24.370	19.890	-18
Aggl 's-Gravenhage	12.550	10.490	-16
Oost Zuid-Holland	4.250	3.640	-14
Nederland	308.610	259.590	-16

Bron: CBS Statline; bewerking Research voor Beleid

- Het conjuncturele herstel weerspiegelt zich duidelijk in de ontwikkeling van het aantal WW-uitkeringen. Aan het eind van het derde kwartaal van 2006 werden er in Holland Rijnland zo'n 4.000 WW-uitkeringen verstrekt. Dat was maar liefst 18 procent minder dan een jaar daarvoor. Beide subregio's van Holland Rijnland laten een zelfde beeld zien.
- Landelijk gezien was de daling van het aantal WW-uitkeringen met 16 procent iets minder sterk dan in Holland Rijnland.
- Van de aangrenzende regio's laat alleen Groot-Amsterdam een vergelijkbare daling zien. In de overige regio's ligt de daling op of onder het landelijk gemiddelde.

Vervolgens geeft tabel 4.22 de ontwikkeling van het aantal lopende arbeidsongeschiktheidsuitkeringen in de periode 1 oktober 2005 – 1 oktober 2006 weer.

Tabel 4.22 Ontwikkeling van het aantal lopende arbeidsongeschiktheidsuitkeringen (WAO/WIA/WAZ/WAJONG) in Holland Rijnland, omringende regio's en Nederland, in de periode einde derde kwartaal 2005 – einde derde kwartaal 2006

(Sub)regio	Lopende uitkeringen		% Mutatie
	Eind 3e kw 2005	Eind 3e kw 2006	
<i>Leidse regio</i>	9.190	8.430	-8
<i>Duin- en Bollenstreek</i>	8.080	<i>*nb</i>	nb
Holland Rijnland	17.270	15.680	-9
Aggl Haarlem	14.120	12.960	-9
Groot-Amsterdam	70.450	64.690	-8
Aggl 's-Gravenhage	38.370	35.160	-8
Oost Zuid-Holland	13.480	12.520	-8
Nederland	917.910	854.930	-7

* CBS Statline geeft bij de gemeente Teylingen voor eind 3^e kw 2006 'nihil' aan. Dat kan niet kloppen. Door het ontbreken van een juiste waarde voor deze gemeente is geen subtotaal voor de Duin- en Bollenstreek te geven. Voor Holland Rijnland als geheel (COROP-gebied Agglomeratie Leiden en Bollenstreek) geeft CBS wel een accuraat cijfer.

Bron: CBS Statline; bewerking Research voor Beleid

- De nieuwe wetgeving gericht op het verminderen van de instroom in en het bevorderen van de uitstroom uit arbeidsongeschiktheidsregelingen (afschaffing van de WAZ per 1 augustus 2005, aangescherpt Schattingsbesluit, invoering WIA op 1 januari 2006) werkt duidelijk door in het aantal AO-uitkeringen. In Holland Rijnland werden aan het eind van het tweede kwartaal van 2006 nog bijna 15.700 AO-uitkeringen verstrekt, 9 procent minder dan een jaar eerder.
- De daling van het aantal AO-uitkeringen in Holland Rijnland was iets sterker dan landelijk (7 procent) en vergelijkbaar met de omringende regio's (8 tot 9 procent).

Bijstandsuitkeringen

De meest recente regionaal uitgesplitste CBS-cijfers over bijstandsuitkeringen hebben betrekking op oktober 2006. Tabel 4.23 geeft inzicht in de ontwikkeling van het totaal aantal bijstandsuitkeringen (WWB/IOAW/IOAZ) in de periode oktober 2005-2006. Daarna zoomt tabel 4.24 voor dezelfde periode in op de WWB-uitkeringen.

Tabel 4.23 Ontwikkeling van het aantal WWB (incl. ouder dan 65 jaar)/IOAW/IOAZ-uitkeringen in Holland Rijnland en Nederland in de periode oktober 2005 – oktober 2006

(Sub)regio	WWB	IOAW/IOAZ	Totaal	WWB	IOAW/IOAZ	Totaal	% Mutatie
	okt 2005	okt 2005	okt 2005	okt 2006*	okt 2006*	okt 2006*	
<i>Leidse regio</i>	3.750	110	3.860	3.680	70	3.750	-2,8
<i>Duin- en Bollenstreek</i>	1.140	80	1.220	1.060	60	1.120	-8,2
Holland Rijnland	4.890	190	5.080	4.740	130	4.870	-4,1
Nederland	356.230	13.550	369.780	334.670	8.780	343.450	-7,1

* Voorlopige cijfers

Bron: CBS Statline; bewerking Research voor Beleid

Tabel 4.24 Ontwikkeling van het aantal WWB-uitkeringen in Holland Rijnland, omringende regio's en Nederland, in de periode oktober 2005 – oktober 2006

(Sub)regio	WWB	WWB	% Mutatie
	okt 2005	okt 2006*	
<i>Leidse regio</i>	3.750	3.680	-1,9
<i>Duin- en Bollenstreek</i>	1.140	1.060	-7,5
Holland Rijnland	4.890	4.740	-3,2
Aggl Haarlem	4.180	3.750	-3,2
Groot-Amsterdam	45.120	43.040	-11,5
Aggl 's-Gravenhage	27.520	26.630	-4,8
Oost Zuid-Holland	3.890	3.580	-3,3
Nederland	356.230	334.670	-6,4

* Voorlopige cijfers

Bron: CBS Statline; bewerking Research voor Beleid

- Het totaal aantal bijstandsuitkeringen (inclusief IOAW en IOAZ maar exclusief WWIK) nam in Holland Rijnland in de periode oktober 2005 - oktober 2006 met 4 procent af, van ruim 5.000 tot bijna 4.900. Subregionaal waren er grote verschillen. In de Duin- en Bollenstreek bedroeg de daling 8 procent, terwijl dit in de Leidse regio slechts 3 procent was.

- Vergeleken met het land als geheel was de daling van het totaal aantal bijstandsuitkeringen in Holland Rijnland duidelijk minder sterk (7 procent tegenover 4 procent). Mogelijke verklaringen hiervoor zijn dat in deze regio minder 'winst' is te behalen dan in de frauderijke grootstedelijke gebieden van ons land en/ of dat de gemeentelijke sociale diensten in de regio minder hard optreden tegen (potentiële) fraude. Verder kan een rol spelen dat de regio al op een relatief laag niveau zat (zie ook hieronder), waardoor men sneller stuit op het zogenaamde 'granieten bestand'.
- Kijken we alleen naar de WWB-uitkeringen, dan is in Holland Rijnland in dezelfde periode een daling te zien van ruim 3 procent. Wederom zijn de verschillen tussen de subregio's groot: een daling van 7,5 procent in de Duin- en Bollenstreek tegenover een afname met slechts 2 procent in de Leidse regio.
- Ook is de daling in de regio weer minder sterk dan landelijk (3 procent tegenover 6 procent). Wat de omliggende regio's betreft, kan Holland Rijnland zich op dit punt alleen meten met Agglomeratie Haarlem en Oost Zuid-Holland. De regio's Agglomeratie 's-Gravenhage en met name Groot-Amsterdam laten een sterkere daling van het aantal WWB-uitkeringen zien.

Tabel 4.25 vergelijkt het aantal WWB-uitkeringen met het totaal aantal inwoners. Dat biedt inzicht in de relatieve omvang van de bijstandspopulatie.

Tabel 4.25 Aantal WWB-uitkeringen per 1.000 inwoners in Holland Rijnland, omringende regio's en Nederland, peilmaand oktober 2006

(Sub)regio	Totaal aantal WWB-uitkeringen	Bevolking eind oktober 2006	Aantal WWB-uitkeringen per 1000 inwoners
<i>Leidse regio</i>	3.680	211.604	17
<i>Duin- en Bollenstreek</i>	1.060	178.047	6
Holland Rijnland	4.740	389.651	12
Aggl Haarlem	3.750	216.707	17
Groot-Amsterdam	43.040	1.213.613	35
Aggl 's-Gravenhage	26.630	783.321	34
Oost Zuid-Holland	3.580	321.380	11
Nederland	334.670	16.353.720	20

Bron: CBS Statline; bewerking Research voor Beleid

- In oktober 2006 telde Holland Rijnland 12 WWB-uitkeringen per 1.000 inwoners. Deze verhouding is in de Leidse regio duidelijk hoger dan in subregio Duin- en Bollenstreek (17 respectievelijk 6 WWB-uitkeringen per 1.000 personen).
- Vergeleken met het land als geheel is de WWB-populatie van Holland Rijnland relatief klein (20 tegenover 12 WWB-uitkeringen per 1.000 personen). In versterkte mate geldt dat in vergelijking met de aangrenzende grootstedelijke regio's Agglomeratie 's-Gravenhage en Groot-Amsterdam.

Gegevens over de ontwikkeling van het aantal bijstandsuitkeringen (WWB/ IOAW/ IOAZ/ WIK) in de periode 1 januari 2006 – 1 januari 2007 zijn opgevraagd bij de 12 gemeenten in de regio Holland Rijnland. De trend in Holland Rijnland is er een van afname van het aantal bijstandsuitkeringen. In de 12 gemeenten samen was in beschouwde periode sprake van een daling van 3 procent (van 5.027 naar 4.885).¹

¹ Zie voor de gemeentelijke gegevens het bijlagenrapport.

Re-integratie en gesubsidieerde arbeid

Met de inwerkingtreding van de WWB zijn ook de Wet Inschakeling Werkzoekenden (WIW) en het Besluit In- en Doorstroombanen (ID) komen te vervallen. Gemeenten krijgen nu een re-integratiebudget en zijn verplicht een eigen re-integratieverordening op te stellen. Die regelt onder meer welke voorzieningen - zoals re-integratietrajecten (al dan niet met een scholingscomponent), gesubsidieerde arbeid, sociale activering, premies, kinderopvang - de gemeente aan cliënten aanbiedt ter ondersteuning van hun arbeidsinschakeling. Gemeenten kunnen zelf bepalen welke voorzieningen ze op welke wijze inzetten. Wat gesubsidieerde arbeid betreft, kan het naast structureel gesubsidieerde arbeidsplaatsen (WWB-detacheringen) en tijdelijke arbeidsplaatsen met loonkostensubsidie gaan om voorzieningen als stages of verplicht werken met behoud van uitkering (bijvoorbeeld volgens de aanpak van Work First). Deze - meer op terugkeer naar de reguliere arbeidsmarkt gerichte - nieuwe vormen van gesubsidieerde arbeid nemen meer en meer de plaats in van de traditionele gesubsidieerde arbeid.

Onderstaande tabel geeft enig inzicht in de trajecten die gemeenten in Holland Rijnland verzorgen voor hun re-integratiedoelgroep. De cijfers zijn op (sub)regionaal niveau en hebben betrekking op het tweede halfjaar van 2005.¹

Tabel 4.26 Re-integratietrajecten door gemeenten in Holland Rijnland en Nederland, tweede halfjaar van 2005 (afgerond op tientallen)

	Aantal lopende trajecten medio 2005	Begonnen trajecten in tweede half jaar 2005	Beëindigde trajecten in tweede half jaar 2005	Aantal lopende trajecten ultimo 2005	% Mutatie lopende trajecten ultimo 2005 t.o.v. medio 2005
<i>(Sub)regio</i>					
Leidse regio	2.030	560	470	2.120	4
Duin- en Bollenstreek	440	160	60	550	25
Holland Rijnland	2.470	720	530	2.670	8
Nederland	220.310	53.660	41.870	232.110	5

Bron: CBS Statline; bewerking Research voor Beleid

- Halverwege 2005 verzorgden de gemeenten in Holland Rijnland samen zo'n 2.500 re-integratietrajecten. In het tweede halfjaar van 2005 begonnen in de regio ruim 700 nieuwe trajecten en werden er ruim 500 beëindigd. Eind 2005 liepen er zodoende bijna 2.700 trajecten, 8 procent meer dan zes maanden daarvoor. Landelijk gezien nam het aantal lopende trajecten in deze periode met 5 procent toe.
- Relatief gezien was de stijging van het aantal lopende re-integratietrajecten in betreffende periode in subregio Duin- en Bollenstreek in betreffende periode sterker dan in de Leidse regio (25 respectievelijk 4 procent).

¹ Bij deze trajecten gaat het om het voor de re-integratiedoelgroep van de gemeenten inzetten van voorzieningen gericht op arbeidsinschakeling. Zie voor de definitie van deze doelgroep het bijlagenrapport. Naast re-integratie door gemeenten is ook sprake van re-integratieactiviteiten door het UWV. Helaas zijn over trajecten voor de re-integratiedoelgroep van het UWV (WW-ers en gedeeltelijk arbeidsongeschikten) geen recente regionale gegevens beschikbaar. Daarom beperken we ons in deze 'foto' tot de re-integratiedoelgroep van de gemeenten.

Over de ontwikkeling van het aantal gesubsidieerd werkenden zijn bij de 12 gemeenten in de regio Holland Rijnland gegevens opgevraagd over de periode 1 januari 2006 - 1 januari 2007. Tegenover de daling van het aantal 'traditioneel' gesubsidieerd werkenden (WIW/ID) in de periode 1 januari 2006 – 1 januari 2007 stond een stijging van het aantal gesubsidieerd werkenden in het kader van de WWB (in de twaalf gemeenten samen -21 respectievelijk 74 procent). Per saldo nam het totaal aantal gesubsidieerde arbeidsplaatsen in de twaalf gemeenten met 10 procent toe (van 450 tot 493).¹

4.6 Pendel

In- en uitgaande pendel

Pendel

Inkomende pendel is het aantal personen woonachtig buiten maar werkzaam binnen de regio Holland Rijnland. Uitgaande pendel is het aantal personen woonachtig binnen maar werkzaam buiten de regio Holland Rijnland. Het pendelsaldo is het verschil tussen inkomende en uitgaande pendel. Een positief pendelsaldo betekent dat de inkomende pendel groter is dan de uitgaande pendel. Overtreft de uitgaande pendel de inkomende pendel, dan is sprake van een negatief pendelsaldo.

De vraag naar arbeid in de regio Holland Rijnland ontmoet niet alleen aanbod van de eigen bevolking, maar ook van daar buiten, uit 'overig' Nederland. Omgekeerd kunnen inwoners van de regio ook elders werken. Tabel 4.27 geeft voor het jaar 2004 de inkomende en uitgaande pendelstromen weer, alsmede de resulterende pendelsaldi.

Tabel 4.27 Inkomende, uitgaande pendel en pendelsaldo (x 1.000 personen), Holland Rijnland, omringende regio's en Nederland, 2004

(Sub)regio	inkomende pendel	uitgaande pendel	pendelsaldo
<i>Leidse regio</i>	92,3	96,7	-4,4
<i>Duin- en Bollenstreek</i>	65,1	82,0	-16,9
Holland Rijnland	42,4	62,8	-20,4
Aggl Haarlem	36,3	45,5	-9,2
Groot-Amsterdam	296,9	98,3	198,6
Aggl 's-Gravenhage	122,4	88,6	33,8
Oost Zuid-Holland	40,4	61,8	-21,4

Bron: CBS Statline, bewerking EIM

- De inwoners van de Leidse regio en de Duin- en Bollenstreek zijn wat betreft hun woon-werkrelatie relatief mobiel. In beide subregio's reist ongeveer 43 tot 46 procent van de werkzame beroepsbevolking voor hun werk af naar een andere regio. Voor een deel vindt de pendel tussen beide subregio's plaats, waarbij de pendel vanuit de Duin- en Bollenstreek naar de Leidse regio groter is dan andersom. Van groter belang is het deel van de werkzame beroepsbevolking van Holland Rijnland dat buiten de regio werkt. Een relatief groot deel richt zich voor werk op de verstedelijkte gebieden rondom Den Haag en Amsterdam. In totaal waren er in 2004 ongeveer 39 duizend inwoners van Holland Rijnland werkzaam in deze regio's. De omliggende regio's Agglomeratie Haarlem en Oost Zuid-Holland zijn minder aantrekkelijk als werkgebied.

¹ Zie voor de gedetailleerde gemeentelijke gegevens het bijlagenrapport.

- Zowel geheel Holland Rijnland als de beide subregio's kennen een negatief pendelsaldo. Met name in de Duin- Bollenstreek is sprake van een fors negatief saldo (bijna 17 duizend personen). Het negatieve pendelsaldo in de Leidse regio is met 4 duizend naar verhouding beperkt.
- Het negatieve pendelsaldo van Holland Rijnland is vooral het gevolg van de grote aantrekkingskracht - met name voor hoger opgeleiden - van (het gebied rondom) de grote steden Amsterdam en Den Haag. De COROP-gebieden Groot-Amsterdam en Agglomeratie 's-Gravenhage hebben dan ook een zeer hoge inkomende pendelstroom; in 2004 kwamen 297 duizend respectievelijk 122 duizend personen van buiten de regio naar deze gebieden om te werken. De minder verstedelijkte gebieden die grenzen aan Holland Rijnland, Agglomeratie Haarlem en Oost Zuid-Holland, kennen net als Holland Rijnland per saldo een uitgaande pendelstroom.

Pendel tussen Holland Rijnland en omliggende regio's

Hoe zien de pendelstromen tussen Holland Rijnland en de aangrenzende gebieden eruit? Deze stromen zijn niet alleen afhankelijk van de vraag naar arbeid op regionaal niveau, maar tevens van de verkeersinfrastructuur en mogelijkheden van het openbaar vervoer. De pendelmatrix in tabel 4.28 biedt inzicht in de pendelstromen tussen Holland Rijnland en de omliggende regio's.

Tabel 4.28 Pendelmatrix woon-werk verkeer (x 1.000 personen), Holland Rijnland, omliggende regio's en rest van Nederland, 2004

		Werkregio						
		Leidse regio	Duin- en Bollenstreek	Aggl Haarlem	Groot Amsterdam	Aggl 's-Gravenhage	Oost Zuid-Holland	Rest van Nederland
Woonregio	Leidse regio	51,8	5,3	0,9	9,6	14,6	3,3	11,2
	Duin- en Bollenstreek	9,2	47,1	2,3	9,2	5,3	1,3	7,6
	Aggl Haarlem	1	1,4	45,8	28,6	2,3	0,4	12,4
	Groot Amsterdam	3,7	3,2	10,6	417,2	9,2	2,4	70,6
	Aggl 's-Gravenhage	8	2,2	1	13,4	235,3	5,2	59,9
	Oost Zuid-Holland	7,9	0,9	0,5	11,2	10,5	84,9	31,6
	Rest van Nederland	10,7	5	21	224,9	80,6	27,7	5734,9

Bron: CBS Statline, bewerking EIM

- De inwoners van de Leidse regio en de Duin- en Bollenstreek zijn wat betreft hun woon-werkrelatie relatief mobiel. In beide subregio's reist ongeveer 43 tot 46 procent van de werkzame beroepsbevolking voor hun werk af naar een andere regio. Voor een deel vindt de pendel tussen beide subregio's plaats, waarbij vooral sprake is van een grote pendel vanuit de Duin- en Bollenstreek naar de Leidse regio. Daarnaast richt een deel van de werkzame beroepsbevolking van Holland Rijnland zich voor werk op de verstedelijkte gebieden rondom Den Haag en Amsterdam. In totaal waren er in 2004 ongeveer 39 duizend inwoners van Holland Rijnland werkzaam in deze regio's. De omliggende regio's Agglomeratie Haarlem en Oost Zuid-Holland zijn minder aantrekkelijk als werkgebied.
- Holland Rijnland zelf trekt naar verhouding maar weinig werkenden aan vanuit de omliggende regio's. Alleen de inkomende pendelstroom vanuit Oost Zuid-Holland naar de Leidse regio is van betekenisvolle omvang. Opvallend is dat pendelende werkenden uit Haarlem en omgeving vooral georiënteerd zijn op Groot Amsterdam. Er is nauwelijks sprake van een uitgaande pendel vanuit Agglomeratie Haarlem naar Holland Rijnland.

De werkzame beroepsbevolking van Groot-Amsterdam en Agglomeratie Haarlem heeft vooral werk binnen de eigen regio.

Ontwikkeling van de pendel 1998-2004

Tabel 4.29 biedt inzicht in de ontwikkeling van de pendelsaldi over een langere termijn.

Tabel 4.29 Pendelsaldi van Holland Rijnland en omliggende regio's, 1998-2004

(Sub)regio	1998	2000	2004
<i>Leidse Regio</i>	-9,7	-8,5	-4,4
<i>Duin- en Bollenstreek</i>	-14,6	-14,1	-16,9
Holland Rijnland	-24,8	-23,2	-20,4
Aggl Haarlem	-5,9	-8,0	-9,2
Groot-Amsterdam	172,6	199,9	198,6
Aggl 's-Gravenhage	51,1	54,7	33,8
Oost Zuid-Holland	-26,2	-24,7	-21,4

Bron: CBS Statline, bewerking EIM

- Het negatieve pendelsaldo in Holland Rijnland is tussen 1998 en 2004 licht afgenomen. Er zijn per saldo zo'n 4 duizend personen meer komen werken in Holland Rijnland, die wonen buiten de regio. Opvallend is dat het negatieve pendelsaldo in de Leidse regio in beschouwde periode is afgenomen terwijl in de Duin- en Bollenstreek juist sprake was een toename.¹
- Ook in de omliggende regio's hebben in de periode 1998-2004 lichte verschuivingen plaatsgevonden in de pendelsaldi.

¹ Voor sommige jaren is het pendelsaldo voor Holland Rijnland licht hoger dan de som van de pendelsaldi van de Leidse regio en Duin- en Bollenstreek. Het totale pendelsaldo kan echter niet hoger zijn dan de pendelsaldi van beide regio's afzonderlijk. De verklaring hiervoor ligt in het feit dat de pendelsaldi van de subregio's zijn opgebouwd vanuit de gemeenten. Op gemeenteniveau is soms sprake van te weinig waarnemingen, waardoor het CBS deze gegevens verhuut in verband met de betrouwbaarheid. Op het hogere aggregatieniveau van Holland Rijnland zijn deze waarnemingen wel weer meegenomen, waardoor het verschil ontstaat.

5 Confrontatie van vraag en aanbod

Dit hoofdstuk zet vraag en aanbod op de arbeidsmarkt in Holland Rijnland tegen elkaar af. Achtereenvolgens komen aan de orde de mismatch op de regionale arbeidsmarkt (paragraaf 5.1) en een meer kwalitatief getinte analyse van de sterkten en zwakten (SW-analyse) van de regionale arbeidsmarkt (paragraaf 5.2).

5.1 Mismatch op de regionale arbeidsmarkt

In de vorige hoofdstukken is uitgebreid ingegaan op de omvang van de vraag naar en het aanbod van arbeid in Holland Rijnland. Confrontatie van beide levert niet automatisch evenwicht op. Als vraag en aanbod niet op elkaar aansluiten, is sprake van knelpunten ofwel mismatch op de regionale arbeidsmarkt.

Er bestaan verschillende verklaringen voor het verschijnsel mismatch op de arbeidsmarkt. Eén daarvan is de *zoektheorie*, die ervan uitgaat dat werklozen en vacatures enige tijd nodig hebben om elkaar te vinden. Een andere verklaring is de *onevenwichtigheidsbenadering*, waarbij er sprake is van verschillende deelmarkten. Op sommige deelmarkten zijn er werklozen en op andere deelmarkten zijn er vacatures. De arbeidsmobiliteit tussen de deelmarkten is beperkt. Markten zijn te 'verdelen' op basis van opleidingsniveau of -richting. Uit deze benadering volgt dat de mismatch op de arbeidsmarkt in grootstedelijke gebieden als Groot-Amsterdam of Agglomeratie 's-Gravenhage waarschijnlijk groter is dan in een regio als Holland Rijnland.

Het zichtbaar maken van de mismatch op de arbeidsmarkt is moeilijk. De kwantitatieve mismatch betreft zowel de arbeidsmarkt als geheel, als ook de vele deelmarkten (sectoren, regio's, doelgroepen). Daarnaast kan sprake zijn van een kwalitatieve mismatch. Dit houdt in dat vraag en aanbod elkaar wel ontmoeten, maar dat de gevraagde en aangeboden kwaliteit uiteenloopt. Zo is het op een ruime arbeidsmarkt niet ongebruikelijk dat werkzoekende hoger opgeleiden een baan accepteren op een lager niveau of in een andere sector. Andersom zullen in tijden van hoogconjunctuur werkgevers geneigd zijn nijpende vacatures in te vullen met (te) laag gekwalificeerd personeel of met personeel met een andere dan de gevraagde opleidingsrichting.

De mismatch op de regionale arbeidsmarkt is – tot op zekere hoogte - in beeld te brengen aan de hand van de zogenaamde arbeidsmarktbalans. De arbeidsmarktbalans in tabel 5.1 geeft een totaalbeeld van de arbeidsmarkt in Holland Rijnland, met vooral aandacht voor de kwantitatieve mismatch. Als peiljaar in de tabel is in verband met de beschikbaarheid van gegevens voor alle grootheden gekozen voor 2005.

Tabel 5.1 Arbeidsmarktbalans in Holland Rijnland, 2005 (aantallen x 1.000)

Werk in Holland Rijnland	1. In Holland Rijnland werkzame personen	173
	2. waarvan inkomende pendel	42
	3. waarvan inwoners van Holland Rijnland (1-2)	131
Beroepsbevolking van Holland Rijnland	4. Uitgaande pendel	63
	5. Werkzame inwoners van Holland Rijnland (3+4)	194
	6. waarvan 15-64 jaar en $\geq$ 12 uur pw	171
	7. Werkloze inwoners van Holland Rijnland (absoluut)	9
	8. Werkloze inwoners van Holland Rijnland (in % van 9)	5%
	9. Feitelijke beroepsbevolking van Holland Rijnland (6+7)	180
Bevolking van Holland Rijnland	10. Bevolking van Holland Rijnland	389
	11. waarvan bevolking 15-64 jaar	263

* Pendelcijfers hebben betrekking op 2004. Aan te nemen valt dat de pendel in 2005 van dezelfde orde van grootte was.

Bron: CBS Statline, bewerking EIM/Research voor Beleid

- Het gaat bij het beschrijven van (de mismatch op) de regionale arbeidsmarkt in feite om twee dingen: hoeveel werk is er in een gebied en hoeveel inwoners van het gebied werken of willen werken. Om beide te kunnen vergelijken is het nodig het werk uit te drukken in een van de volgende grootheden: arbeidsvolume (arbeidsjaren), werkzame personen of banen. In dit rapport is gekozen voor werkzame personen (in de tabel variabele 1: 173 duizend).
- Het verschil tussen de werkgelegenheid in personen en het aantal werkzame inwoners van een gebied is het pendelsaldo. Dat is te verbijzonderen in inkomende pendel (variabele 2: 42 duizend en uitgaande pendel (variabele 4: 63 duizend om de werkzame ingezetenen met een baan in de eigen regio (variabele 3: 131 duizend) te bepalen. Deze mensen plus de uitgaande pendel vormen de werkzame bevolking van de regio (variabele 5: 194 duizend Hier zitten mensen bij met een baan van minder dan twaalf uur per week en personen ouder dan 64 jaar. Door die af te trekken van de werkzame inwoners van de regio blijft de werkzame beroepsbevolking volgens de officiële definitie van het CBS (variabele 6: 171 duizend) over. Toevoeging van de werklozen (variabele 7: 9 duizend) geeft de feitelijke beroepsbevolking van de regio (variabele 9: 180 duizend). Werklozen zijn hier gedefinieerd als behorend tot het niet-werkende deel van de beroepsbevolking; het zijn mensen die actief zoeken naar een baan van twaalf uur of meer per week en onmiddellijk beschikbaar zijn.
- Ten slotte toont de tabel nog de variabelen bevolking (variabele 10: 389 duizend) en bevolking van 15-64 jaar ofwel de potentiële beroepsbevolking (variabele 11: 263 duizend).

De conclusie is dat er in Holland Rijnland op de arbeidsmarkt momenteel nog een labiel evenwicht bestaat. In de nabije toekomst kan dit echter omslaan in een situatie van tekorten op (segmenten van de) regionale arbeidsmarkt:

- Het werkloosheidspercentage in de regio was in 2005 al lager dan het landelijk gemiddelde (5 procent respectievelijk 6,5 procent). In 2006 is de werkloosheid in de regio verder gedaald. De komende jaren zal deze trend doorzetten. Tegelijkertijd is het aantal (moeilijk vervulbare) vacatures in 2006 toegenomen. Dat aantal zal de komende jaren eerder verder stijgen dan dalen.

- Bij het verder aantrekken van de economie zullen de omliggende regio's – meer dan nu al het geval is – arbeid uit Holland Rijnland wegzuigen.
- Allochtonen vormen voor ons land een belangrijk en groeiend arbeidspotentieel. Holland Rijnland profiteert daar echter maar weinig van. Er wonen in de regio naar verhouding echter weinig allochtonen. Van de allochtonen die wel in Holland Rijnland wonen, is een belangrijk deel werkzaam buiten de regio. De inkomende pendelstroom bestaat grotendeels uit autochtonen.
- Al met al bestaat de kans dat in Holland Rijnland het aanbod van arbeid de komende jaren onvoldoende zal zijn om in de vraag te voorzien. Het tweede deel van het onderzoek (de 'voorblik' op 2012) zal hier nader inzicht in verschaffen.

5.2 SW-analyse

Tot slot bevat deze paragraaf een zogenaamde SW-analyse van de arbeidsmarkt van Holland Rijnland. Deze SW-analyse (Strengths, Weaknesses) benoemt de belangrijkste sterke en zwakke punten van de regionale arbeidsmarkt en biedt aldus aanknopingspunten voor de ontwikkeling van (meer vraagzijdegericht) arbeidsmarktbeleid in de regio Holland Rijnland.

STERKTEN	ZWAKTEN
<p><i>Regio</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Positief imago ■ Gunstige ligging (centraal in de Randstad; nabijheid van twee belangrijke mainports, t.w. Schiphol en de haven van Rotterdam) ■ Aangename woonomgeving (landschap, [cultuur]historie, voorzieningen) 	<p><i>Regio</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Tekortkomingen in verkeerinfrastructuur/ congestieproblemen ■ Relatief weinig uitgeefbaar bedrijfsterrein (probleem bij aantrekken nieuwe en behoud bestaande bedrijvigheid)
<p><i>Regionale economie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Gunstige exportpositie ■ Aanwezigheid van een aantal stabiele sectoren zoals zorg en onderwijs ■ Relatief gunstige bedrijvendynamiek (meer verschijningen dan verdwijningen) ■ Veel innovatieve startende ondernemers (spin-off van hoogwaardige kennisinstellingen en kennisintensieve technologische bedrijven in de regio) 	<p><i>Regionale economie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Door beperkte schaal van de regio conjunctuurgevoelige regionale economie ■ Versterking conjunctuurgevoeligheid door aanwezigheid van bloemen- en bollenteelt (sterk afhankelijk van wereldhandel) ■ Achterblijvende productie (ontwikkelt zich wel in positieve richting) ■ Achterblijvende arbeidsproductiviteit ■ Achterblijvende investeringen
<p><i>Vraagzijde van de regionale arbeidsmarkt</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Relatief veel kennisintensieve bedrijvigheid (kennisinstellingen, bio/life sciences cluster, aerospace etc.) ■ Mix van werkgelegenheid voor hoogopgeleiden (kennisinstellingen, bio/life sciences cluster, aerospace etc.) en laagopgeleiden (toerisme, tuinbouw) 	<p><i>Vraagzijde van de regionale arbeidsmarkt</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Achterblijvende bedrijvigheid (vestigingen) ■ Achterblijvende werkgelegenheid

STERKTEN	ZWAKTEN
<p><i>Aanbodzijde van de regionale arbeidsmarkt</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Relatief hoog opgeleide beroepsbevolking ▪ Daling WW- en AO-uitkeringen (vergelijkbaar met landelijk beeld) ▪ Daling WWB-uitkeringen (minder sterk dan landelijk) 	<p><i>Aanbodzijde van de regionale arbeidsmarkt</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Relatief weinig allochtonen (allochtonen vormen groeiend arbeidspotentieel) ▪ Nog steeds een substantiële harde kern van langdurig werklozen (bijstandsgerechtigden), met name in Leiden. Relatief laag opleidings- en competentieniveau en relatief oud. Mede daardoor moeilijk inzetbaar op reguliere arbeidsmarkt ▪ Nog steeds sprake van jeugdwerkloosheid (zij het in afnemende mate). Een deel van de werkloze jongeren niet als zodanig geregistreerd. ▪ Omvangrijke uitgaande pendel
<p><i>Regionale onderwijsmarkt</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Goede kennisinfrastructuur/ sterk aanbod hoger onderwijs (hbo en wo) ▪ Gunstigere ontwikkeling studentenaantallen/ afgestudeerden hbo dan landelijk 	<p><i>Regionale onderwijsmarkt</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Minder gunstige ontwikkeling studentenaantallen/ afgestudeerden wo dan landelijk ▪ Onvoldoende instroom in beroepsonderwijs (mn in technische richtingen) ▪ Voortijdig schoolverlaten (zij het minder dan in grootste gebieden)
<p><i>Organisatorische context regionaal arbeidsmarktbeleid</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Omvang en overzichtelijkheid van regio (beperkt aantal relevante arbeidsmarktpartijen, korte lijnen) ▪ Reeds bestaande organisatorische infrastructuur voor samenwerking (Samenwerkingsorgaan Holland Rijnland) ▪ Aanwezigheid van één relatief grote centrumgemeente, te weten Leiden (samenballing financiële middelen; gemeenten kan fungeren als trekker, aanjager) 	<p><i>Organisatorische context regionaal arbeidsmarktbeleid</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Geen substantiële zwakten

Research voor Beleid
Schipholweg 13-15
Postbus 985
2300 AZ Leiden
tel: 071 525 37 37
fax: 071 525 37 02
e-mail: info@research.nl
www.research.nl